

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE NARSİSİSTİK EĞİLİMLER,
BAĞLANMA STİLLERİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI**

Yüksek Lisans Tezi

Leyla KAYA

Danışman:

Prof. Dr. Melek KALKAN

Samsun, 2017

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE NARSİSİSTİK EĞİLİMLER,
BAĞLANMA STİLLERİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI**

Yüksek Lisans Tezi

Leyla KAYA

Danışman:

Prof. Dr. Melek KALKAN

Samsun, 2017

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

__/__/__

Leyla KAYA

TEZ KABUL VE ONAYI

Leyla KAYA tarafından hazırlanan Üniversite Öğrencilerinde Narsisistik Eğilimler, Bağlanma Stilleri ve Sosyal Medya Kullanımı başlıklı bu çalışma, ___/___/___ tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle / oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: _____

Üye: _____

Üye: _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

___/___/___

Enstitü Müdürü

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE NARSİSİSTİK EĞİLİMLER, BAĞLANMA STİLLERİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI

Leyla KAYA

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Mart/2017

Danışman: Prof. Dr. Melek KALKAN

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri ile Facebook kullanımları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri değerlendirmektir. Ayrıca araştırmada cinsiyet değişkeni açısından narsisizm düzeyleri, bağlanma stilleri ve Facebook kullanımları da ele alınmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, 2015-2016 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gören toplam 346 kişi oluşturmaktadır. Örnekleme 225 kadın (%65), 121 erkek (%35) öğrenci yer almaktadır. Örneklemin yaş ortalaması $\bar{X}=20.68$ ($Ss=1.838$) olarak hesaplanmıştır. Örnekleme yer alan öğrencilerin 76'sı (%22) Fen-Edebiyat, 66'sı (%19.1) Eğitim, 39'u (%11.3) Mühendislik, 69'u (%19.9) Sağlık Bilimleri, 67'si (%19.4) İktisadi Bilimler ve 29'u (%8.4) Ziraat fakültelerinde öğrenim görmektedir.

Araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerine ilişkin soruların yer aldığı 'Kişisel Bilgi Formu', narsisizm düzeylerini ölçmeye yönelik 'Narsisizm Kişilik Envanteri', bağlanma stillerini ölçmeye yönelik 'Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II' ve Facebook kullanım nedenlerini ölçmeye yönelik ilgili amaç için geliştirilen ölçek kullanılmıştır.

Narsisizm düzeyi ve bağlanma stilleri ile narsisizm düzeyi ve Facebook kullanım nedenleri arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Katsayısı ile test edilmiştir. Narsisizm düzeyi ile kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri arasında negatif

yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, güvensiz bağlanma stili arttıkça narsisizm düzeyinin azalmakta olduğu söylenebilir. Ayrıca narsisizm düzeyi ile Facebook kullanım nedenleri narsisizm alt ölçeği puanı ve Facebook kullanım nedenleri kişisel durum alt ölçeği puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Narsisizm düzeyi arttıkça Facebook'u narsisizm amaçlı kullanma ve Facebook'u kişisel durum sergileme amaçlı kullanma eğilimleri artmaktadır. Bunlara ek olarak öğrencilerin bağlanma stilleri, Facebook kullanım nedenleri ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği MANOVA analizi ile test edilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre, erkek katılımcıların kadınlara göre daha yüksek narsisizm düzeyine sahip olduğu; kaygılı bağlanma açısından cinsiyetlere göre bir farklılık gözlenmezken, kaçınan bağlanma stilinde kadın katılımcıların daha yüksek ortalamalara sahip olduğu ve son olarak erkeklerin Facebook'u kadınlara göre daha fazla narsisizm ve kişisel durum amacı ile kullandığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmaya ait bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Narsisizm, Sosyal medya, Facebook, Bağlanma stilleri.*

ABSTRACT

INVESTIGATION ON UNIVERSITY STUDENTS' NARCISSTIC TENDENCIES, ATTACHMENT STYLES AND SOCIAL MEDIA USAGE

Leyla KAYA

Ondokuz Mayıs University, Institute of Education Sciences

The Department of Educational Sciences

The Science of Guidance and Psychological Counseling, Master's Thesis,

March/2017

Supervisor: Prof. Dr. Melek KALKAN

The aim of this study is to evaluate the relationship between narcissism levels and Facebook usage and narcissism levels and attachment styles on university students. In addition to this, narcissism levels, attachment styles and Facebook usage are also discussed in terms of gender in research.

The sample of the study consisted of 346 people who study at Ondokuz Mayıs University in 2015-2016. The sampling included 225 females (65%), 121 males (35%). The mean age was calculated 20.68 (SD=1.838). The percentage of participants is calculated as 22% from Faculty of Science and Literature (N=76), 19.1% from Faculty of Education (N=66), 11.3% from Faculty of Engineering (N=39), 19.9 from Faculty of Health Sciences (N=69), 19.4% from Faculty of Economic Sciences (N=67) and 8.4% from Faculty of Agricultural Sciences (N=29).

In the questionnaire, 'The Personal Information Form' includes participants' personal information. 'Narcissistic Personality Inventory' was used to measure narcissism level, and 'Experiences in Close Relationships Inventory-II' was also used to measure attachment styles. In addition to this, a scale was developed for purpose of measuring to use Facebook.

The relationships between narcissism level and attachment styles, narcissism level and purpose of Facebook usage were examined with Pearson Correlation

Coefficient. It was found that there was a statistically significant negative relation between narcissism level and anxious and avoidance attachment styles. According to this, the situation shows that as the insecure attachment style increases, the level of narcissism decreases. In addition, a significant positive correlation was found between narcissism level and narcissism subscale score of reasons for Facebook usage and personal subscale score of reasons for Facebook usage. As the level of narcissism increases, the tendency to use Facebook for narcissistic aims and to show personal status are also increasing. Additionally, MANOVA analysis was used to test whether the relationship between participants' attachment styles, the purpose of Facebook usage and narcissism levels are differed by gender or not. According to results, male participants had a higher level of narcissism than female participants. While there was no difference in terms of anxious attachment compared to genders, it was found that female participants had a higher average in avoidance attachment style. Finally, it was found that male participants use Facebook for purpose of narcissism and personal situations more than females. The findings of the study are discussed in the light of relevant literature.

Key words: *Narcissism, Social media, Facebook, Attachment styles.*

TEŞEKKÜR

Tezimin yazım sürecinde iki değerli hocamla çalışmış olmak, bana inanılmaz çok şey kattı.

Değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Cem Gençoğlu'na seminer çalışmamdan itibaren ve tez çalışmamın her aşamasında verdiği tüm destekten ötürü çok teşekkür ederim. İlk danışmanım olarak, en ne yapacağımı bilmez zamanlarımda bana hep sabır ve özenle yol gösterdi. Bana olan inancımı hep hissettirmesi ve takdir ederek cesaretlendirmesi, tüm krizleri daha emin adımlarla aşmamı sağladı. Mesleğine olan bağlılığı, hevesi, heyecanı, disiplini ve değerli bilgisi ile yüksek lisans öğrenimim boyunca tüm katkıları için değerli hocama ne kadar teşekkür etsem azdır. Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki yeni görevi dolayısıyla çalışmalarımızı tamamlayamadık. Ancak oradaki görevinin ülkemiz çocukları için daha önemli olduğunu bilmek, daha mutluluk verici.

Akademik bilgi ve tavrına her zaman hayranlık duyduğum kıymetli hocam Prof. Dr. Melek Kalkan'ın danışmanlığımı kabul etmesiyle tez çalışmama devam ettim. Kendisine öncelikle bunun için teşekkür ediyorum. Oldukça yoğun çalıştığımız aylar sonunda tez tamamlandı. Bu süreçte tüm güler yüzü, nezaketi, disiplini ve değerli bilgisi ile bana ışık olduğu, yolumu aydınlattığı için kıymetli hocama ne kadar teşekkür etsem azdır. Küçük-büyük her sorumu, sorunumu önemseyip kısa sürede geribildirimde bulunması, değerli sözleriyle beni takdir etmesi bu yorucu süreçte en büyük motivasyon kaynaklarımdan oldu. Çok teşekkür ederim.

Bölüm başkanımız değerli hocam Prof. Dr. Kurtman Ersanlı'ya tüm yüksek lisans eğitimim boyunca yaptığı katkılar ve verdiği desteklerden ötürü teşekkür ederim.

Bir yandan çalışıp, diğer yandan öğrencilik hayatına devam etmenin zorluğunu çok yakından deneyimlemiş oldum. Bu süreçte bana her konuda destek olan değerli mesai arkadaşlarım, Gazi Devlet Hastanesi TRSM çalışanlarına ve hepsi birbirinden değerli danışanlarıma teşekkür ederim.

Çok sevgili arkadaşlarım olmasaydı, bu sürecin daha zorlu geçeceğine eminim. Hepsine çok teşekkür ederim.

Beraber büyüdüğüm dayım Zeki Arayıcı'ya teşekkür ederim; bu uzun hayat yolculuğunda, her zaman en iyi arkadaşım olacak kitaplarla yoldaş olmama vesile olduğu için.

Ve sevgileri ile beni bir an olsun yalnız bırakmayan, hayatımın her köşesinde emekleri ve yürekleri olan canım biricik ailem. Annem Kamuran Kaya, babam Musa Kaya ve kız kardeşten öte canlarım Benay ve Gülşen Kaya'ya varlıklarından ötürü teşekkür ederim. Bütün güzellikleri hep birlikte yaşayalım.

Samsun, 2017

Leyla KAYA

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç.....	5
1.2. Problem Cümlesi.....	5
1.2.1. Alt Problemler.....	5
1.3. Denenceler.....	6
1.4. Sayıtlılar.....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar.....	7
1.7. Araştırmanın Önemi.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. NARSİSİZM.....	10
2.1.1. Narsisizm Kavramı.....	10
2.1.2. Narsisizm Türleri.....	12
2.1.2.1. Birincil Narsisizm/Normal Narsisizm.....	13
2.1.2.2. Patolojik Narsisizm.....	14
2.1.2.3. Narsisistik Kişilik Bozukluğu.....	16
2.1.3. Kuramsal Açından Narsisizm.....	17
2.1.3.1. Freud.....	17
2.1.3.2. Kohut.....	18
2.1.3.3. Lasch.....	20
2.1.3.4. Kernberg.....	21

2.2. İNTERNET VE SOSYAL MEDYA	23
2.2.1. Sosyal Paylaşım Ağları	24
2.2.2. Facebook	25
2.2.3. Türkiye’de Facebook	28
2.2.4. Narsisizm ve Facebook	29
2.3. BAĞLANMA KURAMI	32
2.3.1. Bağlanma	32
2.3.2. Bağlanma Kuramı	33
2.3.3. İçsel Çalışan Modeller	36
2.3.4. Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Bağlanma	38
2.3.4.1. Bağlanma figürü	38
2.3.4.2. Annenin bir keşif kaynağı üssü olarak kullanımı	39
2.3.4.3. Bağlanma Davranışında Evreler	39
2.3.4.4. Bağlanmada Kopukluk ve Çözülme	41
2.3.5. Ergenlik Döneminde Bağlanma	42
2.3.6. Yetişkinlikte Bağlanma	43
2.3.7. Bağlanma Stilleri	44
2.3.8. Narsisizm ve Bağlanma Stilleri	46
2.4. NARSİSİZM, SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE BAĞLANMA STİLLERİ KAPSAMINDA YAPILAN YURT İÇİ ARAŞTIRMALAR	50
2.5. NARSİSİZM, SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE BAĞLANMA STİLLERİ KAPSAMINDA YAPILAN YURT DIŞI ARAŞTIRMALAR	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	63
3.1. Araştırma Deseni	63
3.2. Evren ve Örneklem	63
3.3. Veri toplama araçları	64
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	64

3.3.2. Narsisistik Kişilik Envanteri (NKE).....	65
3.3.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)	66
3.3.4. Facebook Kullanım Nedenleri Ölçeği	67
3.4. Verilerin toplanması	68
3.5. Verilerin analizi	68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	69
4.1. Öğrencilerin Narsisizm Düzeyleri ile Facebook Kullanım Nedenleri Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulgular	69
4.2. Öğrencilerin Narsisizm Düzeyleri ile Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulgular	70
4.3. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Bağlanma Stilleri, Facebook Kullanım Nedenleri ve Narsisizm Düzeyleri Arasındaki İlişki	70

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE YORUM.....	73
5.1. Narsisizm Düzeyi ve Facebook Kullanım Nedenleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışma ve Yorumu	73
5.2. Narsisizm Düzeyi ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışma ve Yorumu	75
5.3. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Bağlanma Stilleri, Facebook Kullanım Nedenleri ve Narsisizm Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	78

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇLAR.....	81
6.1. Sonuç	81
6.2. Öneriler	81

KAYNAKÇA	83
-----------------------	-----------

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu.....	97
Ek 2.: Narsisistik Kişilik Envanteri (NKE).....	98

Ek 3: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II).....	101
Ek 4: Sosyal Paylaşım Ağlarından Facebook Sitesini Kullanıyorum Çünkü.....	104
ÖZGEÇMİŞ.....	105

TABLULAR

Tablo 1: Örneklemin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	63
Tablo 2: Narsisizm Düzeyleri ile Facebook Kullanım Nedenleri Arasındaki Korelasyon.....	68
Tablo 3: Narsisizm Düzeyleri ile Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Korelasyon.....	69
Tablo 4: Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Bağlanma Stilleri, Facebook Kullanım Nedenleri ve Narsisizm Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Anova Tablosu.....	70

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

İnsanoğlu yüzyıllardır kendisini ve içinde yaşadığı evreni anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmış, açtığı her kapı yeni bir kapıya aralanmıştır. Gelişen medeniyetler, ilerleyen bilim ve teknoloji insana ve evrene dair pek çok konuyu aydınlığa kavuşturmuştur. Ancak söz konusu insan psikolojisi olduğunda, durumun daha karmaşık bir hal aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Ailede önemli figürlerle kurulan ilk ilişkiler, temel kişilik yapısının oluşmasında en önemli rolü oynamaktadır. Ancak pek çok kuramcı tarafından da ifade edildiği gibi kişilik insanın bütün hayatı boyunca gelişimini sürdürmekte; çevresel, toplumsal ve kalıtsal birçok faktörden etkilenmektedir.

Her şeyin çok hızlı değişim ve dönüşüm geçirdiği küresel dünyada, bireyi etkileyen unsurlar artık neredeyse denetlenemez bir boyuta ulaşmıştır. İnsan bir yandan günlük rutinlerini devam ettirirken, diğer yandan değişen her yeni koşula uyum sağlamaya çalışmaktadır. Elbette bu etki tek taraflı olmamakta; insan ile içinde yaşadığı toplum arasında karşılıklı bir etkileşim ve dönüşüm gerçekleşmektedir. Bu bağlamda bakıldığında ele alınıp incelenmesi gereken kavramlardan biri “narsisizm”dir.

Narsisizm terimi, psikanalitik yaklaşım tarafından sahiplenilmeden önce bir tür cinsel sapıklığı tanımlamak için kullanılmaktaydı. Psikanalitik bir kavram olarak ilk kez 1908’de Sadger’in bir makalesinde yer aldı. Freud tarafından ise ilk kez Cinsellik Üzerine Bir Deneme (1905) adlı eserine 1910 yılında eklediği bir dipnotla kullanılmış oldu (Kızıltan, 2006).

Psikanalitik gözlemcilerin, narsisizmin tek tek özelliklerinin başka bozuklukları olan kişilerde de bulunduğunu görmesi üzerine narsisizm; bir sapıklık

değil, kendini koruma içgüdüsünün bencilliğinin libidinal bir tamamlayıcısı; her canlı varlığa haklı olarak bir ölçüde atfedilebilecek bir özellik olarak görülmeye başlanmıştır. Freud, iki tür narsisizm tanımlamış; birincil narsisizmi, bebeğin kendi egosunu bir sevgi nesnesi olarak aldığı bir gelişim aşaması olarak değerlendirirken; 'ikincil narsisizm'in obje ilişkilerinde yaşanan engellenmeler ve düş kırıklıkları sonucu, libidonun objelerden çekilerek yeniden egoya dönmesi ile oluştuğunu ifade etmiştir (Freud, 2012).

Kavram ilerleyen yıllarda, psikanalitik kuramcılarının yanısıra nesne ilişkileri kuramcıları ve kendilik kuramcıları tarafından da çalışılmıştır (Eldoğan, 2016). Patolojik narsisizm, Kernberg tarafından 'büyüklenmecilik, empati yoksunluğu, duygusal boşluk hissi, ben merkezcilik' gibi ifadelerle; bundan farklı olarak Kohut tarafından ise, 'kırılganlık, depresyon, boşluk hissi, empati ve dayanıklılık yoksunluğu' nun hakim olduğu bir olgu olarak tanımlanmıştır (Eldoğan, 2016). Horney ise narsisizmin kendini sevmeyi değil, kendine yabancılaşmayı simgelediğini; narsisistlerin sevme kapasitesini yitirmiş olmanın boşluğunu yaşadıklarını ifade etmiştir (Gençtan, 2000).

Her çağın kendine özgü patolojiler geliştirdiğini ifade eden Lasch (2006); toplumsal koşulların herkeste değişen derecelerde varolan narsisistik özellikleri ortaya çıkarma eğiliminde olmasını, narsisizmin modern yaşamın gerilimleri ve kaygıları ile başa çıkmanın en iyi yolunu temsil ediyor olabilmesine bağlamaktadır.

Büyüklenmecilik, onaylanma ve beğenilme ihtiyacı, başkalarına karşı ilgisizlik ve empati yoksunluğuyla karakterize narsisizm (İnan, 2015), Twenge ve Campbell (2010)'a göre günümüzde salgın boyutuna ulaşmıştır. Bu noktada, patolojik ve sağlıklı narsisizm arasındaki ayrıma dikkat çekmek önemlidir. Tehlikeli boyutlara ulaşmadığı sürece narsisizmin gerekli ve değerli bir eğilim olduğu (Cihangiroğlu, 2012); kendiliğe yapılan libidinal yatırımın artması ile nesnelere yapılan libidinal yatırımın da artacağı ve buna paralel olarak sevme ve verme, minnet duyma ve ifade etme, başkaları için tasa duyma ve cinsel sevgi, yüceltme ve yaratıcılık yetisinin de artacağı ifade edilmektedir (Kernberg, 2012).

Narsisizmin günümüz toplumunda adeta kutsandığını belirten Sayar (2013), sağlıklı ve patolojik narsisizmin toplumsal ilişkilerde ortaya çıkma şekillerinden şöyle bahsetmektedir: "Sağlıklı narsisizm, kendimize ve kusurlarımıza gülebilmeye"

imkanı sağlar; kendi içimizdeki cevheri açığa çıkarmamıza yardım eder; kendimizden şüphe etmeden heves ve gayelerimizin peşine düşebilmemizi sağlar. Patolojik narsisizm ise insanları birbirinden uzaklaştırıp aralarına aşılmaz duvarlar örür. Başka insanları istismar, kişinin her şeyi hak ettiği düşüncesi, büyüklenme ve kibir gibi özellikler nedeniyle sağlıklı ilişkiler kurulamaz.’’

Gençtan (2000), süregelen kültürün insanların daha benmerkezci olmalarına, narsistik biçimde sürekli kendileriyle ilgilenmelerine, derinlikten yoksun değerlere bağlanmalarına yol açtığını savunmakta ve sonuçta giderek artan bir yabancılaşmaya neden olduğunu belirtmektedir.

Son yıllarda gelişen ve artan sosyal ağ kullanımının, narsisizmin hızlanmasında önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir (Twenge ve Campbell, 2010). Narsisistlerin MySpace ve Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde çok başarılı olduklarını vurgulayan Twenge ve Campbell (2010), bu sitelerin yapısının narsisistin kendini tanıtmaya, gururunu okşayan fotoğraflarını seçme ve en çok arkadaşına sahip olma gibi ‘becerilerini’ ödüllendirdiğini savunmaktadır. Sosyal paylaşım ağlarının, kullanıcıların kendilerini ifade etmelerine ve mevcut arkadaşlarıyla sosyal ağlarını sürdürmelerine olanak sağlaması bu açıdan önemli bir özelliktir (Boyd ve Ellison, 2008).

Kullanıcılar ‘profil’lerinde kendilerini her zaman oldukları gibi sunmamakta; sevdikleri özellikleri ön plana çıkarırken sevmedikleri yönlerini gizleme eğiliminde olmaktadır (Özdemir, 2015). Bu açıdan narsisizmin sergilenmesinde bir profil sahibi olmanın etkili bir araç olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan narsisizmin gelişimine ilişkin çalışmalar incelendiğinde, Lasch, Winnicott, Kohut gibi teorisyenlerin narsisistik patolojinin temelinde anne bakım ve ilgisindeki yetersizlikleri; bir nevi sosyal durumları gördüğü (Sayar, 2013) dikkat çekmektedir.

Büyüklenmecilik, onaylanma ve beğenilme ihtiyacı, empati yoksunluğu ile karakterize olan narsisizmin, erken dönemlerde çocuk-bakıcı arasındaki ilişkilerle ilgili olduğu ileri sürülmektedir. Bu açıdan narsisizmi, kişilerin ebeveynleriyle kurdukları ilişkilerin onların kendilik ve diğerlerine ilişkin temsillerini ve ilerleyen zamanlardaki ilişkilerini etkilediğini öne süren bağlanma kuramı ile birlikte ele almanın işlevsel olacağı düşünülmektedir (İnan, 2015).

Bowlby'ye göre bağlanma sistemi yaşamın ilk yıllarında aşırı derecede öneme sahip olmakla birlikte, tüm yaşam süresince aktiftir ve destek arayışı ile ilgili tüm düşünce ve davranışlarda kendini açıkça göstermekte (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003); bebeğin annesiyle kurduğu ilişki, dış dünyada kurduğu ilk ilişkisi olup, bu ilişkinin niteliği, bireyin ilerleyen zamanlardaki ilişki kurma biçimini etkilemektedir. "Toplum, çocuğun iç dünyasına ebeveynin açtığı kapıdan girebilir." (Ozan, Kırkpınar, Aydın, Fidan ve Oral, 2008). Bowlby (2014) de yetişkinlikteki kişilik yapısının, henüz olgunluğa erişilmemiş yıllardaki kilit figürlerle, özellikle de bağlanma figürleriyle kurulan ilişkinin ve etkileşimin bir ürünü olduğunu ifade etmektedir.

Klinik deneyiminden yola çıkan Kernberg, narsisizmin temelinde soğuk, ilgisiz, reddedici ebeveynlik stillerinin olabileceğini ifade etmekte; narsisizm ya da şişirilmiş kendilik temsilini, benliği terk edilme ya da yeniden reddedilmeye karşı koruyabilecek bir savunma olarak tanımlamaktadır. Kohut ise büyülenmeci kendiliğin gelişiminde soğuk, uzak, ilgisiz fakat bir taraftan da çocuğu aşırı şımartan ebeveynlik stillerine vurgu yapmaktadır (Eldoğan, 2016).

Bağlanma kuramına göre ebeveynlerle kurulan bağlanma ilişkisi ile benliğe ve diğerlerine ilişkin zihinsel temsiller şekillenmekte ve temel inançlar oluşmaktadır. Dolayısıyla bebeklik ve çocukluk dönemindeki ilişkilerle şekillenen bu modeller, yaşamın ilerleyen zamanlarındaki ilişkileri de etkilemektedir (Damarlı, 2006; İnan, 2015).

Bağlanma stilleri, benliğe ve diğerlerine ilişkin zihinsel temsillere göre temelde güvenli ya da güvensiz olarak kategorize edilmiştir. Hazan ve Shaver (1987)'e göre güvenli bağlanan bireyler, bağlanma figürleri ile ilgili olumlu yaşantı ve inançlara sahiptir. Güvensiz bağlanma stillerini Hazan ve Shaver (1987), kaygılı/kararsız ve kaçınan olmak üzere iki boyutta ele alırken; Bartholomew ve Horowitz (1991), saplantılı, kayıtsız ve korkulu olarak ele almıştır. Güvenli bir bağlanma ilişkisi kurmuş olmak Bennett (2006)'e göre, çocuğu ileriki dönemlerde psikopatolojiden korumakta; ancak dağınık (dezorganize) bir bağlanma stili geliştirmek yetişkin psikopatolojisinde önemli rol oynamaktadır.

Bu bağlamda bakıldığında, patolojik düzeyde narsisizmin kişiden daha çok, içinde yaşadığı çevreyi olumsuz yönde etkileyeceği göz önünde bulundurulduğunda;

artan narsisizmle ilgili önlemler alınması amacıyla bu araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Facebook kullanımına ilişkin elde edilecek sonuçlar, narsisizm ile birlikte ele alınacak ve narsisizmin gelişip artmasına yol açıp açmadığı irdelenebilecektir. Böylelikle, sosyal ağları kullanmayla ilgili bilinçlendirme çalışmalarında, araştırma sonuçlarından faydalanılabilecektir. Son olarak araştırmadan elde edilecek bulgularla, narsisizmin sağlıklı veya sağlıklı gelişiminde bağlanma stillerinin ne derece etkili olduğu tespit edilecek ve ulaşılabilecek sonuçlar, ebeveynlere yönelik bilinçlendirme çalışmalarında kullanılabilecektir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, narsisizmin Facebook kullanım nedenleri ve bağlanma stilleri ile ilişkisini araştırmak, bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.1.Amaç

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri temel değişken olarak ele alınmış; narsisizm ile sosyal medya sitelerinden en popüler ve en çok kullanıcıya sahip olan Facebook sitesini kullanım nedenleri ve bağlanma stilleri arasında bir ilişki olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıda yer alan araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1.2.Problem Cümlesi

Üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri ile Facebook kullanımları ve bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2.1. Alt Problemler

1. Üniversite öğrencilerinin *narsisizm* düzeyleri ile Facebook kullanım nedenlerinden “*narsisizm*” ve “*kişisel durum*” alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin *narsisizm* düzeyleri ile bağlanma stillerinden “*kaygılı bağlanma*” ve “*kaçınan bağlanma*” stilleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri, Facebook kullanım nedenleri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı fark göstermekte midir?

1.3. Denenceler

1. Üniversite öğrencilerinin *narsisizm* düzeyleri ile Facebook kullanım nedenlerinden “*narsisizm*” ve “*kişisel durum*” alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Üniversite öğrencilerinin *narsisizm* düzeyleri ile bağlanma stillerinden “*kaygılı bağlanma*” ve “*kaçınan bağlanma*” stilleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
3. Üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri, Facebook kullanım nedenleri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırmada temel alınan bazı varsayımlar şunlardır:

1. Araştırmaya katılan öğrenciler, patolojik narsisizm tanısı almamış gruptan oluşmaktadır.
2. Araştırmaya katılan öğrenciler, aktif Facebook sitesi kullanıcılarından oluşmaktadır.
3. Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçekleri içten ve yansız olarak yanıtladığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma örneklem açısından, 2015-2016 Bahar döneminde 19 Mayıs Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma sonuçları, ölçeklerin uygulandığı 346 öğrenci ile sınırlıdır.
3. Narsisizm düzeylerine ilişkin sonuçlar, Narsisizm Kişilik Envanteri (NKE) ile elde edilen verilerle; bağlanma stillerine ilişkin sonuçlar, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II) ile elde edilen verilerle ve Facebook

kullanım nedenleri, ilgili amaç için geliştirilen ölçekten elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Narsisizm: Kavram, self (benlik)'in abartılı bir şekilde öne çıkarılması ve başkalarına duyulan ilginin azalması (Timuroğlu ve İşcan, 2008); kişinin kendi bedensel ve ruhsal benliğine karşı duyduğu hayranlık (TDK); kibirlilik ve gösterişçilik (Twenge ve Campbell, 2010) gibi ifadelerle tanımlanmaktadır.

Bağlanma: Bağlanma sistemi en genel ifadeyle, çocukların kendilerine bakım veren (genellikle anne) kişilerle kurdukları güçlü duygusal bağları içeren içgüdüsel-davranışsal bir sistemdir (Bowlby, 2013; Gander ve Gardiner, 2007). Bu sistem aracılığıyla bebekler, beklentilerini ve davranışlarını ayarlamalarına yarayan içsel çalışan modellere sahip olurlar (Hazan ve Shaver, 1994).

Sosyal Medya: Bireylerin 1) sınırlı bir sistem içinde kamuya açık ya da yarı açık profil oluşturmalarına 2) bağlantıda oldukları kişilerin listesini görmelerine 3) bu kişilerin bağlantıda olduğu diğer kişileri görüntülemelerine olanak sağlayan web tabanlı hizmetlerdir (Boyd ve Ellison, 2008).

Facebook: Mark Zuckerberg ve arkadaşları tarafından 2004 yılında üniversite iletişim ağı olarak kurulmuş, sonraki yıllarda e-posta adresi olan herkesin üye olabileceği bir sosyal platforma dönüşmüştür. Halen, sosyal paylaşım ağları arasında en büyük ve en fazla katılımcıya sahip site olma özelliğini korumaktadır. Kullanıcılarına sunduğu özellikler arasında mesajlaşma, durum güncellemesi, fotoğraf ve video paylaşımı, oyunlar ve haber kaynağı gibi uygulamalar sayılabilir (Konor, 2016).

1.7. Araştırmanın Önemi

Narsisizm, psikoloji tarihi içinde ele alınan oldukça tartışmalı alanlardan biridir. Bir döneme kadar sadece olumsuz olarak algılanırken, çeşitli çalışmalar sonucunda aslında sağlıklı ve gerekli olabileceği de vurgulanmaya başlanmıştır. Narsisizme ilişkin ilgi ve merak yeni olmamakla birlikte, bu ilginin özellikle son yıllarda arttığı söylenebilir. İlgili alanyazın incelendiğinde, narsisizmin daha çok

kişilik özellikleri, empati, benlik saygısı, bağlanma gibi konularla ilişkisinin ele alındığı görülmektedir.

Narsisizme ilişkin hem olumlu hem olumsuz bakış açıları olmakla birlikte günümüz toplumsal koşulları ve çağın gerekleri açısından durum değerlendirildiğinde, narsistik özelliklerin olumlu olarak kabul edildiğini söylemek mümkündür. Zira günümüzde hemen her alanda rekabetçi, kendine güvenen ve kendini iyi bir şekilde sunan bireyler daha ön plana çıkmakta ve daha başarılı olmaktadır.

Narsisizme ilişkin merak ve ilginin artmasında, sosyal medyanın yaygınlaşmasının rolünü yadsımamak gerekir. Sosyal medya, özünü oluşturan 'görmek ve görünmek' eylemleri ile narsistik özelliklerin sergilenmesi açısından uygun bir ortam sağlamaktadır. Bu bakış açısıyla yola çıkılmış; konu en yaygın kullanılan sosyal paylaşım ağı olan Facebook özelinde ele alınarak, bu siteyi kullanma nedenlerinin narsisizm eğilimi ile ilişkili olup olmadığı öğrenilmek istenmiştir.

Diğer taraftan narsisizmin neden ve nasıl ortaya çıktığı ile ilgili bir alanyazın taraması yapılmış ve özellikle bebeklik döneminde gelişen bağlanma ilişkisiyle ilişkili olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Kurulan bağlanma ilişkisinin niteliğine göre oluşan güvenli ya da güvensiz bağlanma stilleri, çocuğun kendisi ve ilişkide olduğu diğerlerine karşı algısını şekillendirip, davranış ve beklentilerini belirleyen içsel çalışan modeller geliştirmesini sağlamaktadır. Bu açıdan kurulan güvenli bağlanma ilişkisinin çocuğu ileriki dönemlerde psikopatolojiden koruduğunu ifade eden çalışmalar ve görüşlere dayanarak, bağlanma stillerinin araştırmaya dahil edilmesinin narsisizmi anlamak açısından faydalı olacağı düşünülmüştür.

Bu araştırma ile ilk olarak, üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri öğrenilmek istenmiştir. Zira patolojik düzeyde narsisizm, bireyin kendisinin yanında etkileşimde bulunduğu çevreyi de olumsuz yönde etkileyecektir. Bu açıdan, üniversite öğrencileri ile bu türden bir araştırma yapmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın ikinci değişkeni Facebook kullanımınıdır. İçinde yaşadığımız çağda, iletişim ve haberleşme araçları boyut değiştirmiş, sanal paylaşım ağları hayatın merkezinde yerini almıştır. Ancak araştırmalar göstermektedir ki, sosyal paylaşım ağları yalnızca iletişim ve haberleşme amaçlı kullanılmamaktadır.

Konu Facebook özelinde ele alınarak, öğrencilerin Facebook sitesini kullanım motivasyonları, çağın salgını olarak görülen narsisizm ile birlikte ele alınmış; aralarındaki ilişki öğrenilmek istenmiştir. Bu sonuçların, narsisizmi pekiştirdiği öne sürülen sosyal ağları kullanmada daha bilinçli adımlar atılmasıyla ilişkili çalışmalara yön verebileceği düşünülmektedir. Gerekli görülmesi halinde, üniversite öğrencilerine yönelik sosyal medya bilinçli kullanımı çalışmaları yürütülebilir.

Araştırmanın son değişkeni, bağlanma kavramıdır. Bu araştırma ile narsisizm ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi hedeflenmektedir. Böylelikle ulaşılabilecek sonuçların, sağlıklı olmayan narsisizmin gelişiminde -etkisi varsa- bağlanmadan doğacak kusurları önleme ve ebeveyn bilinçlendirme çalışmalarında kullanılması açısından işlevsel olacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde narsisizm, sosyal medya kavramı ve Facebook sosyal paylaşım sitesi ve bağlanma kuramına ilişkin yaklaşım ve açıklamalara yer verilmiştir. Aynı zamanda narsisizm ile Facebook arasındaki ilişkiyi ve narsisizm ile bağlanma kuram ve stilleri arasındaki ilişkiyi açıklayan alanyazına dair açıklamalar sunulmuştur. Son olarak, ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. NARSİSİZM

2.1.1.Narsisizm Kavramı

Kişilik, doğuştan gelen biyolojik özellikler ile sonradan kazanılan ve benimsenen davranış şekillerinin etkileşiminden oluşan bir bütün; hayat boyu devam eden gelişme ve olgunlaşma ile kendini gösteren bir süreçtir (Cihangiroğlu, 2012). Bu bağlamda sağlıklı bir kişilik geliştirmenin anlamlı ve tatminkâr bir yaşam için gereken önkoşullardan biri olduğu söylenebilir.

Ersanlı (1996), bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için her şeyden önce, kendini gerçekçi bir gözle değerlendirebilecek bir benlik yapısının gerekliliğini vurgular. Söz konusu benlik (kendilik) kavramı, kişinin kendisi hakkındaki yargılarından ve kendisini bilinçli olarak tanımlama şeklinden oluşmakta; kendilik bilgisi ve kendilik algısını içine almaktadır (Güler ve Yetim, 2008).

Çocuğun yaşamındaki önemli kişilerle kurduğu ilişkiler, kendiliğine olan bakış açısını doğrudan etkilemektedir. Sağlıklı bir ebeveynle kurulan ilişki, çocukta değerli, sevilmeyi ve bakım verilmeyi hak eden bir varlık olduğu inancını geliştirirken; ebeveynin soğuk, ihmalkar, tutarsız ve reddedici tutumları, çocukta dış dünyanın tehlikeli, öngörülemez bir ortam olduğu inancına ve temel güvensizlik duygusuna neden olmaktadır (Ozan ve ark, 2008). Bu açıdan kendiliğin algılanmasında özne için ötekinin gerçekliği, hem kendi içsel durumlarının

oluşmasında hem de kendi kişilik duygusunun oluşmasında belirleyici ve kurucudur (Prat, 2013). Freud, benlik değerinin narsisistik libido ile yakından ilişkili olduğunu ifade etmiştir (Akar, 2014).

Psikanalitik literatürde çok önemli bir yere sahip olan narsisizm, Amerikan Psikanaliz Derneği tarafından “psikolojik ilginin kendilik üzerinde yoğunlaşması” olarak tanımlanmıştır (Fine ve Moore, 1967; akt: Anlı ve Bahadır, 2010). Prat (2013)’a göre ise narsisizm, ötekiyle olan deneyime bağlıdır ve ‘kendilik duygusuna veya kimliğine’ denk olarak düşünülebilir. Küntlük ya da duyarsızlık anlamına gelen Yunanca bir sözcük olan *narke* sözcüğü ile ilintili (Gençtan, 2000: 269) narsisizm kavramının tanımlanmasında, kavramın mitolojisi oldukça önemli bir yere sahiptir (Akar, 2014).

“Mitolojiye göre, Narkisos (Narcissus) su perilerinin gözdesi kusursuz güzellikte bir genç adamdır fakat o, perilere hiç ilgi göstermez. Bunlar içinde Eko isimli bir su perisi bir gün Narkisos’a yaklaşır, aşkını anlatır fakat sert bir şekilde reddedilir. Eko bu olayın ardından utancından ve kederinden yıkılır ve geride yalnızca yankılanan sesini bırakarak yok olup gider. Eko’nun intikamının alınmasını isteyen su perileri tanrılara başvurur. Perilerin bu talebi karşısında tanrılar, Narkisos’un da karşılıksız bir aşk yaşayarak cezalandırılmasına karar verirler. Dağda gezinirken bir gün Narkisos, berrak bir su birikintisinde kendi yansımını görür ve suda yaşayan çok güzel bir ruhla karşılaştığı sanısıyla anında o yansımaya aşık olur. Suyun üzerinde kendisine bakan ama hiçbir karşılık vermeyen ve onu kucaklamak için suya her dokunuşunda kaybolan bu imgeden kendisini ayıramaz. Sonunda sarılmak isterken suya düşerek boğulur ve ölür” (Gençtan, 2000: 268-269).

Narsisizmin çoğu özelliği bu öykülerde mevcut (Gençtan, 2000) olmakla birlikte narsisizme ilişkin diğer tanımlamalar şu şekildedir:

Horney’e göre narsisizm, “gerçekçi olmayan şişirilmiş bir kendiliğe hapis olmaktır” (Anlı, 2010: 65). Twenge ve Campbell (2010) narsisizmi; kibirlilik, kendini beğenmişlik, azamet, gösterişçilik ve benmerkezcilik kavramlarıyla tanımlar. Freud (2012)’a göre narsisizm terimi klinik tarihten türemiş ve Paul Nacke tarafından 1899’da kendi bedenine genellikle cinsel bir nesnenin bedenine davranıldığı gibi davranan, yani kendi bedenine tam bir tatmin elde edene kadar bakan, onu okşayan,

seven bir insanın tutumunu tanımlamak üzere seçilmiştir. Bu dereceye varmış narsisizm, öznenin tüm cinsel yaşamını içine alan bir sapıklık anlamı taşır.

Timuroğlu ve İşcan (2008) narsisizmin en önemli özelliğini; benliğin abartılı bir biçimde öne çıkarılması ve başkalarına duyulan ilginin azalması olarak belirtir. Anlı (2010)'ya göre narsisizm kavramı, insanın kendisinden, hayatından ve bu dünyadaki varoluşundan haz veya acı duymasıyla yakından ilişkilidir. Narsisizmin bu şekilde kavramsallaştırılması, onu, dünyayla ilişkiyi saptayan genel bir kavram düzeyine yükseltir. Eğer varoluşumuz temelde haz üretiyorsa, benliğimizle dünyamız arasında nispeten bir uyum ve örtüşmeden söz edilebilir. Bu durum, sağlıklı narsisizmin temelidir. Diğer taraftan, varoluşun acı verecek tarzda yaşantılanması, benlikle dünya arasında bir tür uyumsuzluk olduğuna işaret eder (s. 5).

Alanyazında narsisizm, genellikle benlik ve kişilerarası ilişkiler açısından ele alınmış; narsistik örüntü kendiliği aşırı önemseme, başkalarını yok sayma ve bu nedenle de kişilerarası ilişkilerde sorunlar yaşama ile ilişkili olarak değerlendirilmiştir (Kealy ve Rasmussen, 2012; akt: Eldoğan, 2016).

Tanrı Karmaşası'nda Ernest Jones, 'narsisistik' terimini kullanmamakla birlikte, bu kişilik tipini tanımlamada oldukça önemli bilgiler vermiş, açık büyüklenmeci özellikler gösteren bireyi betimleyen ilk analitik yazar olarak görülmüştür. Karakter Analizi adlı kitabında narsisizmin hem sağlıklı hem de patolojik gelişim açısından temel önemini vurgulayan ilk yazar ise Wilhelm Reich'tir (akt: Anlı, 2010: 19). Kohut (2004) ve Kernberg (2012)'in çalışmaları narsisizmin özellikle klinik yönü üzerinde durmuştur. Twenge ve Campbell (2010) narsisizmi "fiziksel bir hastalıktan ziyade psiko-kültürel bir rahatsızlık" olarak ele almaktadır (s. 23).

2.1.2. Narsisizm Türleri

Gülmez (2009)'e göre kişiler için vazgeçilmez olan narsisizm, her insanın doğal gelişim sürecinde ortaya çıkmaktadır. Bu sürecin sağlıklı şekilde geçirilip geçirilmemesine göre patolojik ve normal narsisizm olmak üzere iki boyuttan söz edilmektedir.

2.1.2.1. Birincil Narsisizm/Normal Narsisizm

Sağlıklı kişilik tüm yaşam boyunca narsisistik malzemelere gereksinim duyar. Ancak bu gereksinimin varlığı bir semptomdan ziyade, normal ve yaratıcı yaşamın tamamlayıcı bir özelliğidir (Hazan, 2013). Horney'e göre, kişinin kendisinde var olan veya diğerleri tarafından önemsenen değerleri beğenmesi narsisistik bir tutum olarak görülmemelidir (Anlı, 2010: 65).

Normal narsisizm, kendiliğin ve ruh içi yapıların yapısal bütünlüğüne ve tüm bu yapılar arasındaki ilişkilerde yer alan libidinal ve saldırgan dürtü türevleri arasındaki dengeye ve bunlara ek olarak kendinden beklentiler, emeller, örnekler ve ideallerin erişkin niteliği ve olgunluğu temelinde, kendilik ve kendilikle ilintili iç ruhsal yapıların gerçekleştirdiği oluşumsal düzeye bağlıdır. Bu ruh içi yapılar, "ideal kendilik ve ben amaçları", "nesne temsilleri", "üstben faktörleri" ve "içgüdüsel ve bedensel faktörler" olarak sınıflandırılmaktadır (Kernberg, 2012: 277).

Narsisizm, tehlikeli boyutlara ulaşmadığı sürece gerekli ve değerli bir eğilim olarak kabul edilebilir (Cihangiroğlu, 2012); çünkü normal narsisizm kişinin çevresiyle ve çevresinin beklentileriyle etkin bir şekilde başa çıkabileceğini hissetmesini, aktivitelerinden keyif almasını, başarılarıyla gurur duymasını, hata ve eksikliklerinden dolayı utanç ve öfke duygularını deneyimleyebilmesini sağlar (Rozenbaltt, 2002; akt: Gülmez, 2009).

Kendiliğe yapılan libidinal yatırımın artması, nesnelere yapılan libidinal yatırımın da artmasına yol açar. Libidinal yatırımı artmış, kendiyile barışık ve mutlu bir kendilik, dış nesnelere ve bu nesnelere içselleştirilmiş temsillerine daha fazla yatırım yapabilir. Genel olarak narsisist yatırım arttığında, buna paralel olarak sevme ve verme, minnet duyma ve ifade etme, başkaları için tasa duyma ve cinsel sevgi, yüceltme ve yaratıcılık yetisi de artar (Kernberg, 2012: 276). Normal narsisizmde kendiliğe libidinal yatırımın olmasına karşın, bütünleşmiş iyi ve kötü kendilik imgeleri vardır (Kernberg, 2012: 272).

Gençtan (2000)'a göre, normal ya da normaldışı narsisizm birbirinden ayırt edilirken, insan davranışlarının süreç niteliğinin göz ardı edilmesi, bir tanı kategorisinin nerede bitip bir diğerinin nerede başladığını ayırt edebilmeyi güçleştirir.

2.1.2.2. Patolojik Narsisizm

Patolojik narsisizm, Kernberg tarafından ‘büyüklenmecilik, empati yoksunluğu, duygusal boşluk hissi, ben merkezcilik’ gibi ifadelerle; bundan farklı olarak Kohut tarafından ise, ‘kırılganlık, depresyon, boşluk hissi, empati ve dayanıklılık yoksunluğu’ nun hakim olduğu bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Kernberg ve Kohut arasındaki bu farklılık, narsisizmin çok boyutlu bir kavram olabileceğinin yanı sıra, bu iki kuramcının narsisizmin farklı boyutlarının özelliklerini taşıyan bireylerle çalışmasından kaynaklanıyor olabilir (Eldoğan, 2016).

Kohut, narsisizmin patolojik ve normal narsisizm arasında bir süreklilik olduğuna inanırken, Kernberg’ e göre patolojik narsisizmi normal narsisizmden ayıran birçok farklılıklar vardır: Patolojik narsisizme özel narsistik direnç, onu normal narsisizmden ayırır. Patolojik narsisizm normal narsisizmden farklı olarak patolojik nesne ilişkilerinden kaynaklanır. Bunun yanında ben ve üstben yapılarında (normal narsisizmden farklı olarak) patolojik bir ayrışma ve bütünleşme eksikliği vardır. Normal narsisizmde libidinal ve saldırgan yatırım yapılmış nesne imgeleri bütünleşmiştir. Patolojik narsisizmde ise bu içselleştirilmiş nesne imgelerinin patolojik gelişimi görülür. Patolojik narsisizm, nesnelere yerine kendiliğe libidinal yatırım yapmayı değil, patolojik bir kendilik yapısına libidinal yatırım yapmayı yansıtır (Kernberg, 2012: 234-235).

Narsisistik kişiliklerin başlıca özellikleri, büyüklenmecilik, aşırı bencillik ve başka insanlardan hayranlık ve takdir elde etmeye çok hevesli olmalarına karşılık, başkalarına karşı çarpıcı bir ilgi ve eşduyumu yokluğudur. Bu kişiler, kendilerinin sahip olmadığı şeylere sahip görünen ya da hayatlarından memnun görünen kişilere çarpıcı bir biçimde yoğun haset duyarlar. Narsisistler, duygusal derinliğe sahip olmadıkları ve başka insanların karmaşık duygularını anlayamadıkları gibi, kendi duygularında da farklılaşma yoktur; hafif parlamalar olur ve sonra duygu dağılır. Özellikle içten üzüntü ve yas dolu özlem duyguları hissetmezler; depresif tepkiler yaşayamamaları kişiliklerinin temel bir özelliğidir (Kernberg, 2012: 200).

Horney’e göre patolojik narsisizme sahip bir kişi, kendinde gerçekte var olmayan değerlerle övünür (Anlı, 2010: 65). Patolojik narsisizmin büyüklenmeci yönüne yapılan aşırı vurgunun aksine, Eldoğan (2016) narsisizmin büyüklenmeci/teşhirci ve kırılgan/hassas olmak üzere iki boyutlu olduğu yönündeki

literatürün geliştiğini belirtmektedir. Bu açıdan büyüklenmeci narsisistik özellikler taşıyan bireylerin, benliklerine ilişkin aşırı üstün ve benzersiz olduklarına dair inançları olabileceği; kırılğan narsisistik özellikler taşıyan bireylerin ise benliklerine yönelik aynı şekilde büyüklenmeci fantezileri olabilmekle birlikte, bu düşüncelerine yönelik utanç duygusu ve reddedilme kaygısıyla sosyal ilişkilerden kaçınma davranışlarının belirgin olabileceği belirtilmektedir (Dickinson ve Pincus, 2003; akt: Eldoğan, 2016).

Ozan ve ark. (2008)'na göre, '*bir narsisistin hem değersiz gerçek kendiliği hem de büyüklenen sahte kendiliği aslında aynı bedende yaşar. Ancak hiçbir zaman bir araya gelmezler. Biri varken diğeri yoktur. Ve beden çoğu zaman büyüklenen sahte kendiliğinin yönetimindedir. Değersiz gerçek kendiliğiyle ilgili her şeyden, bastırma ya da bölme-yadsıma-yansıtma yöntemiyle kurtulmaya çalışır. Ender olarak varlığını hissettiren incinmiş çocuk, öz değer duygusu ve kendilik saygısında gözlenen dalgalanmadan sorumludur. Duygulandığı an, büyüklenen sahte kendiliği toparlanıp yönetime el koyar ve duyguları bastırır. Ayrıca, değersiz olduğuna inandırılan gerçek kendiliği, bir dış nesnenin yokluğunda savunmasız, güçsüz ve çaresiz hisseder. Kendilik nesnesi işlevi gören bu dış nesne, kendisine acı çektirmesine karşın ayırışamadığı ebeveynidir. Durumundan yakınma ama ayırışamama, preödüpal patolojilerin temel özelliğidir*' (Ozan ve ark., 2008: 29).

Freud sonrası psikanalistlerden Horney, benlik şişmesinin, her zaman çocukluk dönemindeki bozuk ilişkilerden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Horney'e göre, narsisistik kişilerin diğeri insanlarla duygusal bağları çok zayıftır ve sevme kapasitesini yitirmiş olmanın boşluğunu yaşarlar. Bu tür benlik şişmesi; yok olma tehlikesinin süregeldiği koşullarda yaşayabilmek için gerekli olan kendine saygıyı sürdürme ve sevginin olmadığı yerde, hiç olmazsa beğeni toplayarak bu boşluğu ödünlemeye çalışma çabalarının anlatımıdır. Dolayısıyla narsisizm kendini sevmeyi değil, kendine yabancılaşmayı simgelemektedir (Gençtan, 2000: 270).

Patolojik narsisizmin her iki boyutu için de söylenecek ortak şey ise bu durumun, çocukluklarında ebeveynlerinin kusurlarından ya da ihmallerinden dolayı ihtiyaçları karşılanmamış ve bu ihtiyaçlarını yetişkinliklerindeki ilişkilerinde gidermeye çalışan bireylere özgü durumlar olduğudur (Gülmez, 2009).

2.1.2.3. Narsisistik Kişilik Bozukluğu

Sayar (2003) kişilik bozukluklarını, uyum bozucu ve sabit davranış örüntüleriyle kendisini gösteren kişilik tarzları olarak tanımlamaktadır. Narsisistik kişilik bozukluğu; ‘çok önemli, üstün ve eşi bulunmaz birisi olduğuna ilişkin yaygın bir duygu, beğenilme gereksinimi ve empati yapamama ile belirli’ bir kişilik bozukluğudur (Ozan ve ark., 2008).

DSM V’e göre, Narsisistik (Özsever) Kişilik Bozukluğu tanı ölçütleri

Aşağıdakilerden beşi (ya da daha çoğu) ile belirli, erken erişkinlikte başlayan ve değişik bağlamlarda ortaya çıkan, büyüklenme (düşlemlerde ya da davranışlarda), beğenilme gereksinimi ve eşduyum yapamama ile giden yaygın bir örüntü vardır:

1. Büyüklenir (örn. başarılarını ve yeteneklerini abartır; gösterdiği başarılarla oransız bir biçimde, üstün biri olarak görülme beklentisi içindedir.)
2. Sınırsız başarı, güç, zeka, güzellik ya da yüce bir sevgi düşlemleriyle uğraşır durur.
3. Özel ve eşi benzeri bulunmaz biri olduğuna ve ancak özel ya da üstün diğer kişilerce (ya da kurumlarca) anlaşılabilceğine ve ancak onlarla ilişki kurması gerektiğine inanır.
4. Çok beğenilmek ister.
5. Hak ettiği duygusu içindedir (özellikle kayrılacak bir tedavi göreceğine ya da her ne istiyorsa yapılacağına ilişkin anlamsız beklentiler içinde olma).
6. Kendi çıkarı için başkalarını kullanır (kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarından yararlanır.).
7. Eşduyum yapamaz: Başkalarının duygularını ve gereksinmelerini anlamak istemez.
8. Sıklıkla başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır.
9. Başkalarına saygısız davranır, kendini beğenmiş davranışlar ya da tutumlar sergiler (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014).

2.1.3. Kuramsal Açıdan Narsisizm

2.1.3.1. Freud

Narsisizm kavramının psikoloji literatürüne kazandırılmasında, psikanalitik yönelimli çalışmaların oldukça önemli bir payı vardır (Akar, 2014).

Freud narsisizm kavramını ilk kez 1910 yılında, Cinsellik Üzerine Üç Makale adlı çalışmasında bir dipnot olarak kullanmış ve 1914 yılında narsisizmin modern psikanalizdeki temelini oluşturan “On Narcissism: An Introduction” adlı makalesini yayımlamıştır. Bu yazıda Freud narsisizmi, cinsel gelişimin bir dönemi olarak ele almış; dış dünyadan çekilen libidonun egoya yöneltilmesiyle narsisizm adı verilen davranışların ortaya çıktığından bahsetmiştir (Rozenbaltt, 2002; akt: Gülmez, 2009).

Narsisizm terimi klinik tariften türemiş ve Paul Nacke tarafından 1899’da, kendi bedenine genellikle cinsel bir nesnenin bedenine davranıldığı gibi davranan, yani kendi bedenine tam bir tatmin elde edene kadar bakan, onu okşayan, seven bir insanın tutumunu tanımlamak üzere seçilmiştir. Ancak sonraki yıllarda psikanalitik gözlemcilerin, narsisistik tutumun tek tek özelliklerinin başka bozuklukları olan kişilerde de bulunduğunu görmesi üzerine narsisizm; bir sapıklık değil, kendini koruma içgüdüsünün bencilliğinin libidinal bir tamamlayıcısı; her canlı varlığa haklı olarak bir ölçüde atfedilebilecek bir özellik olarak görülmeye başlanmıştır (Freud 2012: 23).

İki tür narsisizm tanımlayan Freud’a göre, ‘birincil narsisizm’de libidinal enerji başlangıçtan itibaren benlikte tutulur ve objelere yönelemez. Bu durumu, güçlü ve kusursuz olma duygularının eşlik ettiği benlik şişmesi izlemektedir. ‘İkincil narsisizm’ ise obje ilişkilerinde yaşanan engellenmeler ve düş kırıklıkları sonucu, libidonun objelerden çekilerek yeniden egoya dönmesi ile oluşmaktadır (Gençtan, 2000: 269). Egonun gelişimi, birincil narsisizmden bir ayrılmayı içerir. Bu ayrılma, libidonun dışarıdan dayatılan bir ego idealine yer değiştirmesi yoluyla ortaya çıkar ve doyum bu idealin gerçekleştirilmesinden elde edilir (Freud, 2012: 13).

Nesne seçimine giden yolları Freud şu şekilde özetler:

1. Kişi narsisistik tipe uygun olarak,
 - a) kendisinin olduğu şeyi (yani kendini)

- b)kendisinin bir zamanlar olduğu şeyi
- c)kendisinin olmak istediği şeyi
- d)bir zamanlar kendisinin parçası olmuş bir şeyi

2. Yaslanma tipine uygun olarak,

- a)kendisini besleyen kadını
- b)kendisini koruyan erkeği

ve bunların yerini alan bir dizi ikame nesnelere sevebilir (Freud, 2012: 36-37). Narsisistik nesne seçiminde amaç ve tatmin, sevmektir (Freud, 2012: 43).

Freud'a göre, kişi, libidoyu ilgilendiren her yerde olduğu gibi, bir kere zevk aldığı doyumdan vazgeçmeyi istememektedir. Çocukluğunun narsisistik mükemmeliyetinden de vazgeçmek niyetinde değildir. Büyüdüğünde, başkalarının ve kendi eleştirel yargısının uyarıları sonucunda, bu mükemmeliyeti daha fazla sürdüremez. "Çocuk, kendisinden alınmış olan erken döneme ait bu mükemmeliyeti, ego ideali şeklindeki yeni bir biçimde, yeniden oluşturma arayışındadır. İdeali olarak yansıttığı, idealinin kendisi olduğu çocukluğunun kaybolmuş narsisizmi için bir yedektir" (Freud, 2012: 13).

2.1.3.2. Kohut

Kohut'un narsisistik bozukluklar gösteren hastaların tedavileri sırasında edindiği izlenimler sonucu geliştirilen *Kendilik psikolojisi*, insanın kendine verdiği değeri ve bütünlüğünü koruyabilmesinde dış ilişkilerinin önemini vurgulamaktadır (Gençtan, 2000: 113).

Pek çok psikanalist ve psikiyatır Kohut'un narsisizm konusundaki çalışmalarını bir dönüm noktası olarak değerlendirir. Çünkü Kohut narsisizme yönelik yaygın bakış açısını olumlu yönde değiştiren kadar narsisizm, genellikle kötü bir insani özellik, ahlaki bir eksiklik gibi görülmekteydi (Kohut, 2004: 7).

Kohut'un teorisine göre, hayatta kalabilmek için ihtiyaç duyduğu güçlü ve koruyucu ebeveyn -genelde çocuğun bakımını üstlenen ve empatik ilişkiyi kuran anne- çocuğun kendilik nesnesidir. Bu dönemde çocuğun, kendisi ile söz konusu kişiyi birbirinden ayırt edemediği düşünölmektedir; ihtiyaçları anında karşıldıkça çocuk, kendi kendini tatmin ettiğini düşünmektedir. Bu aşama Kohut'a göre

'aynalama' aşaması, psikanalitik lisanda ise 'omnipotent/görkemli benlik' olarak anılmaktadır (Kingston, 2003; akt: Gülmez, 2009). Bu doğrultuda anneden gelen onaylayıcı tepkiler, çocuğun kendisine değer vermesi ve normal bir gelişim göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. *Aynalama* tepkisi verilmediğinde, çocuk bütünlük duygusunu ve öz saygısını korumakta güçlük çeker. Bu da çocuğu umutsuzluk içinde kusursuz olmaya ve 'performans'ı ile ebeveynini etkileme çabasına iter (Gençtan, 2000: 114).

Kohut'a göre, annenin bakımındaki kaçınılmaz yetersizlikler, birincil narsisizmin dengesini bozar; ancak çocuk bu mükemmelliğe yeniden ulaşmak için (a) büyüklenmeci ve teşhirci bir kendilik imgesi oluşturur (büyüklenmeci kendilik), (b) eski mükemmelliği, hayran olacağı, tümgüçlü geçiş nesnesi niteliği taşıyan bir kendilik nesnesine (idealleştirilmiş ebeveyn imagosuna) devreder. Dolayısıyla Kohut narsisistik gelişimi, 'idealleştirilmiş ebeveyn imagosu' ve 'büyüklenmeci kendilik' olmak üzere iki kutupta ele alır (Kohut, 2004: 40).

Çocuk, idealleştirmiş olduğu nesneyi örseleyici biçimde kaybederse ya da ağır narsisistik örselenmelere maruz kalırsa, büyüklenmeci kendilik bağlantılı ben içeriğinde erimek yerine değişmemiş biçimiyle kalır; çocuk, gerekli içyapıları edinemez, ruhu arkaik kendilik nesnesine saplanıp kalır. Kişiliği hayatı boyunca belli nesnelere bağımlı olur; bu da dışarıdan şiddetli bir nesne açlığı olarak görülür. Bu nesnelere arayışındaki ve onlara bağımlılığındaki yoğunluğun nedeni, onları ruhsal yapısındaki eksik parçaların yerine koyma çabasıdır (Kohut, 2004: 56). Ayrıca, eğer çocuk hayranlık duyduğu ebeveyninden örseleyici bir düşkünlüğüne uğramışsa, idealleştirilmiş ebeveyn imagosu da değişmemiş biçimiyle korunur; gerilim düzenleyici bir ruhsal yapıya dönüşmek ya da ulaşılabilir bir içe atım statüsü kazanmak yerine, narsisistik dengeleşimin sürdürülmesi için gereken arkaik, geçişsel bir kendilik nesnesi olarak kalır. Artık bütün mutluluk ve güç idealleştirilmiş nesnede yerleşmiş olduğundan, çocuk, nesneden ayrıldığında kendisini boş ve güçsüz hissedecek, bundan ötürü de o nesneyle sürekli birliğini sürdürmeye çalışacaktır (Kohut, 2004: 42-49).

Kohut'a göre narsisizm alanında, arkaik idealleştirilmiş kendilik nesnesiyle ilişkideki çok erken döneme ait örselenmeler, özellikle de örseleyen düşkünlükleri, ruhun tek başına narsisistik dengesini sürdürme (ya da denge bozulduktan sonra

yeniden kurma) temel yeteneğinin gelişimine köklü bir zarar verir. Özellikle narsisistik patolojinin, ama genel olarak tüm psikopatolojinin temel belirleyicisi, erken eşduyum ilişkilerdeki yetersizliktir (Kohut, 2004: 56).

2.1.3.3. Lasch

Yeni doğmuş bir bebek -birincil narsisist- annesinin kendisinininkinden ayrı bir varlığı olduğunu henüz algılayamamasından ötürü, doğumundan itibaren gereksinimlerini sınırsız gücüyle anında karşılayan annesine olan bağımlılığını yanlış kavrar. Bebek, gereksinimlerinin kaynağının kendi içinde, doyumun kaynağının ise kendi dışında olduğunu kavrayana kadar doğum sonrası gelişimin ilk birkaç haftası geçer (Lasch, 2006: 71).

Öte yandan, ikincil narsisizm, ‘‘hayal kırıklığına uğramış (nesne) sevgi(si)nin yarattığı acıyı ortadan kaldırmaya’’ ve gereksinimlerini anında karşılamayanlara, artık kendisinden başka kişilerin ihtiyaçlarını da karşılariken gördüğü için kendisini terk ettiklerini düşündüğü kişilere karşı çocukta oluşan öfkeyi etkisiz hale getirmeye çalışır. Yalnızca normal ilkel narsisizm düzeyine saplanıp kalma diye düşünülmemesi gereken patolojik narsisizm, ancak ‘ben’ kendini çevresindeki nesnelere ayıracak denli geliştiğinde ortaya çıkar. Eğer çocuk bazı nedenlerden dolayı bu ayrılık travmasını özel bir yoğunlukta yaşarsa, düşlemlerinde kendilik imgeleriyle birbirine karışan sınırsız güçte bir anne ya da baba yaratarak ilk ilişkilerini yeniden kurmaya çalışabilir (Lasch, 2006: 72).

Narsisist, içselleştirme yoluyla, bir zamanlar var olan dilediği sevgi ilişkisini yeniden yaratmak ve tedirgin eden, hayal kırıklığı yaratan nesneye yönelen saldırgan itkilerin ortaya çıkardığı kaygı ve suçluluğu yok etmek için uğraşır (Lasch, 2006: 73). Erken bir yaşta bilinçdışı zihinde yer edinen başkalarına ilişkin içselleştirilmiş imgeler de kendilik imgeleri haline gelirler. Eğer daha sonraki deneyimler, çocuğun ebeveynine ilişkin arkaik düşlemlerine gerçeklik öğelerini kazandırmada ya da tanıtmada başarısız olursa, çocuk kendilik imgeleri ile kendiliğinin dışındaki nesne imgelerini birbirinden ayırmakta zorluk çeker. Bu imgeler, katı ve cezalandırıcı bir üstben biçiminde kaynaşan kendiliğinin ve nesnelere kötü temsillerine karşı bir savunma oluşturmak üzere birbirleriyle kaynaşırlar (Lasch, 2006: 76).

Narsisist kişinin, gündelik yaşamda iş görebilmesine ve sıklıkla diğer insanları cezbedebilmesine rağmen, başkalarına değer vermemesi ve onlarla

ilgilenmemesi kişisel yaşamını yoksullaştırır ve öznel boşluk yaşantısını pekiştirir. Dünyayla hiçbir gerçek düşünsel ilişkiye girmeye narsisistin -kendi düşünsel yetilerinin değerini çoğunlukla abartmasıyla uyuşmayan biçimde- yüceltme yetisi çok azdır. Bu yüzdendir ki, takdir ve hayranlık telkinleri için başkalarından medet umar (Lasch, 2006: 78).

Her çağ kendine özgü patolojilerini geliştirir (Lasch, 2006: 80). Günümüzde hakim olan toplumsal koşulların, herkeste değişen derecelerde varolan narsisistik özellikleri ortaya çıkarma eğiliminde olması, Lasch tarafından narsisizmin modern yaşamın gerilimleri ve kaygıları ile başa çıkmanın en iyi yolunu temsil ediyor olabilmeye bağlanmaktadır (Lasch, 2006: 92).

2.1.3.4. Kernberg

Kendilik, birden çok kendilik temsilinden ve bunlarla bağlantılı duygu yatkınlıklarından oluşan ruh-içi bir yapıdır. Kendilik temsilleri, kişinin önem taşıyan başkalarıyla gerçek ilişkilerde ve bu kişilerin iç temsilleriyle, yani nesne temsilleriyle fantezideki etkileşimlerde kendini algılayışını yansıtan duygusal-bilişsel yapılardır (Kernberg, 2012: 272).

Jacobson (1964), normal 'kendilik duygusunun', bireyin bütünleşmiş bir kendilik farkındalığından kaynaklandığını, 'kendilik değeri' ya da 'kendilik saygısı'nın ise böyle bütünleşmiş bir kendiliğe libidinal yatırım yapılmasına bağlı olduğunu belirtmektedir. Kendilik değerinin ya da kendilik saygısının düzeyi ya da şiddeti, kendiliğe ne ölçüde narsisist yatırım yapılmış olduğuna işaret eder (akt: Kernberg, 2012: 274).

Çeşitli nedenlerden ötürü, kendilik ile iç nesnelere dünyası (bütünleşmiş nesne temsilleri) arasındaki normal ilişki tehdit edildiğinde ve kendiliğin iç nesnelere tarafından içsel olarak terk edilmesi denilebilecek bir durum ya da nesnelere yitirilmesi durumu meydana geldiğinde, acı verici ve rahatsız edici nitelikte patolojik öznel deneyimler gelişir. Bu deneyimler arasında ağırlıklı olarak bir boşluk ve hayatın anlamsızlığı, kronik huzursuzluk ve sıkıntı ve yalnızlığı yaşamayı ve üstesinden gelmeyi sağlayan normal yetinin yitimi bulunur (Kernberg, 2012: 187).

Kohut, narsisist kişiliklerin 'arkaik büyükenmeci kendilik kümelenmelerine veya arkaik, aşırı değer verilmiş, narsisist yatırım yaptıkları nesnelere takılıp kalmış'

olduklarını düşünmektedir. Kohut, açıkça normal narsisizm ile patolojik narsisizm arasında bir süreklilik kurmakta; bu süreklilikte büyüklenmeci kendilik, sürekli bir süreç içerisinde olağan koşullarda normal kendilik olabilecek bir şeyin arkaik bir biçimini temsil etmektedir. Kohut bunu şöyle ifade etmektedir: “Narsisizm, içgüdüsel yatırımın hedefine (yani hedefin kişinin kendisi mi yoksa başkaları mı olduğuna) göre değil, içgüdüsel yatırımın doğasına ya da niteliğine göre tanımlanmalıdır” (Kernberg, 2012: 234).

Kernberg’e göre ise;

- a) Narsisist kişilikleri olan kişilerin özgül narsisist dirençleri, hem olağan erişkin narsisizminden, hem de normal çocuksu narsisizme sapanma ya da gerilemeden farklı patolojik bir narsisizmi yansıtmaktadır. Bundan çıkan sonuç, narsisist kişiliklerin dışındaki bireylerde karakter savunmalarının yorumlanması sırasında gelişen narsisist dirençlerin, patolojik narsisizm gösteren bireylerden farklı bir niteliğe sahip oldukları, farklı bir teknik gerektirdikleri ve seyir açısından farklı anlamlara sahip olduklarıdır.
- b) Patolojik narsisizm, nesnelere yerine kendiliğe libidinal yatırım yapmayı değil, patolojik bir kendilik yapısına libidinal yatırım yapmayı yansıtır. Bu patolojik kendiliğin, altta yatan libidinal ve saldırgan yatırım yapılmış ilkel kendilik ve nesne imgelerine karşı savunmaya yönelik işlevleri vardır.
- c) Narsisist kişiliklerin yapısal özellikleri, yalnızca gelişimin erken bir düzeyine sapanma ya da belli iç ruhsal yapıların gelişmemesi temelinde anlaşılabilir. Bunlar, (normalden farklı olarak) patolojik nesne ilişkilerinden kaynaklanan, ben ve üstben yapılarının (normalden farklı olarak) patolojik bir ayrışma ve bütünleşme eksikliğinin bir sonucudur (Kernberg, 2012: 235).

Klinik özellikler açısından ise Kohut’un görüşleriyle Kernberg’in görüşleri arasında fikir birliği vardır. Narsisist kişilikleri olan bireyler, genelde yüzeysel olarak pürüzsüz ve etkili bir sosyal uyuma sahip olmakla birlikte, başka insanlarla içsel ilişkilerinde ciddi çarpıtmalar yapan aşırı kendiyi meşgul kişilerdir. Sıkıntı ve boşluk duyguları ile birlikte parlaklık, zenginlik, güç ve güzellik gayretlerinin doyumunu yolunda sürekli arayışın yanında, sevme ve başkaları hakkında tasa duyma yetilerinde ciddi eksiklikler vardır (Kernberg, 2012: 228).

Narsisist kişiliklerin savunma örgütlenmesinin sınır durumlara olan benzerliği, karşılıklı olarak çözülmüş ya da bölünmüş ben hallerinin mevcudiyetinde yansıdığı şekliyle bölünme ya da ilkel çözüme mekanizmalarının hakimiyetinde görülür. Böylece yüksekte bakan büyüklenmecilik, utangaçlık ve aşağılık duyguları birbirini etkilemeden bir arada bulunabilir. Bu bölünme işlemleri, ilkel yansıtma biçimleriyle, özellikle de yansıtmalı özdeşleşme, ilkel ve patolojik idealleştirme, tümgüçlü denetim, narsisist geri çekilme ve değersizleştirme ile sürdürülür ve pekiştirilir (Kernberg, 2012: 229).

Özetle, dış nesnelere gelen sevgi ya da doyumlar, gerçek hayatta başarıyla, kendilik ve üstben yapıları arasındaki uyumun artmasıyla, iç nesnelere gelen sevginin yeniden teyit edilmesiyle ve doğrudan içgüdüsel doyum ve fiziksel sağlıkla, kendiliğe libidinal yatırımda bir artış olur (Kernberg, 2012: 276).

2.2. İNTERNET VE SOSYAL MEDYA

Günümüzün en önemli teknolojilerinden biri olan internetin her alanda işlev kazanması, onu icat edilme amacından çok farklı noktalarda kullanılmaya ve yaygınlaşmaya götürmüştür (Çakır, Horzum ve Ayas, 2013). Orijinal adıyla 'International Network' ya da 'Interwork', Türkçe'de ise 'Uluslararası ağ', 'ağlararası iletişim ağı' olarak tanımlanan internet, bugün dünyada milyonlarca insanı etkileşimli bir sistem içerisine sokan ve dünyayı global bir topluluk haline dönüştüren bir sistemdir (Ergenç, 2011).

Gelişen son teknolojilerin bilgisayar ve internet teknolojilerine yönelik olması, her yaşta kesime hitap etmesi (Çakır, Horzum ve Ayas, 2013), milyonlarca insanın birbirleriyle iletişimde bulunmasına olanak sağlaması, her türlü bilgi paylaşımına imkan vermesi dolayısıyla insanlara eğitim, iş yaşamında ve günlük yaşamda büyük kolaylıklar sağlaması internet kullanımının yaygınlığını artırmıştır (Tavşancıl ve Keser, 2002).

1960'lı yılların başında askeri projelere konu olan, sonrasında hızla yayılan, 1995 yılında web sayfası olgusunu bünyesine taşıyan internet (Göker, Demir ve Doğan, 2010); günümüzde insanların kolay kolay vazgeçemediği ikinci bir yaşam alanı olmuştur (Çakır, Horzum ve Ayas, 2013). Bilgi ya da teknoloji çağı denilen bu

çağın öz evladı olan internet, insanlara sunduğu ‘eğitim, haberleşme, bankacılık, eğlence, kültür, sohbet, bilgi edinme vb’ birçok olanakla popülerliğini artırmış ve yüz milyonlarca kişi tarafından aktif olarak kullanılır hale gelmiştir (Kalaman, 2011). Günümüzde internet, insanlar arasında var olan şekilde bağlantıları, bilgisayar ağlarıyla oluşturulan yeni bir mekan ya da düzlemde daha görünür kılmıştır (Korkmaz, 2012).

2.2.1. Sosyal Paylaşım Ağları

Bireylerin birbirleriyle daha hızlı ve eş zamanlı olarak iletişim kurmasının yanı sıra, kişinin kimlik temsilini gerçekleştirirken diğer taraftan sosyalleşmesini ve bilgi alışverişinde bulunabilmesini sağlayan Facebook, Twitter, Youtube, Wikipedia gibi Web 2.0 teknolojisinin ürünü olan mecralar, sosyal medya ortamları olarak nitelendirilebilir (Sütlüoğlu, 2014) ve sosyal paylaşım ağları, Web 2.0 tabanlı teknolojiler içinde en popüler olanlarından biridir (Köseoğlu, 2012).

Dar anlamıyla sosyal paylaşım ağları, dünya genelindeki bilgisayar ağlarını ve kurumsal bilgisayar sistemlerini birbirine bağlayan elektronik iletişim ağı olarak tanımlanan internetin gelişmesiyle bireyleri farklı bireylerle sanal uzamda buluşturan siteler olarak tanımlanabilir. Bu siteler, kullanıcılar için farklı kullanıcılara karşı kendini temsil etme yolu olan ve profili esas almak yoluyla kullanıcının hemen hemen bütün kişilik özelliklerini yansıtan sitelerdir (Toprak, Yıldırım, Aygül, Binark, Börekçi ve Çomu, 2014: 28-29). Boyd ve Ellison (2008)’ a göre ise sosyal paylaşım ağları, bireylerin 1) sınırlı bir sistem içinde kamuya açık ya da yarı açık profil oluşturmalarına, 2) bağlantıda oldukları kişilerin listesini görmelerine, 3) bu kişilerin bağlantıda olduğu diğer kişileri görüntülemelerine olanak sağlayan web tabanlı hizmetlerdir.

Sosyal paylaşım ağları bireylere; çevreleriyle iletişim kurma, kurdukları ağ üzerindeki diğer kullanıcıların sosyal etkinliklerinden haberdar olma, gündemi takip etme veya düşüncelerini paylaşma gibi imkanlar sağlamaktadır (Taydaş, 2012). Diğer insanlarla tanışmaya imkan vermekle birlikte sosyal paylaşım ağlarını benzersiz kılan bu değildir. Kullanıcıların kendilerini ifade etmesine ve mevcut arkadaşlarıyla sosyal ağlarını devam ettirmesine olanak sağlaması, önemli bir özelliktir (Boyd ve Ellison, 2008). Tüm bu özellikleriyle sosyal paylaşım ağları

bugün artık, yaşamın rutini içerisinde bir alışkanlık ve yaşam biçimi haline gelmiştir (Toprak ve ark., 2014: 26).

İnsanların internet üzerinde yarattığı sanal toplumsal yaşam (Acar ve Yenmiş, 2014) olarak görülen sosyal paylaşım ağları, ‘arkadaşlık’ kavramını baştan tanımlamaktadır. Bir kere görüştüğümüz, hiç görüşmediğimiz ama sanal ortamda iletişime geçtiğimiz veya tanışmak istediğimiz kişilerin bir ‘tıklama’ ile arkadaşımız olmasına olanak veren bu ağlar, ilişkileri ve ilişkileri şekillendiren iletişim biçimlerini uğrayacağı köklü değişimin hazırlayıcısı niteliğindedir (Acır, 2008).

Sosyal medya aracılığıyla bireyler, şimdiye kadar hiç olmadığı ölçüde, kendilerini ifade edebilme olanağına sahip olmuşlardır (Sönmez, 2013). Bireyler, kullandıkları siteler aracılığıyla kişisel profillerini oluşturmakta ve bunlara dayanarak diğerleriyle etkileşimde bulunabilmektedir. Bu şekilde kullanıcıya göre özelleşebilmesi, sosyal medyanın popülerliğinde önemli rol oynamaktadır (Hazar, 2011). Diğer taraftan cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi internet bağlantısı olan cihazların bağlanabilir olması, sosyal medyanın sürekliliğini artırmaktadır. Herhangi bir fiziki mekana gerek duyulmaksızın, kullanıcılar ‘internet mekanı’ içerisinde birbirine her an ‘bağlı’ durumda olabilmektedir (Konor, 2016).

2.2.2. Facebook

Sosyal paylaşım ağları ilk olarak 1990’lı yılların sonlarında oluşturulmaya başlanmış, 2003 yılından sonra hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. 1997 yılında kurulan SixDegrees, bilinen ilk sosyal paylaşım ağıdır. 2004 yılında ise Facebook olgusu ortaya çıkmıştır. Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg, Andrew McCollum ve Eduardo Saver’in da yardımıyla “The Facebook”u kurmuştur. Başlangıçta sadece Harvard Üniversitesi’nin e-posta adresine sahip olan kullanıcılarla sınırlı olan Facebook, zamanla birçok üniversite ağını da desteklemeye başlamıştır. 2005 yılında, lise öğrencilerini de ağına katmış ve Eylül 2006’da geçerli bir e-posta adresi olan herkesin kayıt yaptırabileceği bir yapıya kavuşmuştur (Boyd ve Ellison, 2007; Toprak ve ark., 2014: 38).

Bugün dünyanın en yaygın toplumsal paylaşım ağı haline gelen Facebook, kullanıcılarından herhangi bir ücret almamakta, ancak sitenin arayüzündeki başlıklarda yer alan reklamlarla muazzam bir gelir akışı sağlanmaktadır. (Toprak ve ark., 2014: 38).

Facebook sitesi öncelikle insanların birbiriyle iletişim kurması için tasarlanmış, ancak ilerleyen zamanda Facebook Applications (Facebook Uygulamaları) adı altında hizmetler sunmaya başlamıştır. Bu uygulamalardan ilki, 2006 yılında başlayan, kullanıcıların her türlü içeriğin paylaşılmasına, yorumlanmasına ve etiketlenmesine yarayan bir uygulama olan Facebook Notları (Facebook Notes)'dır (Taydaş, 2012). Eylül 2006'da, kullanıcı ana sayfasına, profil değişikliklerini, yakın zamanda gerçekleştirilecek aktiviteleri ve kullanıcıların arkadaşlarının doğum günlerini aktaran 'Haber Akışı' eklenmiştir. Şubat 2007'de kullanıcıların arkadaşlarına sanal hediye göndermelerini sağlayan 'Hediye Gönderme' uygulaması, Temmuz 2007'de kullanıcılarının eskiden sadece metinle sınırlı olan duvarlarına eklenti koymalarına izin veren bir uygulama ve Nisan 2008'de ise 'Chat' adı altında anlık ileti uygulaması getirilmiştir (Özdayı, 2010).

Facebook'un kullanıcılarına sunduğu özellikler şunlardır: (Konor, 2016)

Mesaj Kutusu (Mail Box): Genellikle tüm sosyal paylaşım sitelerinde bulunan mesaj kutusu, Facebook kullanıcısının özel mesajları aldığı ve yeni mesajlar oluşturduğu yerdir. İsteğe bağlı olarak toplu mesajlaşma, webcam aracılığıyla sesli ve görüntülü konuşma, yazılı mesajların yanısıra fotoğraf, video, bilgi belge gibi yazı dışındaki araçları yollamaya da olanak vermektedir.

Duvar (Wall): Facebook'un haber kaynağı olarak bilinen, kullanıcıların paylaşımlarının toplu olarak görüldüğü yerdir. Facebook'un en üst köşesinde bulunan, 'Ne düşünüyorsun?' yazan bölüme yazı yazılabilir veya bir dosya eklenebilir. Ve bunları kimin görebileceği, yapılan paylaşımın kısıtlama durumuna göre ayarlanarak, duvarda başka kullanıcılarla da paylaşılır. Ayrıca son birkaç yıldan bu yana, kullanıcıların yer bildirimini yapabilmelerine, duygusal durumlarını, ne dinleyip okuduklarını paylaşmalarına olanak sağlayan yeni eklentiler de sunulmuştur.

Fotoğraf paylaşımı: Facebook'un en fazla kullanılan özelliklerindedir. Paylaşılan her fotoğraf, site belleğinde tutulmakta ve kullanıcı istemedikçe silinmemektedir.

Video paylaşımı: Kullanıcılar paylaşmak istedikleri videoları, siteye yükleyerek ya da videonun bulunduğu linkleri vererek diğer kullanıcılarla paylaşabilmektedir. Bu özellik de en az fotoğraf paylaşımı kadar önemli hale gelmiştir.

Uygulamalar: Oyunlar, haber kaynağı, etkinlik düzenleme gibi uygulamalarla kullanıcıların sitede daha fazla ve eğlenceli zaman geçirmesi amaçlanmıştır.

Gruplar: Aynı ilgi konularına odaklanmış kullanıcılar, konularına bağlı olarak yeni gruplar oluşturabilmekte, kişileri bu gruplara davet edebilmekte, daha kolay örgütlenebilmektedir.

Alışveriş: Gerçek ya da tüzel kişilikler tarafından, çeşitli ürünlerin pazarlaması yapılabilmekte, duyurular yayınlanabilmekte ve sipariş alınabilmektedir (Konor, 2016).

Tüm bu yenilik ve güncellemelerden de görüleceği üzere, Facebook'u diğer sosyal paylaşım sitelerinden ayıran en belirgin özellik, uygulama alanını sürekli genişletmesi ve geliştirmesidir. Facebook kuruluşundan bu yana kullanıcıların ihtiyaçlarını, enformasyon teknolojilerini ve yeni medya dolayımı iletişim pratiklerini yakından takip ederek karşılamaya çalışmıştır. Zaman ve mekan olgularının önüne geçerek üyelerine çok yönlü bir kullanım ve paylaşım alanı açmış; getirdiği her yenilikte kullanıcıların sosyalleşme imkanlarını daha fazla artırmış; mevcut kullanıcılarına her geçen gün yeni kullanıcılar eklemiştir. Ve diğer sosyal paylaşım ağlarının yaygınlığı daha çok yerel düzeyde kalırken, Facebook kullanımı tüm dünyaya yayılmıştır (Toprak ve ark., 2014: 38-40; Göker, Demir ve Doğan, 2010).

Facebook, bireylerin diğerleriyle iletişim kurmasını ve bilgi alışverişinde bulunmasını sağlayan çevrimiçi sosyal ağ sitelerinden biridir. Facebook'ta kişiler, kişisel bilgilerini paylaştıkları, böylelikle kendilerini tanıttıkları bir profil oluştururlar (Elitaş ve Çil-Koçyiğit, 2015). Profil, kişiye ait fotoğrafları ve bilgileri içerdiğinden bir nevi sanal kimlik olarak algılanabilir (Acır, 2008).

Kullanıcılar, sunulan uygulamalardan faydalanarak Facebook'ta kendilerine birer kimlik inşa ederler. Facebook'un bu kimlik inşası anlamında sunduğu imkanlar, profil fotoğrafından paylaşım açılan fotoğraf albümlerine, kişisel bilgilere, yapılan paylaşımlara değin çeşitli bir yelpazeyi kapsamaktadır. Dolaşıma açtıkları bilgilerin ve paylaştıkları diğer malzemelerin yanı sıra Facebook'taki arkadaş sayısı da, onun ne kadar popüler bir kişi olduğunu göstermesi bakımından, bir anlamda kimlik belirleyicidir (Toprak ve ark., 2014: 109-110).

Sunulan uygulamalarla Facebook'un aktif bir şekilde kullanıldığı açıktır. Ancak her kullanıcının kullanım amacı farklıdır. Genel olarak Facebook kullanım amaçlarından şu şekilde bahsedilebilir:

-Arkadaş bulmak amacı: Kullanıcılar, fotoğraf ve kimlik bilgileri aracılığıyla bugün ya da geçmişte bir şekilde ilişki halinde oldukları diğer kullanıcılara ulaşabilmekte, sanal ortamda buluşma yeri olarak Facebook'u tercih etmektedirler (Toprak ve ark., 2014: 44). Facebook'un hala en fazla kullanılan işlevlerindedir. Facebook sayesinde arkadaşlar, fiziki olarak bir araya gelmeden de interaktif paylaşımlarda bulunabilmektedir (Konor, 2016).

-Denetim ve gözetim amacı: Facebook kullanıcıları, diğer kullanıcıların sayfalarını ziyaret ederek, izin verdikleri ölçüde bilgi, fotoğraf ve paylaşımlarına erişebilmektedirler. Kişiler sadece kendi listelerinde yer alan arkadaşlarına değil, aynı zamanda arkadaşlarının arkadaşlarına ya da üye oldukları grubun diğer üyelerine de rahatça ulaşabilmektedirler (Toprak ve ark., 2014: 44).

-Video, resim, fotoğraf, müzik, fikir paylaşımı amacı

-Oyun oynamak amacı

-Örgütlenme amacı

-Siyasal amacı

-E-Ticaret amacı

2.2.3. Türkiye'de Facebook

Türkiye'de Facebook'un tanındığı ve yaygınlaştığı yıl 2007'dir (Şener, 2009). Sosyal paylaşım ağlarının dünya genelinde kullanımına ilişkin ulaşılan sonuçlara bakıldığında; Facebook'un en popüler olduğu ülkeler arasında sırasıyla Türkiye ve Kanada gelmektedir (Toprak ve ark., 2014: 35).

We Are Social tarafından hazırlanan 2016 yılı "İnternet ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri" raporunun Türkiye İstatistiklerine göre; ülkemizdeki 79.14 milyonluk nüfusun 42 milyonu aktif olarak sosyal medyada yer alırken, bu kullanıcıların 36 milyonu sosyal medyaya mobil cihazlardan ulaşıyor. Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformlarına bakıldığında ilk sırayı %32 ile Facebook'un aldığı görülüyor. Facebook'u, %24 ile WhatsApp, %20 ile Facebook

Messenger, %17 ile Twitter, %16 ile Instagram takip ediyor. Türkiye’de internet kullanıcılarının %77’si her gün online oluyor (<http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/>. Erişim tarihi: 26.09.2016).

Şener (2009) tarafından Türkiye’de Facebook kullanımına ilişkin yapılan araştırma sonuçlarına göre; kullanıcılar Facebook’ta öncelikle arkadaşlarını ‘gözetlemektedir.’ Facebook’un en sık kullanılan işlevleri arasında ilk sırayı ‘arkadaşların fotoğraflarına bakmak’ almıştır: Kullanıcıların %36.55’i sık sık, %18’i de çok sık arkadaşlarının fotoğraflarına baktıklarını söylemiştir. Ancak kullanıcıların kendi fotoğraflarını paylaşım oranı daha düşüktür. İkinci en sık kullanım amacı ise arkadaşların profiline bakmaktır. Arkadaşların gönderilerine yorum yapmak, duvarına yazı yazmak, durum güncellemesi yapmak, kendi fotoğraflarını yüklemek, gruplara üye olmak ise bazen yapılan etkinlikler arasında yer almıştır.

Gülнар, Balcı ve Çakır (2010), 728 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirmiş oldukları araştırma sonucunda öğrencilerin Facebook türü sosyal paylaşım sitelerini kullanım nedenlerine ilişkin yedi motivasyon kaynağına ulaşmıştır. Bu motivasyonlar, a) narsisizm ve benlik sunumu, b) medya alışkanlığı ve performans, c) boş zaman değerlendirme, d) bilgi arama, e) kişisel statü, f) ilişki sürdürme ve g) eğlence şeklinde sıralanmaktadır.

Şener (2009)’ in araştırmasından elde edilen bir başka bulguya göre, Türkiye’de Facebook kullanımı cinsiyete, yaşa, sosyo-ekonomik duruma göre değişiklik göstermekle birlikte bazı genellemeler yapmak mümkündür: Facebook’un, genel olarak kullanıcıların gündelik pratiklerinin bir parçası haline geldiği, kullanıcının ihtiyaç duyduğu her an bağlandığı ve boş zamanını geçirdiği, arkadaş çevresini genişletmekten ziyade mevcut arkadaşlıklarını sürdürmeyi amaçladığı, kişinin sınırlarını kendisinin belirlediğini düşündüğü bir kamusalığın yaşandığı ve gözetlemenin ön plana çıktığı bir alan olduğu söylenebilir.

2.2.4. Narsisizm ve Facebook

İnternetin sunduğu hizmetler birçok insanın hayatının bir parçası haline gelmiş ve bireysel davranışları derinden etkilemiştir (Tan ve Yang, 2012). Kullanıcıların duygu ve düşünceleri, değer yargıları, iletişim biçimleri, kısacası tüm

yaşamları internet tarafından şekillenmektedir (Çakır, Horzum ve Ayas, 2013). Şüphesiz sosyal paylaşım ağlarının bunda yadsınamayacak derecede rolü vardır.

Sosyal ağların en önemli özelliklerinden biri, kişilere gerçek benliklerinden sıyrılıp, kendi oluşturdukları ‘profil’ aracılığıyla, kendilerine yeni bir kimlik yaratma olanağı vermiş olmasıdır (Acır, 2008). Birey toplumsal kimliğini, gündelik hayatındaki kimliğinin yanında ya da onu destekler biçimde, sosyal medya üzerinden yeniden şekillendirmeye başlamış (Özdemir, 2015); böylelikle sanal uzamda çoğunlukla doğru kimlikler yerine ‘umut edilen kimlikler’ ortaya çıkmıştır (Toprak ve ark., 2014: 109).

Benlik, sanal ortamda daha çok niyet edilen bir vitrinde sunulmaktadır. İnternette bir kişinin varoluşunun sınanması veya onunla ilişki kurulması, onun ‘profil’i üzerinden gerçekleşmektedir (Toprak ve ark., 2014: 15). Ve kullanıcılar bu profillerinde kendilerini her zaman oldukları gibi sunmamaktadırlar. Kişi, kendinde sevdiği özellikleri ön plana çıkarırken sevmediği yönlerini gizleme eğilimindedir. Bu şekilde gerçek kimlikleri gizlemeye neden olan temel etken, başkaları tarafından beğenilme ve takdir edilme isteğidir (Özdemir, 2015).

Facebook, kurulduğu günden itibaren kişilerin birbirleriyle iletişime geçmesini ve bağlantılı kalmasını kolaylaştırıcı yeniliklerle sürekli kendini geliştirmiş ve diğer sosyal ağ sitelerinden farklı olduğunu ortaya koymuştur. Ancak bu durum Facebook’la ilgili her şeyin ‘iyi’ olduğu anlamına gelmemektedir. Günümüzde Facebook’un etkileri çeşitli yönlerden ele alınarak pek çok araştırmacı tarafından araştırılmaktadır (Korkmaz, 2012).

Bu çalışmanın alt amaçlarından bir tanesi de, Facebook kullanımının narsisizmle olan ilişkisini araştırmaktır. Zira yeni nesil arasında, narsisizm düzeyindeki artış ile sosyal ağ sitesi kullanımı arasındaki artışın paralellik göstermesi, bu ikisi arasında bir ilişki olup olmadığı sorusunu düşündürmektedir (Bergman, Fearrington, Davenport ve Bergman, 2011).

Facebook’ta kullanıcılar, seyircileri tarafından algılanılmasını istedikleri benliği destekleyecek şekilde paylaşımda bulunurlar (Karaoğlu, 2015). Böylelikle narsisizmin temelinde yer alan şişirilmiş kendilik algısı desteklenebilecektir. Nitekim narsisistik kişilik; büyülenmecilik, aşırı bencillik, başka insanlardan hayranlık ve

takdir bekleme, kendini beğenmişlik ve gösterişçilik gibi özellikler ile tanımlanmaktadır (Kernberg, 2012: 272; Twenge ve Campbell, 2010).

Endişe şudur ki, bu Web siteleri, fotoğraf paylaşma, bazen binleri bulan sayıda yüzeysel arkadaşlık kurma gibi kendini tanıtmaya ve kendilik değerini artırmaya yönelik yöntemler sunarak aslında bir diğer taraftan narsisizm potansiyelini kuvvetlendirmektedir (Buffardi ve Campbell, 2008).

Twenge ve Campbell (2010)'a göre sosyal paylaşım siteleri, narsisistlerin kendilerini internette tanıtmaya arayışları ve bu sitelerin daha mütevazı kişiler arasında bile narsisizmi teşvik etmesiyle, narsisizmi pekiştirici olarak işlev görmektedir (s. 160). Bu işlevi yerine getirmede sosyal ağların beş özelliği etkili olmaktadır: Öncelikle kişiye, kendisine ait bir web sayfası, blog sahibi olma imkanı vererek bireysel narsisizmi güçlendirmektedir. Narsisistler bunları, kendi şişirilmiş benlik algılarını arttırmak ve pekiştirmek için kullanmaya daha eğilimlidir. İkinci olarak, internet, narsisistik davranışları teşvik etmektedir. Kişinin yarattığı imajı düzeltip güzelleştirmek için yeterince zaman ve imkanı olmakta, fark edilmek için kendini hangi yönde sunacağına karar vermesi yeterli olmaktadır. İnternet kullanımının insanlar arasında bağımlılık noktasına gelmesi ve günümüzde oldukça geniş bir erişim alanına sahip olması, her an her yerde kullanımı kolaylaştırmaktadır. Ve son olarak, "normal" davranışların standartları değişmekte ve sosyal davranış normları daha narsisistik hale gelmektedir (s. 370).

Narsisizm zaman zaman hatalı bir şekilde yüksek benlik saygısı ile eşdeğer görülmektedir. Narsisistlerin üstünlük hissi ve yüksek benlik saygısına sahip olduğu rapor edilse de, onların benlik imajı değişkendir ve çevrelerinden kolayca etkilenmektedir (Thomaes, Stegge, Bushman, Olthof ve Denissen, 2008; akt: Compiet, 2013). Bu nedenle narsisizm benlik saygısından ayrı olarak ele alınmamalıdır. Çünkü narsisistlerin benlik saygıları sürekli bir baskı altındadır. Benlik imajları diğerleri tarafından zarar gördüğünde, onlar savunmacı biçimde davranabilirler. Carpenter' a göre, narsisistler kendileri hakkındaki yorumları öğrenmek için Facebook'u daha fazla kullanmakta ve olumsuz yorumlarla karşılaştıklarında agresif davranmaktadır (Carpenter, 2012).

Sayar (2013)' a göre narsisistler, kişisel yakınlık, sıcaklık ve uzun vadeli ilişki yerine, ilişkilerini kendileri için kullanmayı yeğler. İlişkiler onların özsevicili

benlik saygısını teyit etmek üzere kurulur ve sosyal paylaşım ağı bu açıdan işlevseldir. Sosyal paylaşım ağı, arkadaşlığın nitelik değil, nicelik yönünden ölçüldüğü; kişinin kendisini dilediğinde parlatarak sunabildiği kontrollü ortamlardır. Kişi kendisini sunma biçimi üzerinde denetim sahibidir. Bu yüzden bu sitelerin narsisizmi hem üretmekte hem de beslemekte olduğu söylenebilir (Sayar, 2013: 114).

Konu Facebook özelinde ele alınacak olursa, sitenin yapısının pek çok açıdan narsisistik kendini tanıtmayı kolaylaştırır nitelikte olduğu söylenebilir (Twenge ve Campbell, 2010: 164). Çünkü site, kullanıcılarına kendini tanıtmaya ve teşhir etme ortamı sunmakta, yüzeysel arkadaşlıkların sayısının artmasına olanak sağlamaktadır (Buffardi ve Campbell, 2008).

Narsisistler, Facebook'taki arkadaşlarının kendilerinin ne yaptıklarıyla ilgilendiği ve bunu öğrenmek istedikleri yönünde bir inanca sahiptir (Bergman ve ark., 2011). Narsisistik ihtiyaçlarını gidermek adına Facebook'u var olan ilişkilerini sürdürmek amacı yerine, izleyici sayılarını artırmak için kullanmaları ve yabancıardan gelen arkadaşlık isteklerini kabul etmeleri olasıdır. Ayrıca sık sık durum güncellemesi yapmak, fotoğraf paylaşmak, profil fotoğrafı değiştirmek dikkat çekmek için kullanacakları diğer yöntemlerdendir (Carpenter, 2012).

Twenge ve Campbell (2010), narsisistlerin MySpace ve Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde daha başarılı olduklarını ileri sürmektedir. Narsisistik davranışlar ve görüntüler yorum yapılarak veya beğenilerek daha çok ödüllendirilmekte; böylece kullanıcılar 'ortalama kullanıcıdan' çok, daha narsisistik olan kişilerle irtibat kurmaktadır. Ve kullanıcı, bu sitelere daha fazla katılmak ve yorum alabilmek için, sayfasını sürekli güncellemek ve yeni fotoğraflar paylaşmak zorunda kalmaktadır. Bu kısır döngünün sonucunda bireyler, dijital dünyanın taleplerine uyabilmek için daha çok narsisistleşmektedir (s. 164-168).

2.3. BAĞLANMA KURAMI

2.3.1. Bağlanma

İnsanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü ve uzun süreli duygusal bağlarla karakterize olan bağlanma davranışı, başka bir bireyde yakınlık arama ve sürdürme süreci olarak da görülebilir. Bowlby'e göre bu

süreç, yaşantılar ve çevresel durumların etkisine bağlı olarak farklı gelişim çizgilerinde ilerler (Bowlby, 2013).

Gander ve Gardiner (2007)' e göre bağlanma terimi, bebeklerle ana babalar arasında duygusal olarak olumlu ve karşılıklı yardım edici bir ilişkinin kurulmasını belirler (s. 214). Bowlby ise bağlanma sisteminin, doğuştan gelen ve bebeklikten itibaren hayatta kalmayı ve güvende olmayı sağlamak için 'tasarlanmış' bir içgüdüsel-davranışsal sistem olduğunu ifade eder (Fraley, 2002).

Bağlanma süreci; çocuklar ile bakıcıları arasında görülen yakınlığı arama ve koruma, ayrılığı protesto etme, keşfetme etkinlikleri için bakıcıyı güvenli bir üs olarak kullanma gibi dört temel davranış örüntüsüyle tanımlanabilir (Hazan ve Shaver, 1994).

2.3.2. Bağlanma Kuramı

Çocuk ve bakıcısı arasında gelişen ve onun benliğine ve dünyaya bakışını etkileyen bağ ile ilişkili olan Bağlanma Kuramı (Collins ve Read, 1990), çocukların ilk bakıcılarıyla kurdukları duygusal bağın nasıl ortaya çıktığı ve kişiliğin ve kişiler arası ilişkilerin çocukluk dönemindeki bu bağlanma ilişkisinden nasıl etkilendiği üzerinde durmaktadır (Arslan, 2008).

Bağlanma kuramı, insanların kendileri için önemli olan başkalarıyla duygusal bağlar kurma eğilimini nedenleri ile açıklayan bir yaklaşımdır. Bu eğilim ve aslında gereksinim, yeni doğanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için temel ve gelişimsel açıdan işlevsel olan bağlanma sistemini ifade eder. Bağlanma sistemi, yeni doğanların onlara bakan kişiye/kişilere fiziksel yakınlığını güçlü tutarak hem çocukların çevreden gelebilecek tehlikelerden korunması hem de onlara çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulları sağlaması açısından önemlidir (Solmuş, 2008: 89). Hazan ve Shaver (1994)'e göre insan bebekleri yalnızca bir yetişkin onlara bakmaya ve korumaya istekli olursa yaşayabileceğinden; bebekler bir koruyucu ya da bakıcıya yakınlığı koruma işlevi gören davranışlar geliştirirler. Bebekler gülümserler ve anne babalar bunu ödüllendirici bulurlar. Bebekler ağlarlar ve anne babaları onları rahatlatmaya yönelik davranırlar. Ve bu sistem bebeğin hayatta kalmasını destekleyen bir ilişkinin oluşmasında rol oynar.

Bakım verenin bebeğine dış dünyayı inceleyebileceği ve gerektiğinde güvenlik ihtiyacını karşılayabileceği, geri dönüşler yapabileceği emniyetli bir ortam oluşturması; kuramın kilit noktasıdır (Tüzün ve Sayar, 2006).

Bağlanma Kuramı ilk defa Bowlby tarafından tanımlanmış ve “Attachment and Loss” (1969, 1973, 1980) başlığıyla üç cilt halinde yayınlanan eserinde temellendirilmeye çalışılmıştır.

Bowlby, 1944 yılında erkek çocuklar arasında erken anneden ayrılmalarla daha sonraki suçluluk arasında olumlu ve güçlü bir ilişkinin varlığına işaret eden “Kırkdört çocuk hırsız: Kişilikleri ve yaşamları” konulu bir makale yayınlamıştır; bu yayının ardından 1950’de Dünya Sağlık Örgütü, evsiz çocukların ruh sağlığı üzerine çalışma yapmasını istemiş ve Bowlby böylelikle çocuk psikiyatrisi ve çocuk bakımı alanına adım atmıştır (Hazan ve Shaver, 1994). Bowlby hazırladığı raporunda temel olarak; devamlı ve yakın bir anne-çocuk ilişkisinin olmasının ruh sağlığı için gerekli olduğunu yazmıştır. Elde ettiği diğer sonuçlar ise genel olarak şöyledir: Bebeğin ve küçük yaşta çocuğun hem tatmin olduğu hem de haz aldığı annesiyle (ya da sürekli vekil anne) sıcak, yakın ve devamlı bir ilişki deneyiminin olmasının, ruh sağlığı için gerekli olduğuna inanılmaktadır. Çocuklar ebeveynlerinden ilk kez ayrıldıklarında ağlama, korku, sıkıntı gibi belirtiler göstermektedirler. Ve bakıcısından uzun bir süre ilgi, sıcaklık görmeyen çocuklar bir süre sonra insanlarla iletişime kayıtsız hale gelmektedir. Dolayısıyla anne figürü kaybı ya kendi başına ya da açık bir şekilde tespit edilebilen diğer koşullarla kombinasyon içerisinde psikopatolojiyle yakından ilgili tepkiler ve faaliyetler üretmeye muktedir olabilmektedir (Bowlby, 2013).

Bowlby, nesne ilişkileri, Darwinci görüşler, etolojik kuram ve psikodinamik yaklaşımlar üzerine temellendirdiği kuramında, temel olarak bebeklik ve çocukluk dönemleri üzerinde durmuştur. Bağlanma davranışları, yakınlık arama davranışları ve ayrılığa verilen tepkilerin insan ve diğer primatlarda ortaya çıkan evrensel tepkiler olduğunu ve hayatta kalmak için gerekli olduğunu düşünmüştür. Dolayısıyla insanların biyolojik olarak yönlendirilen bir bağlanma davranış sistemi ile doğduğu söylenebilir. Bağlanma ilişkisinin kalitesini belirleyen temel şey, doğumdan itibaren çocuğa bakım veren birincil bağlanma figürünün, bebek ihtiyaç duyduğu anda onun ihtiyaçlarına cevap verebilmesidir (Bowlby 2013).

Bowlby, bağlanma davranışına yol açan tepkileri şu şekilde sıralamıştır: İkisi, ağlama ve gülümseme, anneyi bebeğe götürme ve ona yakınlığı sürdürme eğilimidir. Diğer ikisi, izleme ve yapışma; bebeğin anneye gitmesi ve ona yakınlığını koruması etkisine sahiptir. Beşincinin -emme- rolü daha zor kategorize edilir ve daha yakın inceleme gerektirir. Altıncısı bağırma ayrıca önemlidir; dört ay sonra her zaman bir bebek kısa keskin bağırlarla annesine seslenecektir ve sonra hiç kuşkusuz onu ismiyle çağırır (Bowlby, 2013: 266). Bowlby'e göre, yakınlık arama davranışları uyumsal davranış sisteminin (bağlanma sistemi) bir parçasıdır. Bu sistem, beslenme, savunma ve lokomasyon konusunda yetersiz kapasite ile doğan insan bebeklerinin hayatta kalması olasılığını artırdığı için evrim sürecinde ortaya çıkmıştır. Bebeklerin bakımı ve korunması uzun bir periyot gerektirdiği için, onlar bu sıkıntıları giderecek diğerleri ile yakınlığı sürdürmeye yarayacak davranışsal sistemlerle doğarlar (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003).

Bowlby'e göre, *yakınlığı koruma* (yakınlık kurma çabasını ve ayrılık protestosunu da içerecek biçimde), *güvenlikli üs* ve *güvence üssü* bağlanmanın üç tanımlayıcı özelliği ve bağlanma ilişkisinin üç temel işlevidir ve bu işlevler bebeğin davranışlarında açıkça görülmektedir. Bebek herhangi bir nedenle sıkıntıda olduğunda ya da korktuğunda bakıcısını aramak eğilimindedir. Ayrıca bebek bağlanma dışı davranışlarda da -keşif gibi-, zaman zaman ayrılıp geri döndüğü bir güvenli sığınak arama ihtiyacı içindedir. Bakıcı böyle zamanlarda bebeğin rahatlamak ve kendisini yeniden güvende hissetmek için geriye dönebildiği bir güvence üssü işlevi görür (Hazan ve Shaver, 1994).

Bowlby'e göre, bu güvenli üssün herhangi bir sebepten sağlanmaması ya da sürekli olmayışı çocukta birtakım tepkilere yol açıyordu ve çarpıcı olan ise, yoksunluklara tepkiler bakımından çocuklar arasında büyük benzerlikler olmasıydı. Bunlar sırasıyla protesto, umutsuzluk ve duygusal kopma evrelerini içeriyordu. Bu tepkiler çocuğun temel koruyucusundan ayrılmaya karşı gösterdiği yüksek düzeyde uyuma hizmet eden tepkilerdi: 'Bir çocuk sıkıntısını ifade eder çünkü bu bakıcıyı çevreye getirir. Umutsuzluk evresinin ayırtken (karakteristik) edilgenliği, çocuğu sessiz ve hareketsiz tutarak iyileşmesine izin verir. Kopma, normal etkinliğin başlamasını, hatta büyük bir olasılıkla, yeni bir bağlanma kişisi arayışını olanaklı kılar'. Çocukların anne yoksunluğuna tepkilerinin ikinci yönü, kısa süreli ayrılıkların bile uzun süreli etkilerinin olması idi. Hala protesto evresindeyken bakıcıları ile

yeniden bir araya gelen çocuklar terkedilmeye karşı daha yüksek bir kaygı düzeyi, fiziksel temas ve ayrılmama güvencesi için daha aşırı bir gereksinim sergiliyorlardı (Hazan ve Shaver, 1994).

Bağlanma davranışı birçok çocuk tarafından neredeyse üçüncü yılın sonuna dek çok güçlü ve düzenli bir şekilde sergilenir. Sonra bir değişim meydana gelir. Temel değişim, üçüncü doğum gününden sonra birçok çocuğun bir akraba ya da okul öğretmeni gibi ikinci derecedeki bağlanma figürleriyle güven hissedecek yabancı bir yerde bulunabilmesidir (Bowlby, 2013: 262).

1953'te Ainsworth, Bowlby'nin çalışmalarından etkilenmiş ve daha sonra Ganda bebeklerini ve annelerini evlerinde gözlemleyerek yaptığı çalışmalarıyla araştırmaya büyük katkı sağlamıştır. Yaklaşık 9 ay boyunca 1 – 24 aylık bebeklere sahip 26 aileyi iki haftalık aralıklarla evlerinde ziyaret ederek yürüttüğü çalışmada, özellikle yakınlık ve destek arayışı ile ilgili sinyal ve davranışları belirlemeye çalışmış, bağlanma davranışlarının gelişimini incelemiştir. Ainsworth gözlemleri sonucunda üç farklı bağlanma modelinden bahsetmiştir: Güvenli bağlanan bebekler daha az ağlamakta ve annesinin yanında iken çevreyi tanıma ve keşfetmeye yönelik davranışlarda daha başarılı ve hoşnut görünmektedir. Güvensiz bağlanan bebekler, anneleri onları kucağına alsa bile daha sık ağlamakta ve etrafı keşfe yönelik daha az davranışta bulunmakta; henüz bağlanamamış bebekler ise anneye karşı herhangi bir farklı davranış sergilememektedir (Bretherton, 1992). Ona göre güvenli bağlanma durumu, anne duyarlılığı ile önemli ölçüde ilişkilidir. Duyarlı annelerin bebekleri güvenli bağlanma eğiliminde olurken, daha az duyarlı annelerin bebeklerinde güvensiz olarak tanımlanabilecek bağlanma davranışları daha fazladır (Bretherton, 1992).

Güvenlik kuramının temel aldığı inançlardan biri, bebeklerin ya da küçük çocukların, alışılmadık bir ortama girmeden önce ebeveyniyle güvenli bir bağlanma ilişkisi oluşturmaya ihtiyaç duyduğudur (Bretherton, 1992).

2.3.3. İçsel Çalışan Modeller

Bağlanma sistemi, bebek ile bakıcı arasında yinelenen etkileşimler temelinde, bebeklerin ne bekleyeceklerini öğrenmeleri ve davranışlarını buna göre ayarlamalarını içeren bir sisteme işaret eder. Bu beklentiler Bowlby'nin deyimi ile içsel çalışan modelleri oluşturur. İçsel çalışan modeller bebekte, bakıcı

ulařılabilirlik ve tepkiselliđini kestirmede kullanılabilen biliřsel temsiller iken; daha sonraki yakın iliřkilerde dūřünce, duygu ve davranıřlara yol gōstermede kullanılmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994). Genel olarak iřsel çalıřan modeller, erken yařlarda sūrekli kullanılması sonucu yerleřen, benlik ve bařkaları hakkındaki bilgiyi iřlemleyen bir mekanizmadır (Sūmer ve Gūngōr, 1999).

Bowlby, bağlanma sisteminin işleyişinde farklılıklar olmasını řu şekilde açıklamaktadır: Kiřinin yakınlık ve bağlanma ihtiyaçlarına duyarlı, gerek duyulan zamanlarda ulaşılabilir olan önemli diğerleriyle (bağlanma figūrleri) girilen etkileşimler, gūvenlik duygusunun gelişmesini ve bağlanma sisteminin en uygun dūzeyde işlemesini kolaylaştırır. Sonuç olarak diğerlerinin ulaşılabilirliği konusunda olumlu beklentiler ile kişide kendisinin yeterli ve değerli olduğuna dair inançlar şekillenir. Ancak önemli diğerleri ulaşılabilir olmadığında veya kişinin ihtiyaçlarına cevap vermediğinde, sıkıntılı durumlarda yakınlık arayışları karşılanmadığında gūvenlik duygusu gelişemez. Bōylece kiři kendisine ve başkalarına karşı olumsuz temsiller geliştirir (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003).

Bowlby'e gōre, her birey olayları algılayıř tarzına gōre plan yaparak dūnyaya ve kendisinin dūnyadaki yerine dair iřsel çalıřan modeller oluřturmaktadır. Kiřinin dūnyaya dair oluřturduđu iřsel çalıřan modellerdeki temel özellik, bađlanma figūrlerini nerede bulacađına ve bu figūrlerin kendisine nasıl yanıt vereceđine iliřkin tasarımıdır. Benzer řekilde, kiři kendine dair oluřturduđu iřsel çalıřan modellerde, bađlanma figūrünün gōzünde ne kadar kabul edilebilir ya da kabul edilemez olduđuna iliřkin çıkarımlar yapar (Bowlby, 2014: 255). Dolayısıyla bireyin dūnyayı ve kendini algılayıř biçimini dūzenlemede ve bireyin davranıřlarına yōn vermede temel mekanizma olan iřsel çalıřan modellerin; gelecekte kurulacak iliřkilerde, beklentilerde ve algılama řekillerinde önemli rol oynaması kaçınılmazdır (Gōener, 2010). Sūmer (2006b)'e gōre, içeriđi ebeveyn davranıřları ve etkileřim biçimi ile belirlenen iřsel çalıřan modeller, daha sonraki yıllarda yakın iliřkilerdeki beklenti, inanç ve tutumları yōnlendirecektir.

Bađlanma kuramına gōre anne-ocuk etkileşimi sūrecinde gelişen iki temel zihinsel model vardır: Benlik ve başkaları modeli. Birbirleriyle etkileşim içinde yakın ilişkilerde beklenti ve inançları yōnlendiren bu iki modelden benlik modeli, daha çok yakın ilişkilerde yaşanan bağlanma kaygısı ile ilişkili olup, çocukların

başkaları tarafından ne oranda sevildiği ya da değer verildiğine ilişkin bilinçaltı şemalardan oluşmakta (Sümer, 2006b) ve sonuçta çocuk sevilme/ korunmaya değer biri olup olmadığına dair kendine yönelik algı ve beklentiler geliştirmektedir (Özkan, 2013). Başkaları modeli ise daha çok yakın ilişkilerde mesafeyi koruma ve kaçınma davranışı ile ilintili olup, başkalarının ne oranda destekleyici, güvenilir algılandığına ilişkin inançları içermektedir (Sümer, 2006b). Bağlanma figürünün ulaşılabilirliği ve duyarlılığı dikkate alınarak geliştirilen bu zihinsel temsil, çocuğun diğerlerine ilişkin algı ve beklentilerini yönlendirir (Büyükşahin, 2006).

2.3.4. Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Bağlanma

Bağlanma teorisi genel olarak yaşamın ilk yıllarında bebek ve bakımını üstlenen kişi arasında kurulan ilişkilere dayanır (İmamoğlu, 2003).

2.3.4.1. Bağlanma figürü

Bağlanma figürünün fiili varlığı ya da yokluğu, kişinin potansiyel olarak tedirgin edici bir durum karşısında alarm durumuna geçmesini ya da sakin kalmasını belirleyen temel değişkendir. Diğer önemli değişken ise, kişinin bağlanma figürünün, ihtiyaç anında yanında bulunmasa bile, ulaşılabilir olduğuna duyduğu güven ya da güvensizliktir. Bu iki değişken de yaşamın ilk aylarında başlayıp ömür boyu devam etmekle birlikte, ilk değişken özellikle yaşamın ilk 3 yılında baskındır (Bowlby, 2014: 256).

Bağlanma figürünün duyarlı olmasına duyulan güven temel olarak şu iki değişkene bağlıdır: a) Bağlanma figürünün genellikle yardım çağrılarına yanıt veren, koruyucu biri olarak düşünülüp düşünülmemesine, b) kişinin kendilik algısına; kendini herhangi birinin yardım etmek isteyeceği bir kişi olarak görüp görmemesine. Buradan hareketle, bağlanma figürü modeli ve kendilik modelinin birbirini tamamlayan ve onaylayan şekilde geliştiği söylenebilir (Bowlby, 2014: 257).

Bağlanma ilişkisi anneden yansıyan sıcaklık ile gerçekleşmekte, annenin duyarlılığı bebeğin sosyal ve duygusal gelişiminde, kendini ifade edebilmesinde ve ortaya koyabilmesinde önemli rol oynamaktadır. Anne-çocuk ilişkisinde gerek anne gerekse de bebek birbirlerinin duygularına cevap verdikleri oranda aralarındaki duygusal iletişimin kalitesi artmaktadır. Bu durum, birincil bakıcının, bebeğin

gereksinimlerini ne ölçüde ve ne şekilde karşıladığı ile doğrudan ilişkilidir (Yücel, 2014).

2.3.4.2. Annenin bir keşif kaynağı üssü olarak kullanımı

Yaşamın ilk yılı boyunca bağlanma davranışının gelişimini tanımlamak için iki temel kriter kullanılmaktadır: Anne ayrıldığında ağlama ve izleme ve döndüğünde karşılama ve yakınlaşma. Diğer kriterler, genelde dördüncü ayda gözlemlenen anneye farklı gülümseme, anneye yapışmadır. Daha ileri bir belirti bağlanan çocuğun annesinin varlığında ve yokluğunda davrandığı farklı biçimlerdir.

Ganda bebekleri çalışmasında Ainsworth (1967) bir bebeğin anneye nasıl her zaman yakın kalmadığından bahseder. Emeklemeye başlayan bebek annesinden uzakta diğer nesnelere ve insanları keşfederek küçük gezintiler yapar. Bununla birlikte kendini rahatlatmak için sanki annesi oradaymış gibi zaman zaman ona döner. Eğer şu iki koşul meydana gelirse bu tür bir güvenli keşif gezisi aniden sonlanabilir: (a) çocuk korktuğunda ya da acı duyduğunda; (b) anne uzaklaştığında. O zaman büyük küçük endişe işaretleriyle mümkün olan en kısa sürede anneye döner, aksi takdirde savunmasız bir şekilde ağlar (akt: Bowlby, 2013: 327).

Bebek doğduğunda bir tabula rasa olmaktan çok uzaktır. Tam tersine çok sayıda aktive olmaya hazır davranış sistemleriyle donanmış olmasının yanında her sistem bir ya da birden fazla dizilerde yer alan uyarıcıyla aktive olmaya, diğer geniş dizilerde yer alan uyarıcılarla sonlanmaya ve diğer türdeki uyarıcılarla güçlenip zayıflamaya önceden eğilimlidir. Bu sistemler arasında sonraki bağlanma gelişimi için yapı tuğlası işlevini görecektir. Örneğin bunlar neonatal ağlama, emme, yapışma ve alışmaya aracılık eden ilkel sistemlerdir. Bunlara sadece birkaç hafta içerisinde gülümseme, bebeleme ve birkaç ay sonra da emekleme ve yürüme eklenir (Ainsworth, 1967; akt: Bowlby, 2013: 327).

2.3.4.3. Bağlanma Davranışında Evreler

Evre 1: Figürün sınırlı ayrımıyla yönelim ve sinyaller: Bu evre boyunca bir bebek belirli karakteristik biçimlerde insanlara yönelik davranışı gösterir fakat bir kişiyi başkasından ayırt edebilme becerisi kokusal ya da işitsel uyarıcıyla sınırlıdır. Evre doğumdan sekiz haftaya kadar sürer ve on iki haftalığa kadar da çıkabilir; elverişsiz koşullarda daha uzun süre devam edebilir (Bowlby, 2013).

Evre 2: Bir ya da birden fazla aynı figüre yönelme ve yöneltile sinyaller: Bu evre sırasında bir bebek Evre 1'deki gibi insanlara aynı arkadaşça biçimde davranmaya devam eder fakat daha belirgin olarak başkaları yerine anne figürüne yönelmektedir. İşitsel uyarıcı açısından farklı tepkiselliğin yaklaşık dört haftadan önce, görsel uyarıcının ise on haftadan önce kolaylıkla gözlenebilmesi olası değildir. Evre yaklaşık altıncı aya ya da koşullara göre sonrasına dek devam eder (Bowlby, 2013).

Evre 3: Sinyallerin yanı sıra lokomasyon aracılığıyla ayrı bir figüre yakınlığın korunması: Bu evre boyunca çocuğun annesine bağlanmasına aracı bazı sistemler hedef düzeltimli bir temel üzerinde organize olurlar. Sonra anne figürüne bağlanma herkesin görebileceği kadar belirgin hale gelir. Evre 3 genellikle altıncı yedinci ay arasında başlar fakat özellikle asıl figürle çok az bir teması sahip olan bebeklerde ilk doğum gününe dek ertelenebilir. Muhtemelen ikinci yıl ve üçüncü yıl boyunca devam eder (Bowlby, 2013).

Evre 4: Hedef düzeltimli bir partnerliğin biçimlenmesi: Evre 3 boyunca bağlanma figürüne yakınlık, az çok ilkel bilişsel yapı kullanan basit bir şekilde organize olmuş hedef düzeltimli sistemler aracılığıyla bebek ve çocuklar tarafından sürdürülmeye başlar. Bu taslak içerisinde anne figürü er geç uzay ve zamanda sürüp giden, uzay zaman devamlılığında az çok öngörülebilir hareket eden, bağımsız bir obje olarak algılanmaya başlanır. Bununla birlikte kavram idrak edildiğinde bile bir çocuğun annesinin hareketlerinin ona yönelmesine ya da ondan uzaklaşmasına neyin etki ettiğinin ya da davranışını değiştirecek hangi tedbirleri alabileceğinin kavrayışına sahip olduğunu varsayamayız. Annenin davranışının kendi belirli hedefleri doğrultusunda organize olması ki bu hem bir hayli hem de kısmen çatışmacıdır ve ne olduklarını anlama ve buna uygun hareket etme ihtimali, tutunmak için bebeğin kabiliyetini aşma olasılığıdır (Bowlby, 2013).

Bununla birlikte er ya da geç bu değişir. Davranışını ve buna etki edeni gözlemleyerek bir çocuk annesinin belirli hedeflerini ve onlara ulaşmak için benimsediği planların bir kısmını anlamaya başlar. Bu noktadan itibaren dünya resmi daha karmaşık ve davranışı potansiyel olarak daha esnek hale gelir (Bowlby, 2013: 327-329).

2.3.4.4. Bağlanmada Kopukluk ve Cözölme

Belirlenmiş bir ortamda annesiyle makul bir güven ilişkisi kurmuş ve ondan önce ayrılmamış on beş ile otuz ay arasındaki bir çocuk genellikle öngörülebilir bir davranış zinciri gösterecektir. Bu üç evre protesto, umutsuzluk ve kopma olarak tanımlanabilir:

Birinci evre, protesto evresi hemen başlayabilir ya da gecikebilir. Birkaç saatten birkaç haftaya kadar sürebilir. Bu süreçte küçük çocuk anne kaybında kesin bir üzüntü gösterir ve sınırlı kaynaklarını tümüyle kullanarak onu geri almaya çalışır. Tüm davranışları, annesinin döneceği yönünde güçlü bir beklenti öne sürer. Umutsuzluk evresinde çocuğun kayıp annesiyle meşgul olduğu açıktır. Aktif fiziksel hareketler azalır ya da sonlanır. Çevredeki insanlardan hiçbir talepte bulunmaz ve derin bir yas haline girer. Kopma evresi ise genelde yeniden bulmanın işareti olarak karşılanır. Çocuk artık bakıcıları reddetmez. Annesine olan tüm ilgisini kaybetmiş gibidir. Sanki zamanla ne annelik ne de insanlarla temas onun için önemliymiş gibi davranacaktır. Kendini başkasına bağlamayı bırakacak, daha fazla benmerkezci olacak, arzularını ve duygularını insanlara yöneltmek yerine şeker, oyuncak ve yiyecek gibi maddi şeylerle meşgul olacaktır (Bowlby, 2013: 64-65).

Bowlby'e göre kaygı, protesto ve hatta kopma tepkileri çocuğun temel koruyucusundan ayrılmaya karşı gösterdiği yüksek düzeyde uyumsal (yani uyuma hizmet eden) tepkilerdir. Bir çocuk sıkıntısını ifade eder, çünkü bu bakıcıyı çevreye getirir. Ancak eğer, yakınlığı yeniden sağlama umudu kalmamış görünüyorsa sürekli sıkıntı ifadesi fiziksel olarak da çocuğu tüketir. Umutsuzluk evresinin karakteristik edilgenliği çocuğu sessiz ve hareketsiz tutarak iyileşmesine izin verir. Kopma, normal etkinliğin başlamasını hatta büyük bir olasılıkla yeni bir bağlanma kişisi arayışını olanaklı kılar (Hazan ve Shaver, 1994).

Çocuğun bilişsel kapasitesi arttıka, korku uyandırdığını bildiği durumlar da dahil olmak üzere birçok durumun meydana gelme olasılığını önceden görme kabiliyeti artar. Ve çocuğun ya da bir yetişkinin öngördüğü korku uyandıran durumlar içinde korkunun en yoğun hissedildiği durum, bağlanma figürünün yokluğu ya da ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir olmamasıdır. Bağlanma figürünün varlığından bahsederken, o anda orada bulunmasından ziyade çocuğun onu kolayca bulabileceği bir yerde olması kastedilmektedir. Yani bağlanma figürünün varlığı ile

kastedilen o anda orada bulunmasından ziyade çocuğun onu kolayca bulabileceği bir yerde olmasıdır (Bowlby, 2014: 253).

2.3.5. Ergenlik Döneminde Bağlanma

Ergenlik döneminde ergen bağlanma örüntüsünde temel dönüşümler yaşanır. Bağımlılıktan bağımsızlığa geçmeye çalışan ergenler, bir taraftan özerklik ararken diğer taraftan ebeveynlerin yanı sıra arkadaşların, romantik partnerlerin de bağlanma figürü olarak işlev görmesiyle birlikte çoklu bağlanma ilişkisi yaşarlar (Sümer, 2006b). Bu dönemde ergenler bağlanma açısından farklılık gösterebilir. Bazıları kendilerini ebeveynlerinden tamamen koparıırken, bazıları da diğer insanlara bağlanma davranışı göstermeyebilir. Ancak çoğunluk ortada yer alır; ebeveynlere bağlanma güçlülüğünü korumakla birlikte diğerlerine olan bağlar da önem kazanır (Birgi, 2010).

Akranlar, ergenler için ikinci bağlanma nesnelere olarak ele alınabilir. Ebeveynlerle kurulan bağlanma ilişkilerine bu dönemde, diğer bireylerle özellikle akranlarla kurulan bağlanma ilişkileri de eklenir ve ebeveynlerle kurulan ilişkinin niteliği, ergenin bu yeni dönemde akranlarıyla kuracağı ilişkiye yön verir. Ancak önceki dönem bağlanma ilişkilerinden farklı olarak kurulan yeni bağlanma ilişkilerinin önemli bir yönü vardır: Karşılıklılık. Yani iki tarafın da birbirine sağladığı bir güven, destek ve ilgi söz konusudur (Turan-Akdağ, 2011).

Ergenler bu dönemde ebeveynlerine diğer zamanlardan daha fazla ihtiyaç duyabilirler. Ebeveynlerini ‘güvenli sığınak’ ve ‘keşif üssü’ olarak kullanıp kullanamayacağına olan inancı, ergenin özerklik girişim ve keşiflerini daha emin ya da kararsız ve kaygılı gerçekleştirmesini belirler. Güvenli bağlanan ergen için yanlış yapma ya da başarısız olma durumunda dönülebilecek güvenli sığınağa duyulan güven, keşiflerin daha emin yapılmasını ve tehdit yaşamadan sonuçlanmasını sağlar. Ancak diğer taraftan ailesini ne derece bir ‘güven üssü’ olarak kullanabileceğinden emin olamayan, güvensiz bağlanan ergen için dönemin özerklik girişimleri yalnızlık, terk edilme duyguları ve kaygıları ile gerçekleştirilmeye çalışılır (Sümer, 2006b).

Güvenli bağlanan ergenler, döneme özgü gelişim ve değişimleri kriz yaşamadan atlatır, kendilerini farklı bağlanma ilişkilerine hazırlar ve sağlıklı geçişler yapabilirler. Ancak kaygılı/kararsız bağlanma gibi güvensiz bağlanmaya sahip ergenler için bu dönemin ‘normal’ dönüşümleri başka sorunlara da yol açabilir. Terk

edilme, sevilme, onaylanmama korkularının eşlik ettiği kaygılı bağlanma, özellikle bu dönemde yakın ilişkilerde ergenlerin kaygılarını artırabilir, onları daha depresif duygu durumuna çekebilir (Sümer, 2006b).

2.3.6. Yetişkinlikte Bağlanma

Bebeklik ve çocukluk döneminde kurulan bağlanma ilişkisi, yaşamın geri kalan kısmındaki ilişkileri de önemli ölçüde etkilemektedir. Yaşamın erken dönemlerinde bağlanma ilişkileri ile şekillenen benliğe ve başkalarına ilişkin zihinsel modeller, kişinin kendine bakışını ve diğerleriyle ilişkilerini düzenlemekte, onlara bir nevi yön vermektedir (Damarlı, 2006).

Bowlby'e göre bağlanma sistemi yaşamın ilk yıllarında aşırı derecede öneme sahip olmakla birlikte, tüm yaşam süresince aktiftir ve destek arayışı ile ilgili tüm düşünce ve davranışlarda kendini açıkça gösterir (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003).

Anne ile doğum sonrası ilk temasla birlikte başlayan bağlanma süreci, bireyin tüm yaşamı boyunca romantik, iş yaşamı ya da akademik/egitimsel yaşamını etkiler ve biçimlendirir (Solmuş, 2008: 87).

Bebeklik ve ergenlik döneminde olduğu gibi yetişkinlikteki bağlanma sisteminde de bağlanma ilişkisi üç ana amaca hizmet eder: Birey özellikle stres altında olduğunda, bağlanma figürüne yakın olmak ister (yakınlık arayışı), ilişkisinde güven ve rahatlık arar (güvenli sığınak) ve çevreyi özgürce keşfetme imkanı elde eder (güvenli üs) (Göçener, 2010).

Bowlby bağlanmayı, 'beşikten mezara' devam eden bir yapı olarak tanımlamakta ve bebeklikte oluşan içsel çalışan modellerin, yaşamın sonraki dönemlerinde yakın ilişkilerde duygu, düşünce ve davranışlara yol gösterdiğini belirtmektedir (Hazan ve Shaver 1994).

Yetişkinlikteki kişilik yapısının, henüz olgunluğa erişilmemiş yıllardaki kilit figürlerle, özellikle de bağlanma figürleriyle kurulan ilişki ve etkileşimin bir sonucu olduğu söylenebilir. Olumlu bir ortamda yetişmiş kişiler insanları, destek, yardım ve koruma istenebilecek, ulaşılabilir kişiler olarak görürler. Dünyaya güvenle yaklaşır, potansiyel olarak tehlikeli durumlarla etkin bir şekilde başa çıkabilir ya da başa

çıkabilmek için yardım isteyebilirler. Olumsuz koşullarda yetişenler ise yetişkin olduklarında bile ulaşılabilir ve güvenilir bir bağlanma figürünün olacağına inanmazlar. Onlara göre dünya huzursuz edici bir yerdir; bu yüzden hep savunma halinde kalırlar (Bowlby, 2014: 261).

İçsel çalışan modellerin, yetişkin bağlanma stillerindeki bireysel farklılıkların altında yatan temel neden olduğu düşünülebilir (Pistole, 1995).

Yetişkin bağlanma sistemi, bebeklik bağlanmasının bir devamı niteliğinde görülmekle birlikte; çocuk ve ebeveyn arasındaki bağlanma ilişkisi ile romantik çiftler arasındaki bağlanma ilişkisi arasında farklılıklar olduğunu vurgulayan araştırmacılar mevcuttur (Sümer ve Güngör, 1999). Yetişkin bağlanmasında yakınlık arayışı için temel güdüleyiciler farklılaşmakla birlikte, kaygı ve sıkıntı bütün yaşlar için temel güdüleyici olarak görülmektedir. Bunlardan başka koruma ya da rahatlatma (bakım verme) ya da cinsel etkinlikte bulunma diğer güdüleyiciler olarak ifade edilebilir (Hazan ve Shaver 1994).

2.3.7. Bağlanma Stilleri

Hazan ve Shaver romantik ilişkilerde bağlanma ilişkisini, daha önce tanımlanan bağlanma prototiplerini temel alarak güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan olmak üzere üçlü bağlanma modeli ile ölçmüşlerdir. *Güvenli bağlanan* bireylerin diğerleriyle yakın ilişki kurmada ve bağlanmada daha rahat oldukları; bağlanma figürleriyle ilgili olumlu yaşantı ve inançlara sahip ve çoğunlukla terk edilme kaygısı duymayan bireyler oldukları saptanmıştır (Hazan ve Shaver, 1987). Bu bireylerin kendilerine ve diğer insanlara duydukları saygı ve güven yüksektir. Stres altındayken sosyal destek arama eğilimi; kişilerarası ilişkilerinde empatik, olumlu ve iyimser tutumlar belirgindir. Terk edilme ya da eşlerine bağlanmak yönünde bir kaygıları yoktur (Solmuş, 2008: 98).

Kaygılı/kararsız bağlanan bireylerin, başkaları ile yakınlaşmak arzularına rağmen bundan korktukları; sıklıkla ilişkide oldukları kişilerin kendilerini isteyip istemediği konusunda endişeler yaşadıkları belirlenmiştir (Hazan ve Shaver, 1987). Benliğe karşı olumsuz, yakın ilişkilere karşı olumlu ve diğer insanlara karşı hem olumlu hem olumsuz imajların hakim olduğu bir bağlanma stili söz konusudur.

İlişkilerinde terk edilme, ayrılık ve ölüm korkuları; kıskançlık ve güvensizlik duyguları belirgindir (Solmuş, 2008: 98-100).

Kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler ise diğerleri ile yakın ilişkiler söz konusu olduğunda rahat hissetmeyen; güvenme ve bağlanma konusunda zorlanan; ilişkiler hakkında olumsuz inanç ve beklentilere sahip bireyler olarak tanımlanmıştır (Hazan ve Shaver, 1987).

Bartholomew ve Horowitz (1991) ise bağlanma stillerini güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu olmak üzere dört temel başlıkta ele almış; 'Dörtlü Bağlanma Modeli' adını verdikleri bu modellerle benlik ve başkaları modellerini, pozitif ya da negatif olma durumlarına göre kategorize etmişlerdir.

Korkulu bağlanma: Benliğe ve başkalarına ilişkin olumsuz imaj mevcuttur. Birey, reddedilme korkusu, diğerlerine karşı güvensizlik ve eksik özgüven duygusu nedeniyle yakın ilişkiler kurmaktan kaçınır. Kendisine ilişkin değersizlik ve başkalarının güvenilmez ve reddedici olduğu inançları ile karakterizedir. Diğerleri ile yakın ilişkiden kaçınarak, başkalarından beklenen reddedilmeye karşı kendini koruma yoluna gider. Bu nedenle korkulu-kaçınan tip olarak da tanımlanabilir.

Güvenli bağlanma: Hem kendi benliğine hem de başkalarına ilişkin olumlu temsiller mevcuttur. Güvenli bağlanan birey, samimi arkadaşlıklara önem veren, kişisel özerkliğini kaybetmeden yakın ilişkiler sürdürebilecek kapasitesi olduğunu inanan, ilişki ve ilgili konularda tutarlı ve düşünceli davranan bir tip olarak kendini gösterir. Olumlu kendilik algısına sahip, kendini değerli ve sevilebilir hisseden ve diğer insanlarla ilişkilerinde duyarlı ve hoşgörülü bir tutum sergiler.

Kayıtsız bağlanma: Olumlu benlik ve olumsuz başkaları imajı mevcuttur. Kendilerini değerli bulurken, diğerlerine yönelik olumsuz değerlendirme söz konusudur. Kayıtsız bağlanma prototipi, yakın ilişkilerin önemini küçümseyen, bağımsızlık, kendine güven ve kısıtlı duygusallık ile karakterizedir. Yakın ilişkilerden kaçınarak ve gereksizliğine inanarak hayal kırıklığına uğramaya karşı kendilerini korurlar ve böylece incinemezlikleri ve benlik saygıları korunmuş olur.

Saplantılı bağlanma: Kendi benliğine ilişkin olumsuz, başkalarına ilişkin olumlu bir temsil mevcuttur. Bu tipte bireyin kişisel iyilik hali başkalarının kabulüne bağımlı durumdadır, ilişkilerde aşırı duygusallık ve tutarsızlık ile karakterizedir.

Diğerlerine karşı olumlu bir değerlendirme ile birlikte kendine karşı değersizlik hisleri mevcuttur. Bu iki özelliğin birleşimi bireyi, kendini kabul için diğerleri tarafından onaylanmaya ilişkin çaba sarf etmeye iter. Ayrıca olumsuz bir durumla karşılaşınca kendini suçlama yoluna giderek, başkalarına ilişkin olumlu temsil korunmuş olur (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Dörtlü bağlanma modeli, Hazan ve Shaver'in modelinden farklı olarak korkulu (fearful) ve kayıtsız (dismissing) olmak üzere iki tür kaçınan bağlanma stili tanımlamaktadır. Korkulu bağlanma stili, olumsuz benlik ve diğerleri imajı ile tanımlanmakta; dolayısıyla güvenli bağlanma stilinin tam karşıtı olarak görülmektedir. Kendine ilişkin değersizlik duyguları ve diğerlerine ilişkin olumsuz inanç ve beklentiler söz konusudur. Kayıtsız bağlanma stili ise, olumlu benlik ve olumsuz diğerleri temsili ile tanımlanmakta; bu bağlanma tarzına sahip bireylerin özerkliğe çok önem verdiği ve yakın ilişkilerin gerekliliğini reddettiği belirtilmektedir (Bartholomew, 1990; akt: Sümer ve Güngör, 1999).

2.3.8. Narsisizm ve Bağlanma Stilleri

Anne ile doğum sonrası ilk temasla başlayan bağlanma ilişkisi, bireyin tüm yaşamı boyunca yaşamının pek çok alanını belirgin bir biçimde etkiler ve biçimlendirir. Bu noktada birincil bakıcının rolü, bireyin kendisi ile nesnel dış dünya arasında kurduğu ilişkide bir köprü olmaktır. Bu işlevi yerine getirirken ebeveyn, bebeğin kendisi ve dış dünyaya ilişkin algılarının olumlu ya da olumsuz olmasını doğrudan etkilemektedir (Solmuş, 2008: 87).

Bağlanma figürünün duyarlı, yanıt verebilir olmasına duyulan güven en az iki değişkene; (a) bağlanma figürünün genellikle yardım çağrılarına yanıt veren, koruyucu bir insan olarak düşünülüp düşünülmemesine, (b) kişinin kendilik algısına, yani kendisini herhangi birinin özellikle de bağlanma figürünün yardım etmek üzere yanıt vereceği türden bir kişi olarak değerlendirip değerlendirmemesine bağlıdır. Sonuç olarak, bağlanma figürü modeli ve kendilik modelinin birbirini tamamlayan ve onaylayan şekilde geliştiği söylenebilir. Dolayısıyla, istenmeyen bir çocuk, ebeveyni tarafından istenmediğini hissetmekle birlikte temelde; diğerleri tarafından da istenmeyeceğine inanır. Buna karşılık, sevilen bir çocuk ebeveyninin sevgisine güven duyar ve diğer herkesin de kendisini sevebilir bir insan olarak göreceğinden emindir (Bowlby, 2014: 257).

İçselleştirilen bu inançlar, çocuğun güvenli ya da güvensiz bağlanma stili geliştirmesine yol açar. Bartholomew (1990) kayıtsız bağlanan bireyleri, yakınlık duygusundan yoksun kalma pahasına özerkliği tercih eden, sosyal ilişkileri sıkıcı ve gereksiz görme eğiliminde olan, benlik saygıları yüksek, yakınlığa karşı kayıtsız kişiler olarak tanımlar. Ayrıca bu kişilerin kaçınma-uzaklaşma-geri çekilme, mükemmeliyetçilik, öfke, inkar, narsisizm gibi savunma mekanizmaları kullanma eğilimlerinin yüksek olduğuna vurgu yapar (akt: Eroğlu, 2013).

Bowlby'e göre yetişkinlikteki kişilik yapısı, henüz olgunluğa erişilmemiş yıllarındaki kilit figürlerle, özellikle de bağlanma figürleriyle kurulan ilişkinin ve etkileşimin bir ürünüdür (Bowlby, 2014: 261). Güvenli bir bağlanma ilişkisi kurmuş olmak, çocuğu ileriki dönemlerde psikopatolojiden korur. Ancak dağınık (dezorganize) bir bağlanma stili geliştirmek yetişkin psikopatolojisinde önemli rol oynamaktadır (Bennett, 2006).

Doğanın özgün modeli, güvenli bağlanmadır (Kesebir, Özdoğan-Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011). Bağlanma üzerine yapılan çalışmalara göre, bireyin en temel ihtiyaçlarından olan yakın ilişki kurma ve sürdürmeyi sağlayan güvenli bağlanma dışında kalan bağlanma stilleri, bireyi kaygılandırmakta ve bu kaygıyla başa çıkabilmek için birey sağlıklı biçimde güdülenmektedir (Kaygusuz, 2013). Güvensiz bağlanma stillerinden kaygılı bağlanma, anksiyete ve depresif bozukluklarla; kaçınan bağlanma, davranış bozuklukları ve diğer dışavuruk patolojilerle ve dağınık bağlanma, disosiyatif bozukluklarla ilişkilendirilmektedir (Kesebir, Özdoğan-Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011).

Büyüklenmecilik, onaylanma ve beğenilme ihtiyacı, empati yoksunluğu ile karakterize olan narsisizmin, erken dönemlerde çocuk-bakıcı arasındaki ilişkilerle ilgili olduğu ileri sürülmektedir. Bu açıdan narsisizmi, kişilerin ebeveynleriyle kurdukları ilişkilerin onların kendilik ve diğerlerine ilişkin temsillerini ve ilerleyen zamanlardaki ilişkilerini etkilediğini öne süren bağlanma kuramı ile birlikte ele almanın işlevsel olacağı düşünülmektedir (İnan, 2015).

Eğer bağlanma teorisi, narsisizmin çeşitli formlarının gelişimini incelemek için bir mercekle kullanılırsa, narsisizm ve bağlanmanın her ikisinin de zihinsel ve ilişkisel bir matrisin parçası olduğu açıkça görülmektedir. Bağlanma modelleri - güvenli, güvensiz ve dağınık (dezorganize)-, çocuğun gelişiminin her alanına

işlemektedir. Güvenli bağlanmayı sağlayan içsel modele sahip olan bir çocuk, daha sağlıklı bir kendilik değeri geliştirecektir. Çünkü bu çocuk, korunma ve onaylanmaya ihtiyaç duyduğu anda, bunları karşılayacak birinin varlığına ilişkin olumlu zihinsel temsillere sahiptir ve bu içsel temsiller, daha sonraki süreçte sağlıklı/normal narsisizm geliştirmesi için bir kaynak teşkil edecektir. Ancak diğer taraftan, ebeveyninin küçümseyici (dismissive) tavırlarını içselleştirerek güvensiz bağlanma modeli geliştiren çocuk, kişilerarası yorumlama kapasitesindeki eksikliklerden dolayı narsisistik patolojiye daha yatkın olacaktır (Bennett, 2006).

Farklı olguları açıklamayı hedeflemekle birlikte bağlanma ve narsisizm, bazı benzer teorik bileşenlere sahiptir. Her ikisi de bilişsel-duygusal örüntü ve duygusal düzenleme gibi yapıları içermekte ve sağlıklı ya da patolojik olarak gelişebilmektedir (Pistole, 1995). Ancak, bağlanmada kişilerarası davranış ve temsiller, kişinin yakınlık, güvenlik ve bakım için başkalarına duyduğu ihtiyaç ön plandayken; narsisizm daha çok özsaygı ve ego örgütlenmesi ile ilişkilidir (Bromberg, 1986; akt: Pistole, 1995). Bununla birlikte, yetişkin bağlanma ilişkilerini narsisizmden ayrı ele almak, bağlanma örüntüleri ile özsaygı ve kendilik savunması arasındaki ilişkinin nasıl oluştuğu konusunu belirsiz bırakır (Pistole, 1995).

Kernberg, klinik deneyimlerinden yola çıkarak narsisizmin temelinde soğuk, ilgisiz, reddedici ebeveynlik stillerinin olabileceğini ifade etmekte ve narsisizmi, benliği terk edilme ya da yeniden reddedilmeye karşı koruyabilecek bir savunma mekanizması olarak ele almaktadır. Kohut'a göre ise büyülenmeci kendilik; soğuk, uzak, ilgisiz fakat bir taraftan da çocuğu aşırı şımartan ebeveynlik stillerinin ve ebeveynlerin aşırı idealize edilmesinin etkisiyle oluşmaktadır (Eldoğan, 2016). Bennett (2006) da özellikle tutarsız, ihmalkar ve müdahaleci ebeveyn tutumunun patolojik narsisizmin temelinde olduğunu belirtmektedir.

Kendilik teorisyenleri, ailenin bakım ve empati konusunda yetersiz geribildirimleri, çocukta doğuştan var olan sağlıklı narsisistik potansiyeli olumsuz etkiler ve çocuğun, gelişimin büyülenmeci, bencil, sürekli ilgi (attention) özlemi içinde olduğu bebeklik evresinde takılı kalmasına sebep olur (Watson, Hickman, Morris, Milliron ve Whiting, 1993; akt: Smolewska, Dion, 2005). Kohut'a göre çocukluk çağında oluşmuş ilkel benlik, ebeveynler tarafından yetersiz aynalama ya da kişiliğin geri kalanı ile uygun bütünleştirmede başarısızlık narsisizmin ortaya

çıkmasında etkindir. Psikolojik büyüme sürecini devam ettirmek ve karşılanmamış çocukluk çağı ihtiyaçlarını karşılamak için narsisistik birey, yetişkinlik döneminde büyüklenmeci ve teşhirci davranışlarını devam ettirmektedir (Smolewska ve Dion, 2005).

Bağlanma ve narsisizm arasındaki belirgin ilişki şudur ki; bağlanma süreci çocuğun aile tarafından onaylanması ile yakından ilişkilidir. Dolayısıyla narsisizm aslında bağlanma ilişkisinin içine bebeklik döneminde yerleşmiştir. Yeni bir bağlanma figürünün ortaya çıkışı gibi önemli yaşam olayları ilişkinin kalitesini değiştirmedikçe benlik saygısının oluşma süreci, genellikle bebeklik boyunca bağlanma ilişkisi tarafından belirlenen güvenli veya güvensiz gelişimsel değişiklikleri takip eder (Cortina, 2003; akt: Bennett, 2006).

“Belki de tüm patolojilerin ardına bakarken sorulması gereken asıl soru şudur: Bu davranış bozulmuş da olsa hangi ihtiyacı karşılamak içindir?” (Kaygusuz, 2013). Patolojik narsisizm açısından bu sorunun cevabı, ‘yaşamın tamamına anlam vermeye yarayan içsel kaynaklardan yoksun benlik’ hissini gidermesi olarak verilebilir (Bromberg, 1986; akt: Pistole, 1995).

2.4. NARSİSİZM, SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE BAĞLANMA STİLLERİ KAPSAMINDA YAPILAN YURT İÇİ ARAŞTIRMALAR

Sümer ve Güngör (1999) tarafından üniversite öğrencileri ile yürütülen bir araştırmada, birbirini izleyen üç çalışma ile yetişkin bağlanma stilleri ve çeşitli değişkenlerin ilişkisi ele alınmıştır. Araştırma 313 katılımcı ile gerçekleştirilmiş ve çalışmaya kişilik özellikleri, benlik saygısı ve benlik belirginliği, kaygı gibi değişkenler dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda, benlik modeli olumlu olan güvenli ve kayıtsız bağlanma stillerine sahip bireylerin benlik saygısı ve benlik belirginliği puanlarının, benlik modeli olumsuz olan saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip bireylerden yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin benlik saygısı ve benlik belirginliği ortalamaları diğer üç güvensiz bağlanma grubu ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Yalnızlıktan hoşlanma değişkeninde ise kayıtsız bağlanma stiline sahip bireyler en yüksek ortalamalara sahip olurken, saplantılı stile sahip bireyler en düşük ortalamalara sahip bulunmuştur.

Kendilik psikolojisine göre kendilik bozukluklarının ele alındığı bir olgu sunumu çalışması Terbaş (2004) tarafından yapılmıştır. Çalışmada Kohut'un öne sürdüğü anlamda Narsisistik Kişilik Bozukluğuna sahip olan bir hastanın (Bay R) kendilik yapısı tanımlanmış ve psikoterapi süreci tartışılmıştır. Bay R. annesini, çocukluğunda terk eden, yeterli ilgi ve şefkat vermeyen, acımasız bir figür olarak; babasını ise bir yandan ülküleştirirken diğer yandan uzak, kaba ve kibirli olarak tanımlamaktadır. Kendilik nesnelere yetersiz kalan uyarıcı cevapları sonucunda Bay R, bütünleşmiş bir kendilik geliştirememiş; çocukluğunda ebeveynleri tarafından aynalama gereksinimleri karşılanmamış ve büyülenmeci-teşhirci kutup gelişmemiştir. Tanımlanan özellikler doğrultusunda Bay R'nin narsisistik kişilik yapısının ülküsel nesne açlığı (ideal hungry) içinde olan bir kişilik tipine uyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, içsel boşluk duygusu, yoğun anlamsızlık hisleri, boşluk depresyonu, idealleştirilmiş kendilik nesnesi arayışı belirgindir.

Damarlı (2006) tarafından yüksek lisans tezi kapsamında 572 (305 kadın, 267 erkek) lise öğrencisi ile yürütülen bir çalışmada, ergenlerin bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramları arasındaki ilişkileri incelemek amaçlanmıştır. Katılımcılar bağlanma stilleri açısından karşılaştırılmış ve benlik kavramları bakımından anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre güvenli

bağlanan bireyler, güvensiz (korkulu, saplantılı ve kayıtsız) bağlanan bireylerden daha olumlu benlik kavramına sahiptir. Bir diğer sonuç ise, kayıtsız bağlanan bireylerin saplantılı bağlanma stiline sahip bireylere göre daha olumlu benlik kavramına sahip oldukları yönündedir.

Anlı ve Bahadır (2007) tarafından, Narsisistik Kişilik Bozukluğu gösteren kişiler ‘büyüklenmeci kendilik’ hattında takılmıştır” ve sınır kişilik bozukluğu gösteren kişiler ‘idealleştirilmiş ebeveyn imagosu’ hattında takılmıştır” şeklinde iki hipotez belirlenmiştir. Narsisistik Kişilik Bozukluğu tanısı almış 30 kişi ve Sınır Kişilik Bozukluğu tanısı almış 30 kişiden oluşan bir hasta grubu ve son olarak herhangi bir kişilik bozukluğu tanısı almamış 30 kişiden oluşan bir kontrol grubu ile yürütülen araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekildedir: Narsisistik ve Sınır Kişilik bozukluğuna sahip bireylerin ‘savunmacı büyüklenmeci kendilik’ ve ‘savunmacı idealleştirilmiş ebeveyn imagosu’ puanları, kontrol grubuna göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, kontrol grubunun ‘sağlıklı büyüklenmeci kendilik’ ve ‘sağlıklı idealleştirilmiş ebeveyn imagosu’ puanları, hasta grubuna göre anlamlı derecede yüksektir. Bu sonuçlar, Narsisistik Kişilik Bozukluğu tanısı alan kişilerin, narsisistik gelişim hattının ‘hem büyüklenmeci kendilik’ hem de ‘idealleştirilmiş ebeveyn imagosu’ hattında takılmış oldukları şeklinde yorumlanmıştır.

Orta çocukluk döneminde bağlanmanın öznel benlik alanları ve kaygı üzerindeki etkisinin ele alındığı bir çalışmada, ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencileri (N=194) ile çalışılmıştır. Araştırma bulgusu, ebeveynlerden birine güvenli ancak diğerine güvensiz bağlanmanın fiziksel görünüm algısında, her iki ebeveyne de güvensiz bağlanmak kadar belirgin bir düşmeye sebep olduğu yönündedir (Sümer ve Anafarta-Şendağ, 2009).

Bağlanma olgusunu, kendilik algısı, olumsuz otomatik düşünceler ve psikopatolojik semptomlar ile birlikte ele alan bir çalışma, Hisli-Şahin ve Yaka (2010) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini yaşları 18 ile 39 arasında değişen 416 (217 kadın, 194 erkek) üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda kişilerin kaygılı ve kaçınan bağlanma puanları arttıkça, kendilik algılarının da olumsuz yönde değiştiği, kişinin ilişkilerine ve geleceğine yönelik olumsuz otomatik düşüncelere sahip olduğu tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma

puanları arttıkça ise kendilik algılarının olumlu yönde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Erdoğan (2010), yüksek lisans tezi kapsamında kişilik bozukluğu ile bağlanma biçimleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasını 773 (511 kadın, 262 erkek) üniversite öğrencisi ile yürütmüştür. Araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır: Narsisistik kişilik bozukluğu tanı kriterlerini karşılayan katılımcıların %46.7'sinin saplantılı, %33.3'ünün korkulu ve %20'sinin güvenli bağlanma biçimine sahip olduğu ancak tanı alan öğrencilerin hiç birinin kaçınan bağlanma biçiminde yer almadığı saptanmıştır. Diğer sonuçlar, öğrencilerin %33'lük en yüksek oranla korkulu bağlanma biçimine, daha sonra güvenli (%31.1), kaçınan (%18.2) ve son olarak da saplantılı bağlanma (%17.7) biçimine sahip oldukları; cinsiyet açısından bağlanma biçimleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı şeklindedir.

Bağlanmanın psikolojik belirtilerle ilişkisinin ele alındığı bir diğer araştırma, yüksek lisans tez çalışması kapsamında Yaka (2011) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Türkiye'nin değişik devlet ve üniversite hastanelerine başvuran ve DSM-IV tanı kriterlerine göre depresyon, anksiyete, yeme bozukluğu ve madde bağımlılığı tanıları almış kişiler (N=163) ile herhangi bir psikiyatrik tanı almamış kişilerden (N=195) oluşan 358 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, kaygılı bağlanmanın psikolojik belirtilerin yoğunluğuna göre en duyarlı boyut olduğu; kaygılı bağlanma arttıkça semptomların da arttığı; kaçınan bağlanma tarzının ise ciddi düzeydeki semptomlara daha duyarlı olduğu tespit edilmiştir.

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında Facebook'un incelendiği bir araştırma 324 Facebook kullanıcısının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre, Facebook'un kullanımında etkili olan 4 faktöre ulaşılmıştır: eğlence, bilgilenme/arkadaşlık, rahatlama/sosyal kaçış ve sosyal etkileşim (Karakoç ve Gülsünler, 2012).

Ekşi (2012) tarafından narsisistik kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalığı yordama düzeyini temel alan ve meslek lisesi öğrencileri (N=508; 331 erkek, 169 kadın, 8 belirtilmemiş) ile yürütülen bir çalışma yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Narsisizmin 'hak iddia etme' alt boyutu, internet bağımlılığındaki 'yoksunluğu' ve 'kontrol güçlüğü'nü; narsisizmin 'üstünlük' alt

boyutu ise internet bağımlılığındaki ‘sosyal izolasyon’u anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Köseoğlu (2012) tarafından Facebook kullanım motivasyonlarına ilişkin bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın birinci aşamasında 144 kullanıcı, Facebook’u nasıl kullandıklarını ve kullanırken nelerden hoşlandıklarını tarif etmiş; ikinci aşamasında 408 kullanıcı söz konusu maddeleri değerlendirmiştir. Elde edilen veriler kodlanarak 43 maddeye dönüştürülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucunda 6 farklı kullanım ve doyum saptanmıştır: Birinci faktörü fotoğraf ve video almak/yollamak, fotoğraf etiketlemek, incelemek ve yorum yapmak türünden faaliyetler oluşturmaktadır. Diğer faktörler sırasıyla, teknik olarak kullanım ve erişim kolaylığı, başkalarının özel hayatıyla ilgili bilgi ve paylaşımları takip etme, topluluk gündemini yakalama, eğlenceli zaman geçirme ve sosyal bağlantıları sürdürme olarak tespit edilmiştir. Ayrıca kadınlar fotoğraf/video faktörüne verilen önem bakımından erkeklerden daha yüksek değere sahip bulunmuştur.

Akyazı ve Tutgun-Ünal (2013) tarafından İletişim Fakültesi öğrencilerinin sosyal ağ kullanımları 353 üniversite öğrencisinin katılımı ile ele alınmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, üniversite öğrencileri tarafından sosyal ağların günlük kullanım süreleri yoğun olarak 1-3 saat civarında bulunmuştur. Aynı araştırmadan, sosyal ağ sitelerinin ne amaçla kullanıldığına ilişkin sonuçlara da ulaşılabılır. Buna göre, “Kendine özgü alan yaratma imkanı sunduğu için kullanma”, “Mevcut arkadaşlarla iletişimi devam ettirme”, “Eski arkadaşlarla tekrar iletişime geçme”, “Düşüncelerini başkalarıyla paylaşma” ve “Beğendiği iletileri paylaşma” alt amaçları en yüksek oranlarda (her biri %80’in üzerinde) tercih edilmiştir. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre, erkekler, sosyal ağ sitelerini kadınlara göre daha fazla tanıma ve tanınma amacıyla kullanmaktadır.

Bir başka yüksek lisans tez çalışmasında, üniversite öğrencilerinin beden imajları, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları araştırılmıştır. Araştırmaya 427 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda, bağlanma stilleri kaygı alt ölçeğinin beden imajı puanlarını yordamada en etkili değişken olduğu tespit edilmiştir. Beden imajı puanlarıyla kaygı puanları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, dolayısıyla kaygı puanları azaldıkça beden imajı puanlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Arslangiray, 2013).

Kuşay (2013) tarafından sosyal medya ortamı olarak Facebook'un çekiciliği ve ergenlerde bağımlılık düzeyini ele alan doktora tezi, ortaöğretim ve liseye devam etmekte olan 565 öğrencinin katılımı ile yürütülmüştür. Araştırma sonuçları şu şekildedir: Katılımcıların %62'si Facebook'un 'özgürce kendini ifade etme ve kimlik oluşturma imkanı sunması'nı; %64.6'sı 'kendi ilgi ve görüşlerine destek bulması'nı; %57'si 'yalnızlık duygusunu yok etmesi'ni; %81.6'sı 'eğlenceli olması'nı avantaj olarak belirtmiştir. Ayrıca durum güncellemesi yapma (%80), video, resim, fotoğraf paylaşma (%87.1), gruplara katılma (%73.1), sürekli yeni fotoğraf yükleme ya da kendi fotoğraflarına bakma (%72) Facebook'un en yaygın kullanılan özellikleri arasındadır. Arkadaşlarını gözetlemek amacıyla Facebook'u kullandığını belirten katılımcılar ise %79.9'luk bir oran oluşturmaktadır.

Akar (2014) yüksek lisans tez çalışması kapsamında, Psikoloji ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümleri öğrencilerinin narsisizm ve empati düzeyleri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. 502 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin empati düzeyleri ile narsisizm düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Araştırılan bir başka soru, narsisizm düzeylerinin aile tutumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı sorusudur. Analizler sonucunda, ailesini ilgisiz olarak algılayan öğrencilerin narsisizm puan ortalamasının (\bar{X} =21.0) en yüksek olduğu görülmüştür. Algılanan diğer aile tutumları açısından narsisizm puan ortalamaları ise şöyledir: otoriter aile (\bar{X} =17.23), demokratik aile (\bar{X} =12.53) ve koruyucu aile tutumu (\bar{X} = 10.78). Buna göre ilgisiz aile tutumunda narsisizm düzeyi yüksek iken, koruyucu ve demokratik aile tutumlarında narsisizm düzeyinin daha düşük olduğu söylenebilir. İlgili değişkenler sosyal medya kullanımı açısından da ele alınmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre, narsisizm puanları sosyal medya kullanımına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak sosyal medya kullanım sıklığı açısından bakıldığında, sosyal medyayı her zaman ve sık sık kullananların narsisizm puanları yüksek, ara sıra ve nadiren kullanan ve hiç kullanmayanların narsisizm puanları düşük bulunmuştur.

Sütüoğlu (2014) gençlerin sosyalleşme ve kimlik inşa süreçlerini Facebook üzerinden ele aldığı araştırmasını 15-24 yaş arası 402 genç Facebook kullanıcısının katılımıyla gerçekleştirmiştir. Ayrıca 6'sı yüz yüze ve 3'ü çevrimiçi olmak üzere 9 genç ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmış ve 8'inin Facebook profilleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Facebook'ta yapılan paylaşımların beğenilme ve

onaylanma isteğini beraberinde getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Birey aynı zamanda, kendi istek ve beğenileri ile listesinde yer alan arkadaşlarının istek beğenileri arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda, kullanıcıların 'en güzel', 'en dikkat çekici' olduğuna inandıkları fotoğrafları tercih etme eğiliminde oldukları görülmüş ve dolayısıyla Facebook'ta kimliklerin idealize edilerek sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Koşan (2015) tarafından üniversite öğrencilerinin Facebook kullanımlarının narsisizm ve saldırganlık üzerindeki etkisini inceleyen bir yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır. Araştırmaya ilişkin veriler 618 üniversite öğrencisinden elde edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir: Katılımcıların Facebook'taki arkadaş sayısına göre narsisizm puanları karşılaştırıldığında, arkadaş sayısı 451-600 arasında olan kişilerin narsisizm toplam, üstünlük ve teşhircilik puanları arkadaş sayısı 0-150 arasında olan kişilere göre daha yüksek bulunmuştur. Narsisizm toplam ve teşhircilik puanları daha yüksek olan katılımcılar başarılarını Facebook'ta daha fazla paylaşmaktadır. Narsisistik otorite puanları yüksek katılımcılar, Facebook'ta kendileriyle ilgili yapılan yorumları daha fazla kontrol etmekte; narsisistik hak iddia etme düzeyleri yüksek katılımcılar Facebook'ta daha fazla kişisel destek davranışları sergilemektedir.

Beş kişilik faktörünün Facebook kullanımı ile ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada, 552 katılımcıdan (189 kişi lisans öğrencisi, 189 kişi yüksek lisans ve doktora öğrencisi, 174 kişi öğrenci değil) elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, yüksek seviyede dışadönük olan insanların düşük derecede dışadönük olan insanlara göre Facebook'u daha fazla günlük faaliyetlerinin parçası olarak gördükleri, daha uzun süreden beri Facebook kullandıkları, daha fazla arkadaş ve fotoğraf sayısına sahip oldukları bulunmuştur (Yaşar, 2015).

Avcı (2015) tarafından yüksek lisans tezi kapsamında, sosyal medya üzerinden sahte sınıf oluşumu ve sınıf atlama konulu bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu, 18-29 yaş arası 349 katılımcı (264 kişi üniversite mezunu, 71 kişi lise mezunu, 11 kişi ortaokul mezunu ve 2 kişi ilkokul mezunu) oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlar şu şekildedir: İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz? sorusuna, katılımcıların %50.43'ü 'sosyal medya için kullanıyorum' yanıtını vermiştir. Sosyal medya deyince aklınıza ne geliyor?

sorusuna alınan cevaplar sırasıyla, paylaşım (%36.68), iletişim, anlık iletişim ve eğlence (%11.75) olmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak yorumlandığında, araştırmacı şu çıkarımları yapmaktadır: *‘‘Facebook ile dezenformasyona uğrayan kimlikler, kullanıcıların halihazırda olanı değil de idealize ettiği kimliği göstermektedir. Kullanıcılar genellikle gerçek kimliğinde taşıdığı dezavantajını, sanal kimliğinde taşımadıklarının yanında maddi durumları ve sosyal yaşantılarındaki olumsuzlukları görünmesini istedikleri şekilde göstermektedirler. Facebook sahip olduğu fiziksel yapısıyla kullanıcılarına yeni bir sınıf içinde barınma olanağı tanıyor ve gözetleyen ve gözetlenen yapısıyla ve içinde barınan uygulamalarıyla bir sınıf atlama mekanizması haline gelebiliyor.’’*

Yelpaze ve Ceyhan (2015), Facebook kullanıcılarının kişilik özelliklerine ilişkin bir gözden geçirme çalışması yapmıştır. Taramalar sonucunda 2004-2014 (Mart) tarihleri arasında yayımlanmış 40 çalışmaya ulaşılmıştır. Yapılan gözden geçirme çalışması sonucunda elde edilen bilgiler şu şekildedir: Nevrotik bireyler, gerçek yaşamda oluşturmakta zorlandıkları sosyal ilişkilerini Facebook ortamında yaptıkları paylaşımlarla -özellikle kendilerini daha olumlu gösterecek şekilde paylaşımlarda bulunarak- kurmaya çalışmaktadır. Ayrıca sosyal paylaşım siteleri sayesinde narsisist bireyler benliklerini daha kolay denetleyip sunabilmekte; bu siteleri yabancı kişilerle tanışmak ve arkadaşlık kurmak için kullanabilmekte; durum güncellemesi, fotoğraf paylaşımı gibi özellikleri sık sık kullanarak başkalarının dikkatini daha kolay çekebilmektedir.

Oğuz (2016), Facebook kullanımı ve narsisizm ilişkisini ele aldığı çalışmasını 218 üniversite öğrencisi ile yürütmüştür. Araştırma sonucunda, narsisizm toplam puanı ile sahip olunan arkadaş sayısı arasında ve narsisizm puanı ile Facebook'ta geçirilen zaman arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Narsisizm toplam puanı yüksek olan bireylerin arkadaş sayılarının da fazla olması, ulaşılan bir diğer sonuçtur. Ayrıca narsisizm toplam puanı ile durum güncellemelerinin sıklığı, fotoğraf yükleme, profil bilgilerinin güncellenme sıklıkları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

2.5. NARSİZİM, SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE BAĞLANMA STİLLERİ KAPSAMINDA YAPILAN YURT DIŞI ARAŞTIRMALAR

Dickinson ve Pincus (2003) tarafından 90 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışma, narsisizmin alt görünümlerinin (büyüklenmeci ve kırılğan) bağlanma stilleri, kişilerarası problemler ve kişilik bozuklukları ile ilişkisini ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre, büyüklenmeci narsisizm, daha çok olumlu kendilik temsili ile ilgili (güvenli ya da küçümseyen) bağlanma stilleri ve kırılğan narsisizm ise çoğunlukla olumsuz kendilik temsili ile ilgili olan (korkulu ya da kaygılı) bağlanma stilleri ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca büyüklenmeci gruptan yüksek puan alan bireyler, güvenli (%60) ve küçümseyen (%16) bağlanma stillerine daha yatkın olarak bulunmuştur. Kırılğan narsisistik grupta ise korkulu (%50) ve kaygılı (%13) bağlanma stilleri ön plana çıkmıştır. Genel olarak sıralandığında ise kontrol grubundaki katılımcılar, güvenli (%53), korkulu (%23), kaygılı (%17) ve küçümseyen (%7) bağlanma stillerine sahip olarak tespit edilmiştir.

Narsisizm ile bağlanma arasındaki ilişkiye bakan araştırmalar olsa da, sonuçlar şu ana kadar yetersiz ve belirsizdir. Bulguların net olmamasının nedenlerinden biri, uyumsuz narsisizmin iki formu arasında ayırım yapılamaması olabilir. Wink (1991)'e göre, açık ve gizil olmak üzere narsisizmin iki şekinden bahsedilebilir. Açık narsisizm, kişilerarası ilişkilerde soğuk, savunmacı ve duygusal açıdan bağımsız bir görünüme sahiptir. Gizil narsisizm ise başkaları tarafından reddilmeye karşı savunmasızlığı ve aşırı duyarlılığı yansıtır. Olumsuz benlik kavramlarıyla ve diğerleri tarafından değersiz görülecekleri korkusu ile baş etmeyi öğrenemediklerinden, romantik ilişkilerde daha yüksek düzeyde kaygı yaşarlar (akt: Smolewska ve Dion, 2005). Smolewska ve Dion (2005) tarafından yapılan bir araştırmada narsisizm ve yetişkin bağlanma ilişkisini ele alınmış, araştırma 171 kadın üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, gizil narsisizm ile bağlanma alt boyutları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, gizil narsisizmden elde edilen yüksek puanlar, kaygılı ve kaçınan bağlanmadan elde edilen yüksek puanlarla ilişkili bulunmuştur (Smolewska ve Dion, 2005).

Yapılan bir başka çalışma, sosyal paylaşım sitelerinde narsisizmin kendisini nasıl gösterdiğini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma verileri, 128 Facebook kullanıcısı üniversite öğrencisinden (86 kadın) elde edilmiştir. Sonuçta, yüksek

narsisizm puanları ile Facebook'taki etkileşim sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Facebook'ta sosyal etkileşime girme, kendisi hakkında daha fazla bilgi ve içerik paylaşma, yüksek narsisizm düzeyi ile ilişkilidir. Facebook'ta paylaşılan fotoğrafları ele alarak bir analiz yapıldığında, narsisizm düzeyi yüksek katılımcıların paylaştıkları profil fotoğrafı ve diğer fotoğraflarının daha fiziksel açıdan daha 'çekici (attractive)' olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Buffardi ve Campbell, 2008).

Facebook kullanımında kişilik özelliklerinin etkisini, içedönüklük-dışadönüklük üzerinden ele alan bir çalışma, Harbaugh (2010) tarafından 405 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Facebook'ta günlük ortalama 2 saatten daha fazla vakit geçiren kullanıcılar, diğerleri ve kendileri tarafından daha dışadönük olarak görülmektedir.

Facebook'ta narsisizm ve benlik saygısının nasıl ortaya konduğu ile ilgili bir çalışma, Mehdizadeh (2010) tarafından Facebook kullanıcısı 100 üniversite öğrencisi (50 kadın, 50 erkek) ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda, narsisizm ve Facebook kullanımı arasında bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Narsisizm ölçeğinden alınan yüksek puan ile Facebook'u her gün kontrol etme ve Facebook'ta zaman harcama arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca benlik saygısı ile Facebook kullanımı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle benlik saygısı ölçeğinden daha düşük puan alan bireylerin, Facebook'a daha sık giriş yaptığı, Facebook'ta geçirdiği sürenin daha fazla olduğu ve Facebook sayfalarında kendileri ile ilgili daha fazla ve abartılı paylaşımlarda bulunduğu görülmüştür. Durum güncellemesi, profil fotoğrafı, notlar ve fotoğraf paylaşımı gibi kendilik sunumuna ilişkin paylaşımlar ile narsisizm arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Özellikle Y-Kuşağı (1980 arasında 2000 doğanlar)'nda narsisizm düzeyindeki artış ile sosyal paylaşım sitelerinin kullanımının yaygınlaşması benzer dönemlere denk gelmiş, bu ikisi arasında bir ilişki olup olmadığı konusu Bergman ve ark. (2011) tarafından araştırılmıştır. Narsisizm, sosyal paylaşım sitesi kullanımı ve bu kullanımın altında yatan motivasyon ile birlikte ele alınmıştır. Araştırma verileri 374 üniversite öğrencisinden elde edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında, sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ve çevrimiçinde daha fazla arkadaş tanımaya verilen önem, narsisizm ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Yüz yüze kurulan arkadaşlık sayısı,

narsisizm ile ilişkili değildir. Ayrıca narsisistik eğilimi yüksek bireyler, arkadaşlarının ne sosyal ağlarda ne yaptığıyla daha çok ilgilenmekte ve arkadaşlarının da aynı şekilde kendilerinin ne yaptığını bilmek istediklerine inanmaktadır. Narsisizm, sosyal ağlarda harcanan zaman, durum güncelleme sıklığı ve fotoğraf paylaşımı ile ilişkili bulunmamıştır.

Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ile Facebook kullanımları arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışma, birinci sınıf ve son sınıf öğrencilerinden oluşan 70 katılımcı ile yürütülmüştür. Sonuçlara göre, birinci sınıf öğrencileri son sınıf öğrencilerine göre daha güçlü duygusal bağlara ve daha az Facebook arkadaşına sahiptir ve Facebook'ta daha az zaman harcamaktadırlar. Facebook'ta çok fazla zaman harcama durumu, düşük benlik saygısı ile ilişkili bulunmuştur. Sonuçlar, öğrencilerin akranlarıyla sosyal iletişim kurmak amacıyla Facebook'u etkili bir şekilde kullanmalarının üniversite hayatlarını daha olumlu bir hale getirdiğini ortaya koymaktadır (Kalpidou, Costin ve Morris, 2011).

Ryan ve Xenos (2011) Facebook kullanımı ve bazı kişisel özellikler arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarını, yaşları 18-44 arasında değişen 1324 katılımcı (1158 Facebook kullanan ve 166 Facebook kullanmayan) ile yürütmüşlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, Facebook kullanan bireyler kullanmayanlara göre daha yüksek narsisizm, teşhircilik ve liderlik özelliklerine sahiptir. Diğer taraftan teşhircilik puanı daha yüksek bireylerin, daha sık fotoğraf ve durum güncelleme paylaştığı görülmüştür.

Narsisizmin iki görünümünün (büyüklenmeci ve kırılğan) benlik, bağlanma ve romantik ilişkiler gibi kişilerarası ilişkilerde farklı sonuçlara yol açıp açmadığını araştırmak üzere Rohmann, Neumann, Herner ve Bierhoff (2012) tarafından bir çalışma yürütülmüştür. Araştırma sonucuna göre görkemli narsisizm, yüksek benlik saygısı ve bağımsız benlik yapısı ile bağlantılı iken; kırılğan narsisizm düşük benlik saygısı ile bağımlı benlik yapısı ile bağlantılı bulunmuştur. Ayrıca kırılğan narsisizm ile kaygılı bağlanma arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken; görkemli narsisizm ile kaçınan bağlanma arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Carpenter (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, Facebook'ta kişinin kendisine ilişkin bazı davranışların (durum güncelleme, fotoğraf paylaşma gibi) ve anti-sosyal davranışların (kendi durum güncellemesine yorum yapılmadığında

öfkelenme gibi) narsisizm ile ilişkisi ele alınmış; araştırma, yaşları 18 ile 65 arasında değişen 292 katılımcı (%74.1 üniversite öğrencisi) ile yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, narsisistler kendileri hakkındaki yorumları öğrenmek için Facebook'u daha fazla kullanmakta ve olumsuz yorumlarla karşılaştıklarında agresif davranmaktadır. Narsisizmin büyüklenmeci teşhircilik alt boyutu, aşırı kendilik sunumu davranışının yordayıcısı ve yetki verme/sömürü alt boyutu ise anti-sosyal davranışların yordayıcısı olarak tespit edilmiştir.

Bir araştırma, narsisizmin farklı görünümüleri ile benlik değeri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırmaya ilişkin veriler yaş ortalamaları 20.28 olan 372 üniversite öğrencisinden (298 kadın, 74 erkek) elde edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında, narsisizmin farklı görünümünün benlik saygısı düzeylerinde açıkça bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Benlik saygısı düzeyleri, narsisizmin büyüklenmeci teşhircilik ve liderlik/otorite görünümüleri ile olumlu; yetki/sömürü ve kırılgan görünümüleri ile negatif yönlü bir ilişki vardır. Tutarsız benlik saygısı ile narsisizmin ilişkisi ele alındığında ise, benlik algısındaki sürekli dalgalanma ile patolojik narsisizmin kırılgan görünümü arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Zeigler-Hill ve Besser, 2013).

Facebook profil fotoğrafı seçiminin altında yatan motivasyonun yordayıcısı olarak narsisizmin ele alındığı bir çalışmada, fiziksel çekicilik, kişilik ve sosyal bağları vurgulayan motivasyonları değerlendiren bir anket yardımı ile veri toplama işlemi 288 üniversite öğrencisinin katılımıyla tamamlanmıştır. Çalışma sonucunda hem kadın hem erkek katılımcılar için, çekici ve kişiliklerini vurgulayan profil fotoğraflarının seçimindeki motivasyonda, narsisizmin önemli bir yordayıcı rol oynadığı tespit edilmiştir (Kapidzic, 2013).

Mahajan (2013) tarafından Facebook kullanımı ile narsisizm ve yalnızlık arasında ilişki olup olmadığını belirlemek üzere bir çalışma yapılmıştır. 18-45 yaş arası 107 katılımcı araştırmaya dahil olmuştur. Sonuçlara göre, -durum güncellemesi, fotoğraf sayısı, profil fotoğrafı gibi-Facebook profil özellikleri narsisizmi yordamaktadır.

Ahmadi, Ahmadi, Honarmand, Zargar, Arshadi ve Mirshekar (2013) tarafından yapılan bir araştırmada narsisizm ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. 100 kadın 100 erkek olmak üzere 200 üniversite öğrencisi ile yürütülen bu

çalışma sonucuna göre, güvenli bağlanma ile narsisizm arasında negatif yönlü bir ilişki; kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma ile narsisizm arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca yapılan regresyon analizi ile bağlanma stillerinin narsisizmi yordamada önemli bir role sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Compiet (2013), yaşları 17-27 arasında değişen 287 genç yetişkin (%39 üniversite öğrencisi) ile yürüttüğü çalışmada, Facebook davranışları ile narsisizmin iki görünümü arasında nasıl bir ilişki olduğunu ele almıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, büyüklenmeci teşhirciliği yüksek olan narsisistler, Facebook'u mümkün olduğunca dikkat çekmek için kullanmaktadır. Ayrıca narsisistler açısından Facebook'ta daha fazla zaman geçirme, daha fazla Facebook arkadaşı ve kendileri hakkında bilgi vermek için Facebook'tan daha fazla faydalanma araştırmanın diğer sonuçlarındandır. Yetki verme/sömürü alt boyutundan yüksek puan alan bireyler ise Facebook'taki olumsuz geribildirimlere karşı misilleme (retaliate) yapma eğilimindedir.

Narsisizm ve sosyal ağ kullanımı (Facebook, Twitter ve Instagram) arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma, Nevils ve Massie (2014) tarafından lise öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Veriler 90 katılımcıdan (%87 kadın) toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre, büyüklenmeci narsisizm ile sosyal ağ kullanımı arasında güçlü bir ilişki vardır. Ayrıca büyüklenmeci narsisizm ve her bir sosyal ağ sitesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, büyüklenmeci narsisizm düzeyi yüksek olan katılımcılar sosyal ağları daha sık kullanmaktadır. Kırılgan narsisizm düzeyi ile Twitter kullanımı arasında zayıf bir ilişki tespit edilmiştir.

'Öz-çekim (Selfie çekme)' ve internette paylaşma eyleminin, narsisistik ve bencil davranışlara neden olup olmadığı konusuna odaklanan bir çalışma, Wickel (2015) tarafından 93 kadın üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Katılımcılara 12 soruluk bir anket ve 'özçekim' paylaşma davranışını narsisistik bulup bulmadıklarına dair tek bir açık uçlu soru yöneltilmiştir. Araştırma sonucunda, farklı sosyal platformlara 'özçekim' gönderme eyleminin narsisistik ve bencil davranışları teşvik edip artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca ankette elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Katılımcıların %73.5'i 'profil'lerini gün içinde 5 kezden daha fazla kontrol etmekte ya da güncellemektedir. Katılımcıların %97.8'i bir kişinin

popülerliğinin, profil fotoğrafı ya da durum güncellemesine aldığı yorum ya da 'beğeni (like)'lere göre belirlendiği bildirmiştir. Katılımcıların %55'inden fazlası ise internette 'özçekim' paylaşma eyleminin narsisizmi artırdığını ifade etmiştir.

Bağlanma teorisi ve Facebook davranışları arasındaki ilişkiyi ele alan bir başka çalışma, Kang, Lee, Oh, Kang, Hwang ve Song (2015) tarafından 640 Facebook kullanıcısı ile yürütülmüştür. Facebook'ta ilişki kurmaya yönelik 4 davranış (beğenme, yorum yapma, durum güncellemesi ve duygu ifadesi) belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, kullanıcıların bağlanma stilleri ile Facebook'ta kendini ifade etme ve karşılık verme faaliyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evren ve örneklem grubu; veri toplama işlemi ve araçları; verilerin analizi ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.1.Araştırma Deseni

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin narsisizm ile Facebook kullanım nedenleri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesini hedefleyen ilişkisel-betimsel bir araştırmadır. İlişkisel araştırmalar, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014).

3.2.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Samsun 19 Mayıs Üniversitesi öğrencileri; araştırmanın örneklemini ise 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan 346 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi belirlenirken, amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme yöntemi, belli ölçütleri karşılayan ve belli özelliklere sahip bireylerle çalışılmak istendiğinde tercih edilir (Büyüköztürk ve ark., 2014). Mevcut araştırmada katılımcıların aktif olarak Facebook kullanıcısı olması şartı gözetilmiştir.

Ölçekler toplamda 370 kişiye dağıtılmış ancak hatalı veya eksik işaretleme yaptıkları için 24 öğrencinin verileri araştırma dışı bırakılmış ve 225 kadın (%65), 121 erkek (%35) olmak üzere toplamda 346 öğrencinin verileri analize dahil edilmiştir. Örneklem giren bireylerin yaş ortalaması $\bar{X}=20.68$ ($Ss=1.838$) olarak hesaplanmıştır.

Örnekleme ait kişisel bilgiler Tablo 1’de sıklık (N) ve yüzdeler (%) değerleri olarak verilmiştir.

Tablo 1: Örneklemin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişkenler	Alt kategorileri	N	%
Cinsiyet	Kadın	225	65
	Erkek	121	35
	Toplam	346	100
Yaş	18-20	184	53,1
	21-23	139	40,2
	24-26	19	5,5
	27-29	4	1,2
	Toplam	346	100
Fakülte	Fen-Edebiyat	76	22,0
	Eğitim	66	19,1
	Mühendislik	39	11,3
	Sağlık Bilimleri	69	19,9
	İktisadi Bilimler	67	19,4
	Ziraat	29	8,4
	Toplam	346	100

3.3. Veri toplama araçları

Bu çalışmada katılımcıların kişisel bilgilerine ilişkin soruların yer aldığı ‘Kişisel Bilgi Formu’, narsisizm düzeylerini ölçmeye yönelik ‘Narsisizm Kişilik Envanteri’, bağlanma stillerini ölçmeye yönelik ‘Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II’ ve Facebook kullanım nedenlerini ölçmeye yönelik ilgili amaç için geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçları ile ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada bireylerin bazı demografik bilgilerini tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından bir bilgi formu hazırlanmıştır. Bu form ile katılımcıların

cinsiyetleri, öğrenim gördükleri bölüm ve fakülteleri ve yaşlarına ilişkin bilgiler tespit edilmiştir.

3.3.2. Narsisistik Kişilik Envanteri (NKE)

Raskin ve Hall (1979) tarafından, herhangi bir klinik belirti göstermeyen popülasyonda narsisizm boyutundaki bireysel farklılaşmaları ölçmek amacıyla Narcissistic Personality Inventory (NPI) ölçeği geliştirilmiştir. 2000 yılında Hakan Kızıltan tarafından ‘NPI Ölçeğinin Türkçe Formu Dil Eşdeğerliliği, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları’ adlı tez çalışması kapsamında ölçeğin Türkçe uyarlaması yapılmıştır (akt: Kızıltan, 2000).

Ölçeğin Türkçe’ye çevrilmesi ilk aşamada, İngilizce’yi çok iyi bilen 3 öğretim üyesi ve 2 klinik psikolog tarafından birbirlerinden bağımsız bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Ortak forma ulaşıldıktan sonra, bu formun orijinal formla tutarlılığını saptamak için geri-çeviri işlemi ile tekrar İngilizce’ye çevirisi yapılmıştır. Geri-çeviriler ve değerlendirmeler sonucunda orijinal formdaki maddeler ile tek tek karşılaştırılarak nihai Türkçe forma ulaşılmıştır.

NKE’nin güvenirlilik çalışması içsel tutarlılık ve test-tekrar test teknikleri aracılığıyla yapılmıştır. İçsel tutarlılık çalışması üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış (N=339); item-total korelasyonu ve Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır.

NKE’yi oluşturan 40 madde içinde 14. maddenin düşük korelasyona sahip olduğu ($r = .008$, $p > .05$) saptanmış ve bu madde ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca faktör analizi sonucunda 12., 13., 17., 28. ve 35. maddelerin faktör yapısına uygun olmadıkları saptanmış, bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Diğer maddelerin item-total korelasyonları .14 ve .50 arasında değişmektedir ($p < .01$). Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Bu rakam maddelerin karşılıklı korelasyonlarının yüksek olduğunu ve ölçeğin kendi içinde homojen ve tutarlı olduğunu göstermektedir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlilik çalışması üniversite öğrencileri üzerinde bir ay arayla yapılmıştır. İki uygulama sonuçları arasında yüksek düzeyde anlamlı korelasyon bulunmuştur ($r = .89$, $p = .000$).

NKE’nin geçerlilik çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre, ölçek toplam puanı ile Eysenck Kişilik Testi dışadönüklük alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki ($p =$

.54, $p < .000$) tespit edilmiştir. Yapılan faktör analizinde, orijinal formda olduğu gibi 7 faktör elde etmeye yönelik doğrulayıcı analiz yöntemi kullanılmış, analiz sonucunda varyansın %45.5'ini açıklayan 7 faktöre ulaşılmıştır. faktör analizi sonucunda 12., 13., 17., 28. ve 35. maddelerin faktör yapısına uygun olmadıkları belirlenmiş ve bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

34 maddeden oluşan NKE'den alınabilecek en yüksek puan 34, en düşük puan ise 0'dır (Kızıltan, 2000).

3.3.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, yetişkin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla geliştirilen bir ölçektir. Fraley, Waller ve Brennan (2000) tarafından geliştirilen ölçek, 18'i kaygı ve 18'i kaçınma boyutlarını ölçmek üzere 36 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin 18 kaçınma maddesinin 13'ü ve 18 kaygı maddesinin 6'sı YİYE ölçeğiyle ortak, diğer 17 madde ise bu ölçekten farklıdır. YİYE-II'nin mevcut bağlanma ölçekleri arasında en yüksek ölçüm duyarlığına sahip olduğu, Fraley ve ark. (2000) tarafından gösterilmiştir (akt: Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005).

YİYE-II'nin Türkiye'deki geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Selçuk ve ark. (2005) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. YİYE-II Türkçe'ye çevrilirken standart çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılmıştır. Alandan üç uzman ölçekleri ayrı ayrı Türkçe'ye çevirmiş, sonra tek bir çeviri üzerinde uzlaşmıştır. Bu Türkçe form daha sonra iki dili de çok iyi konuşabilen bir yüksek lisans öğrencisi tarafından İngilizce'ye çevrilmiş, karşılaştırmalar sonucunda tutarsızlıklar giderilerek ölçeğe son şekli verilmiştir.

Ölçeğin geçerliliğini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda, özdeğeri 1'in üzerinde 7 faktör bulunmasına rağmen, faktör sayısının belirlenmesine ilişkin kriterler iki faktörlü bir çözümü desteklemiştir. İki faktörlü çözüm sonucunda toplam varyansın %38'ini açıklanmıştır. Alt boyutlar için bakıldığında ise kaçınma boyutuna karşılık gelen birinci faktörün toplam varyansın %21.36'sını; kaygı boyutuna karşılık gelen ikinci faktörün toplam varyansın %16.33'ünü açıkladığı belirlenmiştir.

Ölçeğin geçerlilik çalışmasından elde edilen sonuçlara göre; kaygı boyutu ile özsaygı ve ilişki doyumu arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki (sırasıyla $r = -.32$,

$p < .01$; $r = -.23$, $p < .05$) ve kaygı boyutu ile onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki (sırasıyla $r = .55$, $p < .01$; $r = .34$, $p < .01$; $r = .44$, $p < .01$) bulunmuştur. Kaçınma boyutu ile özsaygı ve ilişki doyumu arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki (sırasıyla $r = -.19$, $p < .01$; $r = -.49$, $p < .01$) ve kaçınma boyutu ile onaylanmama kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki (sırasıyla $r = .17$, $p < .01$; $r = .15$, $p < .05$) bulunmuştur.

Ölçeğin iç tutarlığı ile ilgili analiz sonucuna göre, hem kaçınma boyutları hem de kaygı boyutları yüksek düzeyde iç tutarlığa sahip olup, Cronbach Alpha katsayıları bu boyutlar için sırasıyla .90 ve .86 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin kaygı ve kaçınma boyutlarının test-tekrar test güvenilirlikleri her iki zamanda da ölçeği dolduran 86 katılımcının verileri kullanılarak yapılmış; analiz sonucunda kaygı boyutunun .82 ve kaçınma boyutunun .81 oranında test-tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu bulunmuştur.

YİYE-II'de tek sayılı maddeler kaygı, çift sayılı maddeler kaçınma boyutunu ölçmektedir. Katılımcılar, her bir maddenin romantik ilişkilerindeki duygu ve düşüncelerini ne derece yansıttığını 7 aralıklı ölçekler üzerinde değerlendirmektedir (1= hiç katılmıyorum, 7= tamamen katılıyorum) (Selçuk ve ark., 2005).

3.3.4. Facebook Kullanım Nedenleri Ölçeği

Ölçek Gülnar, Balcı ve Çakır (2010) tarafından '*Motivations of Facebook, You Tube and Similar Web Sites*' isimli çalışmalarında kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Söz konusu ölçek Selçuk Üniversitesi öğrencilerinden (N=728) elde edilen verilerle ve İngilizce geliştirilmiş olup, 44 madde ve 7 alt faktöre sahiptir.

Taydaş (2012) tez çalışması kapsamında, Facebook ve Benzeri Siteleri Kullanım Motivasyonları Ölçeği'ni Türkçe'ye çevirerek kullanmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği pilot uygulama sonucunda, ölçeğin Cronbach Alpha değerini .910 olarak hesaplamıştır. Ölçeğin KMO değeri, .898'dir.

Taydaş (2012) tarafından ölçeğe ilişkin faktör analizi yapılmış, toplamda 32 madde ve 7 alt boyut saptanmıştır. Bu alt boyutlar Narsisizm, Kişisel Durum, Boş Zaman Değerlendirme, İlişki Kurmak, Eğlence, Bilgi Araştırma ve Motivasyon ve Rahatlama olarak belirlenmiştir. Faktör analizindeki 7 boyut, toplam değişkenin

%62.7'sini açıklamaktadır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda, Narsisizm ve Kişisel Durum arasında orta düzeyin üzerinde pozitif bir ilişki tespit edilmiştir ($r=.73$).

Bu araştırmada ölçeğin Narsisizm ve Kişisel Durum alt boyutları kullanılmıştır. Bu alt boyutlara ilişkin Cronbach Alpha değerleri sırasıyla .883 ve .817'dir.

3.4.Verilerin toplanması

Araştırmada kullanılan ölçme araçları, 2015-2016 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde 19 Mayıs Üniversitesi Mühendislik, Sağlık Bilimleri, İktisadi ve İdari Bilimler, Eğitim, Fen-Edebiyat ve Ziraat Fakülteleri'nde öğrenim gören öğrencilere, doğrudan araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından öğrencilere, öncelikle araştırmaya katılmak isteyip istemeyecekleri; katılmayı kabul edenlere Facebook sitesini kullanıp kullanmadıkları sorularak gönüllü ve Facebook sitesi kullanıcısı olan öğrencilere anket formu verilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş, yanıtız soru bırakmamaları istenmiş ve samimi olmayan yanıtlardan kaçınmak amacıyla isim yazmaya gerek olmadığı belirtilmiştir.

3.5.Verilerin analizi

İstatistiksel analize başlamadan önce, demografik değişkenler gruplandırılmış ve katılımcılara uygulanan ölçeklerin puanlaması yapılmıştır. Daha sonra araştırma verileri, araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ölçek formlarını istenen şekilde ve tam olarak dolduran katılımcıların verileri analize dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verileri yorumlamak için hangi testlerin kullanılacağına karar vermek amacıyla normallik analizleri yapılmıştır. Yapılan normallik analizleri sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüş ve parametrik testler kullanılmıştır. Araştırmada araştırmanın amacına uygun olarak Pearson Momentler Katsayısı ve Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 22 kullanılarak yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına ilişkin yapılan istatistiksel işlemler sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

4.1.Öğrencilerin Narsisizm Düzeyleri ile Facebook Kullanım Nedenleri Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci denencesinde, üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri ile Facebook kullanım nedenleri alt ölçeklerinden narsisizm ve kişisel durum düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmış ve bulgular Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo 2: Narsisizm düzeyleri ile Facebook kullanım nedenleri arasındaki korelasyon

ölçeği		Facebook	Facebook
		Narsisizm alt ölçeği	Kişisel durum alt
Narsisizm	Korelasyon katsayısı	,199	,200
	Anlamlılık	,000	,000
	n	346	346

Tablo-2’ye göre, narsisizm düzeyi ile Facebook kullanım nedenleri narsisizm alt ölçeği puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ($r = .199$, $p < 0.01$) ve narsisizm düzeyi ile Facebook kullanım nedenleri kişisel durum alt ölçeği puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r = .200$, $p < 0.01$).

4.2.Öğrencilerin Narsisizm Düzeyleri ile Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci denencesinde, üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri ile Bağlanma stillerinden kaygılı ve kaçınan bağlanma düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmış ve bulgular Tablo-3'te verilmiştir.

Tablo 3: Narsisizm düzeyleri ile Bağlanma düzeyleri arasındaki korelasyon

bağlanma		Kaygılı bağlanma	Kaçınan
Narsisizm	Korelasyon katsayısı	-,149	-,197
	Anlamlılık	,005	,000
	n	346	346

Tablo-3'e göre, narsisizm düzeyi ile kaygılı bağlanma düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki ($r = -.149$, $p < .01$) ve narsisizm düzeyi ile kaçınan bağlanma düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki ($r = -.197$, $p < .01$) vardır.

4.3.Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Bağlanma Stilleri, Facebook Kullanım Nedenleri ve Narsisizm Düzeyleri Arasındaki İlişki

Öğrencilerin bağlanma stilleri, Facebook kullanım nedenleri ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği MANOVA analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla yapılan MANOVA Testi bulgularına göre Wilks' Lambda değeri .859 ($F = 111.120$, $p < .01$).

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan ANOVA bulguları Tablo-4'te verilmiştir.

Tablo 4: Üniversite öğrencilerinin Cinsiyete göre Bağlanma stilleri, Facebook kullanım nedenleri ve Narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren ANOVA tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	F	P
Kaygılı bağlanma	1.Kadın	225	70.38	16.45	2.14	.144
	2.Erkek	121	67.60	17.40		
Kaçınan bağlanma	1.Kadın	225	65.17	16.17	23.05	.000
	2.Erkek	121	56.76	14.27		
Narsisizm Puanı	1.Kadın	225	11.77	5.87	29.39	.000
	2.Erkek	121	15.38	5.97		
Facebook ölçeği Narsisizm Alt boyutu	1.Kadın	225	13.63	5.04	4.60	.033
	2.Erkek	121	14.90	5.66		
Facebook ölçeği kişisel durum Alt boyutu	1.Kadın	225	12.69	4.19	13.62	.000
	2.Erkek	121	14.62	5.35		

Tablo-4'te kaygılı bağlanma, kaçınan bağlanma, narsisizm düzeyi, Facebook kullanım nedenleri narsisizm alt ölçeği ve Facebook kullanım nedenleri kişisel durum alt ölçeği puanlarının cinsiyete göre ortalama ve standart sapma değerleri ve Anova sonuçları verilmiştir.

Sonuçlara göre, kaygılı bağlanma puanı cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Kaçınan bağlanma puanı, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < .01$). Kadın katılımcıların ortalamaları ($\bar{X}=65.17$, $Ss=16.17$), erkek katılımcılara göre ($\bar{X}=56.76$, $Ss=14.27$) daha yüksektir. Narsisizm puanı cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < .01$). Erkek katılımcıların narsisizm puanı ($\bar{X}=15.38$, $Ss=5.97$), kadın katılımcılara göre ($\bar{X}=11.77$, $Ss=5.87$) daha yüksektir. Facebook narsisizm alt ölçeğinden elde edilen puan cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < .05$). Erkek

katılımcıların Facebook narsisizm alt ölçeği puanı (\bar{X} =14.90, S_s =5.66), kadın katılımcılara göre (\bar{X} =13.63, S_s =5.04) daha yüksektir. Facebook kişisel durum alt ölçeğinden elde edilen puan cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < .01$). Erkek katılımcıların puanı (\bar{X} =14.62, S_s =5.35), kadın katılımcılara göre (\bar{X} =12.69, S_s =4.19) daha yüksektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri, bağlanma stilleri ve Facebook kullanım nedenlerine ilişkin bulguların tartışma ve yorumları verilmiştir.

5.1.Narsisizm Düzeyi ve Facebook Kullanım Nedenleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada ilk olarak üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri ve Facebook kullanım nedenleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, narsisizm düzeyi ile Facebook kullanım nedenleri alt ölçeklerinden narsisizm ve kişisel durum puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle, narsisizm düzeyi arttıkça Facebook’u narsisizm amaçlı kullanma ve Facebook’u kişisel durum sergileme amaçlı kullanma eğilimleri artmaktadır. Kişisel durum alt ölçeği, kişinin kendini ifade etmesi ve kişisel durumlarını belirtmesine ilişkin paylaşımları ölçerken; narsisizm alt ölçeği, Facebook kullanıcılarının yaptıkları paylaşımlar ile kendini beğenme duygularını artırmaya yönelik paylaşımları ölçmektedir (Taydaş, 2012).

Bergman ve ark. (2011)’a göre, narsisizm ve sosyal ağ siteleri kullanımındaki artışın paralellik göstermesi, bu ikisi arasında bir ilişki olup olmadığı sorusunu düşündürmüştür. Alanyazın tarandığında, Facebook davranışları ve narsisizm arasında mevcut araştırma sonuçlarıyla örtüşen sonuçlara sahip çalışmalar (Mahajan, 2013; Compier, 2013; Buffardi ve Campbell, 2008; Ryan ve Xenos, 2011; Oğuz, 2016; Kapidzic, 2013; Koşan, 2015) olduğu görülmektedir.

Örneğin, Buffardi ve Campbell (2008) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, Facebook’ta kendisi hakkında daha fazla bilgi ve içerik paylaşma eğilimi, yüksek narsisizm düzeyi ile ilişkili bulunmuştur. Nevils ve Massie (2014)’ e

göre, büyüklenmeci narsisizm düzeyi yüksek olan bireyler sosyal ağları daha sık kullanmaktadır. Ryan ve Xenos (2011) da, Facebook kullanan kişilerin kullanmayanlara göre daha yüksek düzeyde narsisistik kişilik özelliklerine sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Diğer taraftan teşhircilik puanı daha yüksek bireylerin, daha sık fotoğraf ve durum güncellemesi paylaştığı görülmüştür. Ayrıca narsisizm düzeyi yüksek katılımcıların paylaştıkları fotoğrafların, diğer katılımcıların paylaşımlarına göre daha çekici (*attractive*) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Facebook, sunduğu özellikler ile narsisistik kendini tanıtmayı kolaylaştırmakta; kullanıcılarına, özellikle dikkat çekmek için fotoğraf paylaşmak, durum güncellemesi yapmak gibi kendini tanıtmaya ve teşhir etmeye olanakları sunmaktadır (Twenge ve Campbell, 2010; Buffardi ve Campbell, 2008; Carpenter, 2012). Twenge ve Campbell (2010), sosyal paylaşım sitelerinin narsisizmi pekiştirdiğini ifade etmektedir. Sosyal paylaşım siteleri sayesinde narsisist bireylerin benliklerini daha kolay denetleyip sunabildikleri; bu siteleri yabancı kişilerle tanışmak ve arkadaşlık kurmak için kullanabildikleri; durum güncellemesi, fotoğraf paylaşımı gibi özellikleri sık sık kullanarak başkalarının dikkatini daha kolay çekebildikleri vurgulanmaktadır (Yelpaze ve Ceyhan, 2015).

Compiet (2013) yüksek düzeyde büyüklenmeci narsisist bireylerin Facebook'ta daha fazla zaman geçirdiği, fotoğraf ve durum güncellemesi paylaştığı, Facebook'u daha çok dikkat çekmek için kullandığı sonuçlarına ulaşmıştır. Kapidzic (2013) tarafından yapılan bir araştırmada, katılımcıların çekici ve kişiliklerini vurgulayan Facebook profil fotoğraflarının seçimindeki motivasyonda, narsisizmin önemli bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mahajan (2013); Mehdizadeh (2010); Oğuz (2016) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, durum güncellemesi, fotoğraf paylaşımı ve sayısı, profil fotoğrafı gibi Facebook'ta kendilik sunumuna ilişkin paylaşımlar ile narsisizm arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Narsisizm kavramına genel olarak değinmek gerekirse; gerçekçi olmayan şişirilmiş bir kendilik (Horney); kibirlilik, kendini beğenmişlik, gösterişçilik (Twenge ve Campbell, 2010); başkalarından hayranlık ve takdir elde etmeye çok hevesli olma ve büyüklenmecilik (Kernberg, 2012); benliğin abartılı bir biçimde öne çıkarılması (Timuroğlu ve İşcan, 2008) gibi özelliklerin ön planda olduğu söylenebilir. Bu açıdan narsisistin 'görünmek' istek ve ihtiyacının temel olduğu

düşünülebilir. Kişiyeye ait fotoğraf ve bilgileri içerdiğinden bir nevi sanal kimlik olarak algılanan Facebook profili (Acır, 2008), narsisistik ihtiyaçların karşılanması bakımından oldukça işlevsel bir ortam sağlamaktadır.

5.2.Narsisizm Düzeyi ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın bir diğer denencesinde, üniversite öğrencilerinde narsisizm düzeyi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, narsisizm düzeyi ile kaygılı bağlanma stili arasında negatif yönlü bir ilişki ve narsisizm düzeyi ile kaçınan bağlanma stili arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bir diğer ifadeyle, güvensiz bağlanma stili arttıkça narsisizm düzeyinin azalmakta olduğu söylenebilir.

İlgili alanyazın tarandığında, güvensiz bağlanma stilleri ile narsisizm düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir (örneğin Pistole, 1995; Smolewska ve Dion, 2005; Ahmadi ve ark., 2013). Bu sonuçlar, güvensiz bağlanma ve yüksek narsisizm düzeyinin her ikisinin de patolojik bir durum olması gerekçesine dayandırılabilir. Nitekim Kernberg, klinik deneyimlerinden yola çıkarak patolojik narsisizmin temelinde soğuk, ilgisiz, reddedici ebeveynlik stillerinin olabileceğini ifade etmekte ve narsisizmi, benliği terk edilme ya da yeniden reddedilmeye karşı koruyabilecek bir savunma mekanizması olarak ele almaktadır. Benzer şekilde Kohut, büyüklenmeci kendiliğin; soğuk, uzak, ilgisiz fakat bir taraftan da çocuğu aşırı şımartan ebeveynlik stillerinin ve ebeveynlerin aşırı idealize edilmesinin etkisiyle oluştuğunu ifade etmektedir (Eldoğan, 2016). Bennett (2006) da özellikle tutarsız, ihmalkar ve müdahaleci ebeveyn tutumunun patolojik narsisizmin temelinde olduğunu belirtmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, güvensiz bağlanma stilleri ile narsisizm arasında pozitif yönlü bir ilişki olması oldukça manidardır.

Ancak burada belki de ayırt edilmesi gereken husus, narsisizmin hangi dereceye kadar normal veya sağlıklı görülebileceği konusudur. Nitekim narsisizmin tehlikeli boyutlara ulaşmadığı sürece, gerekli ve değerli bir eğilim olarak kabul edilebileceği (Cihangiroğlu, 2012); sağlıklı bir kişiliğin normal ve yaratıcı yaşamın bir tamamlayıcısı olarak narsisistik malzemelere gereksinim duyabileceği (Hazan, 2013) ve kişinin kendisinde var olan ve diğerleri tarafından önemsenen değerleri

beğenmesinin patolojik bir durum teşkil etmediği (Anlı, 2010) çeşitli çalışmalarda ifade edilmektedir.

Mevcut araştırmada öğrencilerin narsisizm ölçeğinden aldıkları puan ortalaması $\bar{X}=13.03$ ($Ss=6.147$) olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınacak en yüksek puanın 34 puan olduğu ve ilgili ölçek geliştirilirken üzerinde uygulama yapılan örneklemin ortalamasının kızlar için $\bar{X}=15.90$ ve erkekler için $\bar{X}=16.37$ (Kızıltan, 2000) olarak hesaplandığı göz önünde bulundurulduğunda, mevcut araştırmanın örneklem grubunun, ölçeğin geliştirildiği grubun ortalamasına yakın ve normal bir narsisistik eğilime sahip olduğu söylenebilir.

Bu doğrultuda, araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilirken narsisizm ve bağlanma stilleri için ortak odağı oluşturan benlik ve kendilik kavramlarına değinmek yol gösterici olacaktır. Bennett (2006)'a göre, güvenli bağlanmayı sağlayan içsel modele sahip bir çocuk, daha sağlıklı bir kendilik geliştirecektir. Çünkü bu çocuk, korunma ve onaylanmaya ihtiyaç duyduğu anda, bunları karşılayacak birinin varlığına ilişkin olumlu zihinsel temsillere sahip olacak ve bu içsel temsiller, daha sonraki süreçte sağlıklı/normal narsisizm geliştirmesi için bir kaynak teşkil edecektir. Dickinson ve Pincus (2003) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda, büyüklenmeci narsisizmin, daha çok olumlu kendilik temsilini içeren bağlanma stilleri ile (güvenli ve kayıtsız) ile ilişkili olduğu ve kırılğan narsisizmin ise daha çok olumsuz kendilik temsillerinin söz konusu olduğu güvensiz bağlanma stilleri (kaygılı ve korkulu) ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Sonuç olarak araştırmanın bulguları değerlendirilecek olursa şunlar söylenebilir:

Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, olumlu kendilik algısına sahip olmakta ve kendisini değerli ve sevilmeye layık hissetmekte, öz-yeterlilik duyguları gelişmiş olmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Damarlı, 2006; Cooper, Shaver ve Collins, 1998). Kişinin kendi benliğinden hoşnut olması, kendisini sevilmeye ve değer görmeye layık biri olarak kabul etmesi, gündelik hayatını ve diğerleriyle olan ilişkilerini olumlu düzeyde etkileyecektir. Kişi, kendisine daha fazla güvenecek, hayata daha aktif katılacak ve eylemlerinden tat alacaktır. Bu açılarından bakıldığında, güvenli bağlanma ve narsisizmin birbiriyle ilişkili ve tatminkar bir yaşam için gerekli durumlar olduğu söylenebilir.

Güvensiz bağlanan bireylerde ise benliğe karşı olumsuz bir tutum ve düşük kendilik algısı söz konusudur (Solmuş, 2008; Cooper, Shaver ve Collins, 1998). Ebeveynin kayıtsız tavırlarını içselleştirerek olumsuz bir içsel çalışan model geliştiren çocuk, güvensiz bağlanma stili geliştirmekte ve patolojik narsisizme karşı daha savunmasız olmaktadır (Bennett, 2006).

Mevcut araştırma sonuçlarına göre, kaygılı bağlanma azaldıkça narsisizm artmaktadır. Yukarıda verilen bilgiler ışığında, bu bulgunun manidar olduğu söylenebilir. Kaygılı bağlanan birey, benliğe ve diğerlerine ilişkin olumsuz temsillerle sahiptir. Benliğe ilişkin olumsuz temsil, bireyin sağlıklı narsisizm geliştirmesinin önünde bir engel teşkil edecek; kişi, kendinden ve yaşamından haz duyma becerisinden yoksun kalacaktır. Bu sebeple, düşük kaygılı bağlanma düzeyi sağlıklı narsisizm gelişimi için istendik bir durumdur.

Bir diğer bulgu, kaçınan bağlanma azaldıkça narsisizmin arttığı yönündedir. Kaçınan bağlanan bireyler, diğerleriyle yakın ilişkiler kurma ve onlara güvenme konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Bu durumun, bağlanma figürlerinden gelecek reddedilme ve dolayısıyla hayal kırıklığı yaşama tehlikelerine karşı bir savunma mekanizması olduğu ve bu sayede olumlu benlik algısını koruduğu (Oral, 2006) söylenebilir. İnsan sosyal bir varlık olması dolayısıyla, diğerlerine karşı yoğun güvensizlik ve olumsuz inançlara sahip iken, sadece kendi benliğini seviyor görünmesi onun sağlıklı bir narsisizm geliştirmesine yetmeyecektir. Bu açıdan, kaçınan bağlanmanın azalması, sağlıklı narsisizm gelişimi için istendik bir durumdur.

Ayrıca örneklem grubunun üniversite öğrencileri olması; içinde bulunduğumuz çağ tarafından narsisizmin özendirilmesi ve teşvik edilmesi, hatta kimi zaman gerekli hale gelmesi, güvenli bağlanan bireylerin narsisizm düzeylerinin daha yüksek olmasını açıklayabilir.

Narsisizme ilginin son zamanlarda artmasında, konunun psiko-kültürel sonuçlarının görünür hale gelmesinin etkili olduğu söylenebilir. Lasch (2006) da narsisizme bu açıdan yaklaşmış ve günümüzde hakim olan toplumsal koşulların, herkeste değişen derecelerde varolan narsisistik özellikleri ortaya çıkarma eğiliminde olmasını, narsisizmin modern yaşamın gerilimleri ve kaygıları ile başa çıkmanın en iyi yolunu temsil ediyor olabilmesine bağlamıştır.

5.3.Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Bağlanma Stilleri, Facebook Kullanım Nedenleri ve Narsisizm Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, cinsiyet değişkenine göre bağlanma stillerinin farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir. Bulgulara göre, kaygılı bağlanma puanı cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemekte; ancak kaçınan bağlanma puanı cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, kadın katılımcıların kaçınan bağlanma ortalamaları erkeklere göre daha yüksektir. Bu durumda, mevcut araştırmanın örneklem grubunda cinsiyet açısından, benliğe ve başkalarına ilişkin olumsuz temsillerle karakterize olan kaygılı bağlanma stilinde farklılık görülmemektedir. Cinsiyet açısından kaçınan bağlanma stili ele alındığında, kadınların kendi benliklerini daha değerli ve olumlu görmekle birlikte, diğerlerine karşı daha olumsuz zihinsel temsiller geliştirdikleri söylenebilir. Nitekim kaçınan bağlanma stili, benliğe karşı olumlu zihinsel modeller ancak ilişkilere ve diğerlerine karşı olumsuz inanç ve beklentilerle karakterizedir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalara değinilmeden önce, Bartholomew ve Horowitz (1991) tarafından geliştirilen Dörtlü (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) ve Hazan ve Shaver (1987) tarafından geliştirilen Üçlü (güvenli, kaygılı/kararsız, kaçınan) bağlanma modellerine ilişkin açıklamalara yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Benlik ve başkalarına ilişkin zihinsel temsiller açısından bu iki model ele alınarak, tartışmada yer verilecek sonuçlara ilişkin netlik sağlanması amaçlanmaktadır. Buna göre güvenli bağlanma stili, düşük kaçınma ve düşük kaygı boyutunda tanımlanırken; korkulu kaçınan bağlanma stili, yüksek kaçınma ve yüksek kaygı boyutunda tanımlanmıştır. Saplantılı bağlanma stili, düşük kaçınma ve yüksek kaygı boyutunda tanımlanırken; kayıtsız kaçınan bağlanma stili yüksek kaçınma ve düşük kaygı boyutlarında tanımlanmıştır (Bayramkaya, 2009).

Bu çalışma sonucunda elde edilen bulguları destekleyen araştırmalar mevcuttur. İşinsu (2003) araştırması sonucunda, kadınların erkeklere göre daha fazla kaçınan bağlanma stiline sahip olduğu; Birgi (2010) kadınlar arasında en fazla görülen bağlanma stiline kayıtsız bağlanma olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Cinsiyet ve bağlanma stilleri açısından farklı araştırma sonuçları da mevcuttur. Sümer (2006a); Topkara (2014); Yazıcıoğlu (2011) ve Erdoğan (2010)

araştırmaları sonucunda, cinsiyet değişkeni açısından bağlanma stillerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan Karasu (2013) tarafından yapılan bir araştırmada, erkeklerin güvenli ve saplantılı bağlanma stillerinde ortalamaları kadınlara göre daha yüksek olduğu; kayıtsız bağlanma stilinde cinsiyete göre bir farklılık saptanmazken, korkulu bağlanma stilinde kadınların ortalamaları daha yüksek bulunduğu tespit edilmiştir. Erözkan (2011) araştırması sonucunda, saplantılı ve kayıtsız bağlanma açısından cinsiyetler arasında bir farklılık saptamazken; güvenli bağlanmada erkeklerin daha yüksek ortalamaya ve korkulu bağlanmada kadınların daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Mevcut araştırma sonuçları açısından durum değerlendirilecek olursa; kadın katılımcılarda kaçınan bağlanma stiline (olumlu kendilik-olumsuz başkaları modeli) daha fazla olması şu şekilde açıklanabilir: Kendilik algısı daha çok kişinin kendisi ile ilgili bir durumdur ve örneklem grubundaki kadın katılımcılar, üniversite öğrencisi olmaları dolayısıyla kendilik algılarını artıracak daha fazla eylem ve edime sahip olma avantajına sahiptir. Ancak öte yandan diğerlerine ilişkin temsiller; kültürel öğrenme ile edinilen kalıp-yargılar, yaşanan ikili ilişkiler ve toplumsal cinsiyete ilişkin imajlar gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Bu nedenle araştırmaya katılan kadın katılımcıların daha fazla kaçınan bağlanma stili sergilemesinde, birebir ya da kalıp-yargılarla edindikleri olumsuz diğerleri imajının etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırmada ele alınan bir diğer problem, öğrencilerin narsisizm düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğidir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonucuna göre, öğrencilerin narsisizm düzeyinin cinsiyet açısından farklılaştığı ve erkek öğrencilerin narsisizm düzeyinin kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Akar (2014); Yumuşak (2013); Amirigargari (2013); Wright, O'Leary ve Balkin (1989); Tritt, Ryder, Ring ve Pincus (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da cinsiyet açısından narsisizm düzeyi ele alınmış ve mevcut araştırma sonucunu destekler nitelikte, erkeklerin narsisizm düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Altun (2015) ve Kiraz (2011) cinsiyet açısından öğrencilerin narsisizm puanlarında bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın örneklem grubunun patolojik narsisizme sahip olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, erkeklerin daha yüksek narsisizme sahip olduğu

bulgusunu toplumsal faktörlerle açıklamak uygun olacaktır. Modern çağa rağmen içinde yaşadığımız kültürün ataerkil bir yapıda olması ve ‘erkek’ olmanın toplumda hala olumlu bir ‘özellik’ gibi görülmesi, erkeklerin çocukluklarından itibaren daha yüksek bir özgüven ile yetiştirilmesine sebep olmaktadır. Kadınlara nazaran daha özgür bir ortamda yetişen ve hayatını sürdüren erkeklerin bu açıdan bakıldığında; girişkenlik, özgüven, gerçekçi ve olumlu kendilik algısı gibi özelliklerle karakterize narsisizme daha fazla sahip olması beklendik bir durumdur. Ayrıca bu sonuç, erkeklerin narsisistik özellikleri daha açık sergileyebilmelerine de bağlanabilir.

Araştırmanın son problemi, üniversite öğrencilerinin Facebook kullanım nedenlerinin cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığı sorusudur. Bu amaçla yapılan analiz sonuçlarına göre; Facebook narsisizm alt ölçeğinden ve kişisel durum alt ölçeğinden elde edilen puanlar cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Her iki alt ölçek için de erkek öğrencilerin ortalamaları kadın öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu doğrultuda, erkek katılımcıların kadınlara göre Facebook’u narsisizm ve kişisel durum amaçlı daha fazla kullandıkları söylenebilir. Özkan (2013) da araştırması sonucunda, cinsiyetin sosyal ağları kullanırken tanıma ve tanınma amaçlı kullanım faktöründe farklılaşmaya yol açtığı bulgusuna ulaşmıştır: Erkekler, sosyal ağları tanıma ve tanınma amaçlı daha fazla kullanmaktadır. Taydaş (2012)’a göre, öğrencilerin cinsiyete göre Facebook sitesini kullanımları farklılaşmaktadır. Erkek öğrencilerin narsisizm ve kişisel durum alt faktörlerinden aldıkları ortalamalar, kadın katılımcılara göre daha yüksektir. Ök (2013) tarafından yapılan bir çalışmada, erkek öğrencilerin sosyal medya kullanmada ‘narsisizm ve medya alışkanlığı’ alt faktöründeki puan ortalamaları kadın öğrencilere göre daha yüksektir. Koçak (2012)’a göre, sosyal medya kullanım amaçlarından kendini ifade etme/gerçekleştirme faktöründe cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Mevcut araştırmadan elde edilen sonuç, araştırmanın bir diğer bulgusu olan erkeklerin daha yüksek narsisizm düzeyine sahip olduğu sonucu ile tutarlılık göstermektedir. Bu durumda araştırmanın örneklemindeki erkek katılımcıların daha yüksek narsisizme sahip olmaları ile bağlantılı olarak, narsisistik özelliklerini sergileme ve narsisistik ihtiyaçlarını karşılamada Facebook’tan daha fazla yararlandıkları söylenebilir.

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇLAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı öneriler aktarılmaktadır.

6.1.Sonuç

Araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

1. Üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri arttıkça, Facebook sitesini narsisizm ve kişisel durum sergileme amaçlı kullanma eğilimleri de artmaktadır.
2. Üniversite öğrencilerinde narsisizm düzeyi arttıkça, kaygılı ve kaçınan bağlanma düzeyi azalmaktadır.
3. Kaygılı bağlanma stili açısından kadın ve erkekler arasında fark yoktur; kadınlar erkeklere göre daha fazla kaçınan bağlanma stiline sahiptirler.
4. Erkeklerin narsisizm düzeyi kadınlara göre daha yüksektir.
5. Erkekler kadınlara göre Facebook'u narsisizm ve kişisel durum amaçlı daha fazla kullanmaktadırlar.

6.2.Öneriler

Araştırmanın örneklem grubu, üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Toplumun farklı kesimlerini temsil eden örneklemlemlerle çalışılmasının, sonuçların genellenebilirliği açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada narsisizm, normal popülasyonda çalışılmıştır. Gelecek çalışmalarda Narsisistik Kişilik Bozukluğu tanısı almış kişilerle de çalışılması önerilmektedir.

Bu çalışmada, sosyal paylaşım ağlarından Facebook sitesine yönelik kullanım amaçları araştırılmıştır. Gelecek çalışmalarda, son zamanlarda genç nüfus

arasında daha popüler olan Instagram, Snapchat, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri de araştırmaya dâhil edilebilir.

Ebeveynlerin çocuğun tüm psikolojik gelişiminde en önemli rolü oynadığı göz önünde bulundurulduğunda, çocuk yetiştirmede dikkat edilmesi gereken hususlar veya çocuğun psiko-sosyal gelişimi gibi konularda üniversite işbirliği ile ebeveynlere bilgilendirme çalışmaları, eğitimler, seminerler düzenlenmesi önerilmektedir.

Üniversite öğrencilerine yönelik sosyal medya bilinçli kullanımı konusunda seminerler ve sosyal medya kullanım amaçlarına ilişkin farkındalık oluşturmak için etkinlikler düzenlenmesi önerilmektedir.

Narsisizmin özgüvenden farkı gibi konularda üniversite öğrencilerine eğitimler verilerek, narsisizme ilişkin farkındalığı artırmaya yönelik çalışmalar planlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. & Yenmiş, A. (2014). Eğitimde sosyal ağların kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Facebook örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 55-66.
- Acır, E. (2008). *İnternetin Türk toplumunun iletişimindeki rolü: Facebook'taki Türkiye*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ahmadi, V., Ahmadi, S., Honarmand, M. M., Zargar, Y., Arshadi, N. & Mirshekar, S. (2013). The relationship between attachment styles and narcissism among students of Shahid Chamran University in Iran. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 84, 215-218.
- Ainsworth, M. D. S. (1967). *Infancy in Uganda: Infant care and the growth of attachment*. Baltimore, Md: The Johns Hopkins Press. Akt: Bowlby, J. (2013). *Bağlanma*. (T. V. Soylu, Çev.). 2. Basım. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Akar, A. (2014). *PDR ve Psikoloji programı öğrencilerinin empatik eğilimleri ve narsisistik kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akyazı, E. & Tutgun-Ünal, A. (2013). İletişim fakültesi öğrencilerinin amaç, benimseme, yalnızlık düzeyi ilişkisi bağlamında sosyal ağları kullanımı. *Global Media*, 3(6), 1-24.
- Altun, R. (2015). *Üniversite öğrencilerinde dindarlık ve narsisizm ilişkisi (Sinop örneği)*. Yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2014). *Ruhsal bozuklukların tanıs ve sayımsal elkitabı. (DSM V)*. (E. Köroğlu, Çev.). 5. Baskı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amirigargari, A. (2013). *Kadına yönelik şiddet, narsizm ve saldırganlık arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Anlı, İ. & Bahadır, G. (2007). Kendilik psikolojisine göre narsisistik ve sınır kişilik bozukluğu. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 27, 1-12.
- Anlı, İ. (2010). *Psikanalizde narsisizm*. İstanbul. Nobel Tıp Kitabevleri.

Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi*. Doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Arslangiray, N. (2013). *Üniversite öğrencilerinde beden imajının yordayıcıları olarak bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Avcı, Y. (2015). *Sosyal medyada Facebook üzerinden sahte sınıf oluşumu ve sınıf atlama*. Yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationship*, 7, 147-178. Akt: Eroğlu, R. S. (2013). Ergenlerde bağlanma stilleri ve sosyal iletişim ağlarının kullanılması. *İnternet Bağımlılığı: Sorunlar ve Çözümler*. (M. Kalkan & C. Kaygusuz, Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.; Akt: Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14-43, 71-106.

Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.

Bayramkaya, E. (2009). *Sosyal fobi belirtileri, yetişkin bağlanma boyutları ve kişilerarası ilişki biçimleri arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bennett, C. S. (2006). Attachment Theory and Research Applied to the Conceptualization and Treatment of Pathological Narcissism. *Clinical Social Work Journal*, 34(1), 45-60.

Bergman, S. M., Ferrington, M. E., Davenport, S. W. & Bergman, J. Z. (2011). Millennials, narcissism and social networking: What narcissists do on social networking sites and why. *Personality and Individual Differences*, 50, 706-711.

Birgi, F. (2010). *Üniversite öğrencilerinden kimlik ve bağlanma*. Yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

- Bowlby, J. (2013). *Bağlanma*. (T. V. Soylu, Çev.). 2. Basım. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2014). *Ayrılma*. (M. Günay, Çev.). 1. Basım. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Boyd, D. M. & Ellison, N. B. (2008). Social network sites: Definition, history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, 210-230.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- Bromberg, P. M. (1986). The mirror and the mask: On narcissism and psychoanalytic growth. In A. P. Morrison (Eds.), *Essential papers on narcissism*. New York: University Press.
- Akt: Pistole, M. C. (1995). Adult Attachment Style and Narcissistic Vulnerability. *Psychoanalytic Psychology*, 12(1), 115-126.
- Buffardi, L. E. & Campbell, W. E. (2008). Narcissism and Social Networking Web Sites. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 1303-1314.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 18. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükşahin, A. (2006). *Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Carpenter, C. J. (2012). Narcissism on Facebook: Self-promotional and anti-social behavior. *Personality and Individual Differences*, 52, 482-486.
- Cihangiroğlu, N. (2012). Narsistik kişilik ile kuramsal bağlılık arasında bir ilişki var mıdır? *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(2), 119-126.
- Collins, N. L. & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644-663.
- Compiet, K. (2013). *Narcissism on Facebook: Appearance and evaluation of narcissistic Facebook behavior*. Yüksek lisans tezi. University of Amsterdam Graduate School of Communication.

Cooper, M. L., Shaver, P. R. & Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380-1397.

Cortina, M. (2003). Defensive processes, emotions and internal working models. In M. Cortina & M. Marrone (Eds.). *Attachment theory and the psychoanalytic process*. London: Whurr Publishers. Akt: Bennett, C. S. (2006). Attachment Theory and Research Applied to the Conceptualization and Treatment of Pathological Narcissism. *Clinical Social Work Journal*, 34(1), 45-60.

Çakır, Ö., Horzum, M. B. & Ayas, T. (2013). İnternet bağımlılığının tanımı ve tarihçesi. *İnternet bağımlılığı: Sorunlar ve çözümler*. (M. Kalkan & C. Kaygusuz, Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dickinson, K. A. & Pincus, A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders*, 17(3), 188-207.

Dickinson, K. A. & Pincus, A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders*, 17(3), 188-207. Akt: Eldoğan, D. (2016). Hangi narsizm? Büyüklenmeci ve kırılgan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(37), 1-10.

Ekşi, F. (2012). Narsistik kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalığı yordama düzeyinin yol analizi ile incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1683-1706.

Eldoğan, D. (2016). Hangi narsizm? Büyüklenmeci ve kırılgan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(37), 1-10.

Elitaş, C. & Çil-Koçyiğit, S. (2015). İşletme bölümü öğrencilerinin Facebook kullanım amaçlarını ve eğitsel bağlamda kullanımı ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Gazi Üniversitesi örneği. *World of Accounting Science*, 17(1), 159-191.

Erdoğan, F. E. (2010). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma biçimleri ve kişilik bozuklukları*. Yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Ergenç, A. (2011). *Web 2.0 ve sanal sosyalleşme: Facebook örneği*. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Eroğlu, R. S. (2013). Ergenlerde bağlanma stilleri ve sosyal iletişim ağlarının kullanılması. *İnternet Bağımlılığı: Sorunlar ve Çözümler*. (M. Kalkan & C. Kaygusuz, Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Erözkan, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 60-74.

Ersanlı, K. (1996). *Benliğin gelişimi ve görevleri*. 2. Baskı. Samsun: Eser Ofset.

Fine, B. D. & Moore, B. E. (1967). *A glossary of psychoanalytic terms and concepts*. New York: American Psychoanalytic Association. Akt: Anlı, İ. & Bahadır, G. (2007). Kendilik psikolojisine göre narsisistik ve sınır kişilik bozukluğu. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 27, 1-12.

Fraley, R. C. (2002). Attachment stability from infancy to adulthood: Meta-analysis and dynamic modeling of developmental mechanisms. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 123-151.

Fraley, R. C., Waller, N. G. & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365. Akt: Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N. & Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 1-11.

Freud, S. (1905). Three essays on the theory of sexuality. *Standard Edition*, 7. (J. Strachey, Çev.). Hogarth Press Ltd. 1964, London. Akt: Kızıltan, H. (2006). *Narsisizm ve psikopatolojisi*. <http://www.pskomitoloji.com/attachments/article/79/narsisizm.makalesi.pdf> (Erişim tarihi 26.10.2014).

- Freud, S. (2012). *Narsizm üzerine ve Schreber vakası* (B. Büyükkal & S. M. Tura, Çev.). 4.Basım. İstanbul: Metis Yayınları Ötekini Dinlemek 1.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (A. Dönmez, H. N. Çelen & B. Onur, Çev.). 6. Basım. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gençtan, E. (2000). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*. (15. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Göçener, D. (2010). *Üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Göker, G., Demir, M. & Doğan, A. (2010). Ağ toplumunda sosyalleşme ve paylaşım: Facebook üzerine ampirik bir araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy Humanities*, 5(2), 183-206.
- Güler, M. & Yetim, Ü. (2008). Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 34-43.
- Gülner, B., Balcı, Ş. & Çakır, V. (2010). Motivations of Facebook, You Tube and similar web sites users. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 161-184.
- Gülmez, N. (2009). *Narsistik liderlik*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Harbaugh, E. R. (2010). The effect of personality styles (level of introversion-extroversion) on social media use. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 1(2), 70-86.
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1994). Bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve (A. Dönmez, Çev.). *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-49.
- Hazan, Y. (2013). Kohut'un narsisizm teorisinin klinik katkısı. (A. Kurtul, Çev.). *Psikanaliz Buluşmaları 7: Narsisizm*. 75-82. 1. Basım. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Hazar, Ç. M. (2011). Sosyal medya bağımlılığı-Bir alan çalışması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 151-175.

Hisli-Şahin, N. & Yaka, A. İ. (2010). Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-I)'nin kendilik algısı, olumsuz otomatik düşünceler ve psikopatolojik belirtiler bağlamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(26), 64-76.

Işinsu, M. (2003). *İkili ilişki biçimi ve süresi ile bağlanma stilleri arasındaki bağlantılar*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İmamoğlu, S. (2003). *Öğretmen adaylarının öfke ve öfke ifade tarzları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnan, E. (2015). Narsistik kişilik örgütlenmesinin bağlanma kuramı çerçevesinde ele alınması: Vaka örneği. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 2(1), 1-12.

Jacobson, E. (1964). *The self and the object world*. New York: Int. Univ. Press. Akt: Kernberg, O. F. (2012). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm*. (M. Atakay, Çev.). 3. Basım. İstanbul: Metis Yayınları Ötekini Dinlemek 7.

Kalaman, S. (2011). *İnternette özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi: Facebook*. Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kalpidou, M., Costin, D. & Morris, J. (2011). The relationship between Facebook and the well-being of undergraduate college students. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 14(4), 183-189.

Kang, B., Lee, S., Oh, A., Kang, S., Hwang, I. & Song, J. (2015). Towards understanding relational orientation: Attachment theory and Facebook activities. *Computer-Supported Cooperative Work and Social Computing*. Mart 14-18.

Kapidzic, S. (2013). Narcissism as a predictor of motivations behind Facebook profile picture selection. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 16(1), 14-19.

Karakoç, E. & Gülsünler, M. E. (2012). Kullanımlar ve doyumlar bağlamında Facebook: Konya üzerine bir araştırma. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 18, 42-57.

Karaoğlu, B. (2015). *Gündelik hayatta benlik sunumunun sosyal paylaşım ağı Facebook üzerinden incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karasu, H. (2013). *Ergenlerde özerkliğin yordayıcısı olarak bağlanma stilleri ve proaktif kişilik yapılarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Kaygusuz, C. (2013). Psikolojik ihtiyaçlar ve internet bağımlılığı. *İnternet Bağımlılığı: Sorunlar ve Çözümler*. (M. Kalkan & C. Kaygusuz, Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Kealy, D. & Rasmussen, B. (2012). Veiled and vulnerable: The other side of grandiose narcissism. *Clinical Social Work Journal*, 40, 356-365. Akt: Eldoğan, D. (2016). Hangi narsizm? Büyüklenmeci ve kırılğan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(37), 1-10.

Kernberg, O. F. (2012). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm*. (M. Atakay, Çev.). 3. Basım. İstanbul: Metis Yayınları Ötekini Dinlemek 7.

Kesebir, S., Özdoğan-Kavzoğlu, S. & Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.

Kızıltan, H. (2000). *Narcissistic Personality Inventory (NPI) ölçeğinin Türkçe formu dil eşdeğerliliği, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kızıltan, H. (2006). *Narsisizm ve psikopatolojisi*. <http://www.psikomitoloji.com/attachments/article/79/narsisizm.makalesi.pdf> (Erişim tarihi 26.10.2014).

Kingston, P. (2003). *Differntiating the two types of narcissism through the disposition to shame and guilt-proneness*. Yayınlanmamış doktora tezi. New School University Faculty of Political and Social Science. Akt: Gülmez, N. (2009). *Narsistik liderlik*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kiraz, C. (2011). *Eğitim Fakültesi öğrencilerinin empatik eğilimleri ile narsistik kişilik özellikleri*. Yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Koçak, N. G. (2012). *Bireylerin sosyal medya kullanım davranışlarının ve motivasyonlarının kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında incelenmesi*:

Eskişehir'de bir uygulama. Doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kohut, H. (2004). *Kendiliğin çözümlenmesi.* (C. Atbaşoğlu, B. Büyükkal & C. İşcan, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları Ötekini Dinlemek 3.

Konor, B. (2016). *Facebook aracılığıyla teşhir edilen ve dikizlenen gündelik hayat.* Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Korkmaz, İ. (2012). Facebook ve mahremiyet: Görmek ve gözetlenmek. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 107-122.

Koşan, Y. (2015). *Üniversite öğrencilerinin Facebook kullanımının narsisizm ve saldırganlık düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Köseoğlu, Ö. (2012). Sosyal ağ sitesi kullanıcılarının motivasyonları: Facebook üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim*, 7(2), 58-81.

Kuşay, Y. (2013). *Sosyal medya ortamı olarak Facebook'un çekiciliği ve ergenlerde bağımlılık düzeyi.* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lasch, C. (2006). *Narsisizm kültürü.* (S. Öztürk & Ü. H. Yolsal, Çev.). 1. Basım. Ankara: Bilim ve Sanat.

Mahajan, R. (2013). Narcissism, loneliness and social networking site use: Relationship and differences. *The Andhra Pradesh Journal of Psychological Medicine*, 14(2), 134-140.

Mehdizadeh, S. (2010). Self-Presentation 2.0: Narcissism and self-esteem on Facebook. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 13(4), 357-365.

Mikulincer, M., Shaver, P. R. & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The Dynamics, development and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*, 27(2), 77-102.

Nevils, B. & Massie, R. (2014). The relationship between social network usage and narcissism. *PSY 344: Social Psychology*, Hanover College.

Oğuz, T. (2016). Çağdaş Narkisisos'lar: Facebook kullanım alışkanlıkları ve narsisizm. *Selçuk İletişim*, 9(2), 51-68.

Ozan, E., Kırkpınar, İ., Aydın, N., Fidan, T. & Oral, M. (2008). Narsisistik kişilik bozukluğu: Gelişim süreçleri ve yaşamı. *Reviews, Cases and Hypotheses in Psychiatry*, 2 (1-2), 25-37.

Ök, F. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve motivasyonları*. Yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Özdayı, E. (2010). *Sosyal etki açısından sosyal paylaşım ağlarının kişilerarası iletişim kullanımları: Facebook kullanıcıları üzerine bir araştırma*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özdemir, Z. (2015). Sosyal medyada kimlik inşasında yeni akım: Özçekim kullanımı. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 112-131.

Özkan, Ö. (2013). *İnternet kullanımıyla ilgili değişkenlerin cinsiyet, kişilik özellikleri, yaşam doyumu ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Pistole, M. C. (1995). Adult Attachment Style and Narcissistic Vulnerability. *Psychoanalytic Psychology*, 12(1), 115-126.

Prat, R. (2013). Narsisizmin temelinde öteki: Erken ilişkisel deneyimlerin doğası. (F. Faraci, Çev.). *Psikanaliz Buluşmaları 7: Narsisizm*, 9-27. 1. Basım. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Raskin, R. & Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological Reports*, 45, 590. Akt: Kızıltan, H. (2000). *Narcissistic Personality Inventory (NPI) ölçeğinin Türkçe formu dil eşdeğerliliği, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Rohmann, E., Neumann, E., Herner, M. J. & Bierhoff, H. W. (2012). Grandiose and Vulnerable Narcissism. *European Psychologist*, 17(4), 279-290.

Rozenbaltt, S. (2002). *In defence of self: The relationship of self-esteem and narcissism to aggressive behavior*. Yayınlanmamış doktora tezi. Long Island University Psychology. Akt: Gülmez, N. (2009). *Narsistik liderlik*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ryan, T. & Xenos, S. (2011). Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness and Facebook usage. *Computers in Human Behavior*, 27, 1658-1664.

Sayar, K. (2003). Sosyokültürel Açıdan Kişilik Bozuklukları. *Yeni Symposium*, 41(2), 71-77.

Sayar, K. (2013). *Terapi: Kültürel bir eleştiri*. 4. Baskı. İstanbul: Timaş.

Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N. & Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 1-11.

Smolewska, K. & Dion, K. L. (2005). Narcissism and adult attachment: A multivariate approach. *Self and Identity*, 4, 59-68.

Solmuş, T. (2008). *Bağlanma ve aşkın iki yüzü*. 1. Baskı. İstanbul: Epsilon.

Sönmez, B. (2013). *Sosyal medya ve ortaöğretim öğretmenlerinin Facebook kullanım alışkanlıkları*. Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Sümer, M. (2006a). *Yetişkinlerin bağlanma stillerinin duygusal zeka, ilişkiye bağlılık, ilişkide algılanan tatmin ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sümer, N. (2006b). Ergenlikte ebeveyn tutum ve davranışlarının bağlanma kaygısındaki rolü. *11. Ergen Günleri, Konuşma Metni*. Hacettepe Üniversitesi.

Sümer, N. & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14-43, 71-106.

Sümer, N. & Anafarta-Şendağ, M. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.

Sütlüoğlu, T. (2014). *Sosyal paylaşım ağlarında gençlerin sosyalleşme ve kimlik inşası süreçleri: Facebook örneği*. Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Şener, G. (2009). Türkiye’de Facebook kullanımını araştırması. *XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri 12-13 Aralık Bilgi Üniversitesi, İstanbul.*

Tan, W. K. & Yang, C. Y. (2012). Personality trait predictors of usage of internet services. *International Conference on Economics, Business Innovation IPEDR, 38, IACSIT Press, Singapore.*

Tavşancıl, E. & Keser, H. (2002). İnternet kullanımına yönelik likert tipi bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 1(1), 79-100.*

Taydaş, O. (2012). *Serbest zaman etkinliği olarak Facebook kullanımının yalnızlıkla ilişkisi: Cumhuriyet Üniversitesi örneği.* Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Terbaş, Ö. (2004). Kendilik psikolojisi kuramına göre kendilik bozuklukları: Bir olgu sunumu. *Türk Psikiyatri Dergisi, 15(1), 70-76.*

Thomaes, S., Stegge, H., Bushman, B. J., Olthof, T. & Denissen, J. (2008). Development and validation of the childhood narcissism scale. *Journal of Personality Assessment, 90, 382.* Akt: Compier, K. (2013). *Narcissism on Facebook: Appearance and evaluation of narcissistic Facebook behavior.* Yüksek lisans tezi. Amsterdam Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Bilimleri, Amsterdam.

Timuroğlu, K. & İşcan, Ö. F. (2008). İşyerinde narsisizm ve iş tatmini ilişkisi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 22(2), 239-264.*

Topkara, G. (2014). *Üniversite öğrencilerinin yeme tutumları ve yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin cinsiyete göre karşılaştırılması.* Yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Toprak, A., Yıldırım, A., Aygül, E., Binark, M., Börekçi, S. & Çomu, T. (2014). *Toplumsal paylaşım ağı Facebook: “Görülüyorum öyleyse varım!”.* 2. Baskı. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Tritt, S. M., Ryder, A. G., Ring, A. J. & Pincus, A. L. (2009). Pathological narcissism and the depressive temperament. *Journal of Affective Disorders, 5, 1-5.*

Turan-Akdağ, S. (2011). *Ergenlerin bağlanma stilleri ile ebeveynlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişki.* Uzmanlık tezi. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Antalya.

Türk Dil Kurumu (TDK). Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. http://tdk.gov.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=abecesel&kelime2=N. (Erişim tarihi 21.01.2017).

Tüzün, O. & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.

Twenge, J. M. & Campbell, W. K. (2010). *Asrın vebası: Narsisizm illeti* (Ö. Korkmaz, Çev.). 1. Basım. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.

Watson, P. J., Hickman, S. E., Morris, R. J., Milliron, J. T. & Whiting, L. (1993). Narcissism, self-esteem and parental nurturance. *The Journal of Psychology*, 129, 61-73. Akt: Smolewska, K. ve Dion, K. L. (2005). Narcissism and adult attachment: A multivariate approach. *Self and Identity*, 4, 59-68.

Wickel, T. M. (2015). Narcissism and social networking sites: The act of taking selfies. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 6(1), 5-12.

Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 590-597. Akt: Smolewska, K. & Dion, K. L. (2005). Narcissism and adult attachment: A multivariate approach. *Self and Identity*, 4, 59-68.

Wright, F., O'Leary, J. & Balkin, J. (1989). Shame, guilt, narcissism and depression: Correlates and sex differences. *Psychoanalytic Psychology*, 6(2), 217-230.

Yaka, A. İ. (2011). *Bağlanma, erken döneme yönelik şemalar, öz-yönetim ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yaşar, N. N. (2015). *Türkiye'deki bireylerin kişilik özellikleri, Facebook kullanımları ve boş zaman aktiviteleri*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yazıcıoğlu, G. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki: Odtü örneği*. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Yelpaze, İ. & Ceyhan, E. (2015). Facebook kullanıcılarının kişilik özellikleri ile Facebook kullanım örüntülerinin ilişkisi: Bir gözden geçirme çalışması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(2), 24-53.

Yumuşak, A. (2013). *Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumları, toplumsal cinsiyetçilik ve narsisistik kişilik özellikleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Yücel, D. (2014). *Çocukluk çağı istismar yaşantılarının genç yetişkinlik dönemindeki bağlanma süreçleri, psikopatolojik semptomlar, ilişki yeterlilikleri ve aşk tutumları ile ilişkilerinin incelenmesi*. Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Zeigler-Hill, V. & Besser, A. (2013). A glimpse behind the mask: Facets of narcissism and feelings of self-worth. *Journal of Personality Assessment*, 95(3), 249-260.

<http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/>
(Erişim tarihi: 26.09.2016).

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yüksek lisans tezi kapsamında yürütülen bu araştırmanın amacı, Facebook kullanımının narsisizm ve bağlanma stilleri ile ilişkisinin belirlenmesidir. Araştırmaya katılım, gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankette, sizden kimlik belirleyici herhangi bir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece benim tarafımdan değerlendirilecektir. Bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacaktır.

Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederim. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için leyla.kaya44@hotmail.com adresi aracılığı ile iletişim kurabilirsiniz.

Leyla KAYA

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. ()

1. Facebook hesabınız var mı? () Evet () Hayır
2. Yaşınız :.....
3. Cinsiyetiniz : () K () E
4. Bölüm ve Sınıfınız :.....
5. Fakülteniz:.....

NARSİSİSTİK KİŞİLİK ENVANTERİ (NKE)

	Aşağıdaki her <u>bir tutum çifti</u> içinden, size en uygun olanını seçiniz. Yanıtınızı her bir maddenin yanındaki boş bırakılmış yere, A ya da B yi işaretleyiniz. Her bir tutum çifti için yalnızca bir yanıtı işaretleyiniz ve lütfen hiçbir maddeyi atlamayınız.
1	A İnsanları etkileme konusunda doğal bir yeteneğe sahibim.
	B İnsanları kolay etkileyemem.
2	A Alçakgönüllülük bana yakışmaz.
	B Temelde alçakgönüllü bir insanım
3	A Cesaretimi kanıtlamak uğruna hemen her şeyi yapabilirim.
	B Oldukça temkinli bir insanım
4	A İnsanlar bana iltifat ettiklerinde bazen utanırım.
	B İyi biri olduğumu biliyorum, çünkü herkes böyle söylüyor.
5	A Dünyayı yönetme düşüncesi ödümü koparır.
	B Ben yönetseydim dünya daha iyi bir yer olurdu
6	A Genellikle konuşarak her beladan kurtulabilirim.
	B Davranışlarımın sonuçlarını kabul etmeye çalışırım
7	A Kalabalık içinde herhangi biri olmayı tercih ederim.
	B İlgi merkezi olmayı severim.
8	A Çok başarılı olacağım.
	B Başarı benim için en önde gelen şey değildir.
9	A Pek çok insandan ne daha iyi ne de daha kötüyüm.
	B Özel biri olduğumu düşünüyorum.
10	A İyi bir lider olabileceğimden emin değilim.
	B İyi bir lider olduğumu düşünüyorum.
11	A Düşünce ve isteklerimi kolaylıkla ifade edebilirim.
	B Keşke düşünce ve isteklerimi daha kolay ifade edebilseydim.
12	A Vücutumla hava atmak çok hoşlandığım bir şey değildir.
	B Vücutumla hava atmaktan hoşlanırım.
13	A İnsanların içini bir kitap gibi okurum.
	B Bazen insanları anlamak güçtür.

14	A	Sıradan bir mutluluk bana yeter.
	B	Başkalarının gözünde önemli bir yerim olsun isterim.
15	A	Vücudum öyle ahım şahım değildir.
	B	Vücuduma bakmaktan hoşlanırım.
16	A	Gösteriş yapmaktan kaçınırım.
	B	Genellikle fırsat bulduğumda gösteriş yaparım
17	A	Her zaman ne yaptığının bilincindeyimdir.
	B	Bazen ne yaptığımdan emin olamıyorum.
18	A	İşlerin yapılmasında bazen başkalarına ihtiyaç duyarım.
	B	İşlerin yapılmasında başkalarına nadiren ihtiyaç duyarım.
19	A	Bazen anlattıklarım ilgi çeker.
	B	Herkes benim anlattıklarımı dinlemekten hoşlanır.
20	A	İnsanlardan çok şey beklerim.
	B	Başkaları için bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.
21	A	Hak ettiğim her şeyi elde edene kadar tatmin olmam.
	B	Hayatın sunduğu tatminler bana yeter.
22	A	İltifatlar beni utandırır.
	B	Bana iltifat edilmesinden hoşlanırım.
23	A	Güç sahibi olmak benim için çok önemlidir.
	B	Güç sahibi olmak, kendi başına bir amaç olarak, beni o kadar çok ilgilendirmez.
24	A	Aynada kendimi seyretmekten hoşlanırım.
	B	Aynada kendimi seyretmek, özellikle ilgimi çeken bir şey değildir.
25	A	İlgi merkezi olmak çok hoşuma gider.
	B	İlgi merkezi olmak beni rahatsız eder.
26	A	Hayatımı istediğim biçimde yaşayabilirim.
	B	İnsanlar hayatlarını her zaman istedikleri doğrultuda yaşayamazlar.
27	A	Otorite olmak benim için pek anlam taşımaz.
	B	Öyle görünüyor ki insanlar her zaman benim otoritemi kabul ederler.
28	A	Lider olmayı tercih ederdim.
	B	Lider olup olmamak arasında benim açımdan pek bir fark yoktur.
29	A	Büyük bir insan olacağım.
	B	Başarılı olacağımı umut ediyorum.

30	A	Ben doğuştan liderim.
	B	Liderlik geliştirilmesi uzun zaman alan bir niteliktir.
31	A	Günün birinde birinin hayat öykümü yazmasını dilerdim.
	B	İnsanların hangi sebeple olursa olsun hayatıma burunlarını sokmalarından hoşlanmam.
32	A	İnsanların arasına girdiğim zaman beni fark etmediklerinde bozulurum.
	B	İnsanların arasına girdiğimde kalabalık içinde herhangi biri olmak beni rahatsız etmez.
33	A	Diğer insanlardan daha becerikliyim.
	B	Diğer insanlardan öğrenebileceğim çok şey var.
34	A	Herkes gibi biriyim.
	B	Olağanüstü biriyim.

YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ-II (YİYE-II)

Aşağıda sizin ilişkilerinizle ilgili 36 adet ifade bulunmaktadır. Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve o ifadenin sizin için ne derece geçerli olduğuna karar veriniz. Sizin için en geçerli cevabı cevap anahtarında yansıtan kutunun içine bir çarpı (X) işareti koyunuz. Her bir soruyu cevaplamaya çalışınız.

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği duygusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.	1	2	3	4	5	6	7
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsedğim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
16. Birlikte olduğum kişiye kolayca yaklaşabilir.	1	2	3	4	5	6	7
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
23. Birlikte olduğum kişinin, bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
27. Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça benden hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendirir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7

SOSYAL PAYLAŞIM AĞLARINDAN FACEBOOK SİTESİNİ KULLANIYORUM ÇÜNKÜ...

Aşağıda Facebook kullanım motivasyonlarınıza ilişkin 12 ifade bulunmaktadır. Her bir ifadenin size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. En geçerli cevabı yansıtan seçeneğin olduğu kutunun içine (X) işareti koyunuz.

	Sosyal paylaşım ağlarından Facebook sitesini kullanıyorum çünkü...	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Kendime dair göz aşinalığı arttırmak için	1	2	3	4	5
2	İnsanlar arasında daha iyi tanınmak için	1	2	3	4	5
3	İnsanların benim hakkımda daha fazla bilgi sahibi olmaları için	1	2	3	4	5
4	Özel ilgi alanlarım hakkında insanlara bilgi vermek için	1	2	3	4	5
5	Kendime dair insanlar üzerinde iyi bir izlenim bırakmak için	1	2	3	4	5
6	Kendimi daha iyi ifade etmemi sağladığı için	1	2	3	4	5
7	Bir gruba ait olma duygumu tatmin için	1	2	3	4	5
8	Diğer insanlar tarafından desteklenmek için	1	2	3	4	5
9	Gelecek hakkında daha iyi umutlara sahip olmak için	1	2	3	4	5
10	Dünyada kişisel durumumu geliştirmek için	1	2	3	4	5
11	Karakterim, zevklerim ve siyasal düşüncelerimi sunmak için	1	2	3	4	5
12	Romantik ilişkiler kurmak için	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Leyla Kaya, 11.08.1989 tarihinde Malatya’da doğdu. Malatya Kubilay Lisesi’ni bitirdikten sonra 2007 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümüne kaydoldu. 2012 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra, 2013 Ocak ayında Samsun Halk Sağlığı Müdürlüğü’ne atandı; 2014 yılından bu yana Samsun Gazi Devlet Hastanesi’nde psikolog olarak görev yapmaktadır. 2013 yılında aynı zamanda Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı.

İletişim Bilgileri

E-mail: leyla.kaya44@hotmail.com

